

МАРСЕЛ ПАНЬОЛ

СЛАВАТА НА МОЯ БАЩА

Превод от френски: Добринка Савова-Габровска, 1979

chitanka.info

В памет на най-близките ми

Роден съм в град Обан, под Гарлабан, с козите, покатерили се чак до върха му, по време, когато козарите бяха вече на изчезване.

Гарлабан е огромна кула от сини скали, извисила снага там, където свършва Орловото плато, огромно и скалисто, което се издига над зелената долина на Ювон.

Кулата е малко по-широка, отколкото висока и стърчи навън от скалата на шестстотин метра височина, та стига до небето на Прованс и често някое бяло юлско облаче спира да си почине там за миг.

И тъй, това не е планина, но не е и възвишение, а просто Гарлабан — мястото, където часовете на Марий^[1], когато в дълбоката нощ видели на Сен-Виктоар да светва огън, запалили клада от сухи клони: червената птица полетяла в юнската нощ от възвишение на възвишение и като кацнала накрая върху Капитолийския хълм, възвестила на Рим, че неговите галски легиони току-що са изклали в долината на Екс стоте хиляди варвари на Тъотобокюс.

Баща ми беше петото дете на един каменоделец от Валреас, близо до Оранж.

Родът ми се заселил тук преди няколко века. Откъде са дошли? Сигурно от Испания, защото в архивите на общината аз открих родове Леспаньол, после Спаньол.

Нещо повече: поколения наред те ковали оръжие — както знаем, един чисто испански занаят, и използвали водите на река Увез, за да закаляват мечовете.

Но понеже смелостта винаги е била обратнопропорционална на разстоянието, което разделя двете воюващи страни, пушките и пистолетите много скоро изместили двуострите мечове и рапирите. Оттогава моите прадеди станали пиротехници, което ще рече — започнали да произвеждат барут, патрони и ракети.

Един от тях — някакъв прапрачичо, изхвъркнал един ден през затворения прозорец на работилницата си сред чуден блясък от искри и снопове застинали ракети като светилници. Той не умрял от това, но

върху лявата му буза вече не пораснала брада. Ето защо, до края на живота му го наричали „Лу Руст“, което ще рече — „Пърления“.

Може би тъкмо поради тази незабравима случка следващото поколение решило — без да се отказва от производството на патрони и ракети — да не ги зарежда вече с барут. И така те станали производители на картонени гилзи, каквито са и днес. Ето един хубав пример на латинска мъдрост: първоначално те отхвърлили стоманата — тежка, твърда и режеща материя, после барута, който се бои от една цигара, и посветили живота си на картоната — лек, податлив, приятен за пипане и във всеки случай — не избухлив.

При все това моят дядо, който не е бил първородният, не наследил занаята и станал, кой знае защо, каменоделец. Чиракувал в различни градове на Франция, преди да се установи вече като майстор във Валреас, а после в Марсилия. Беше дребен на ръст, но широкоплещест и мускулест. Аз го помня с дълга бяла коса, която се спускаше на едри къдрици до яката му, и с хубава вълниста брада. Беше с фини, но изразителни черти, а черните му очи блестяха като маслини. Имаше неоспорима власт над децата си и думата му беше за тях закон. Но неговите внуци сплитаха брадата му или пък му пъхаха бобчета в ушите.

Понякога той твърде сериозно ми говореше за своя занаят или по-точно за своето изкуство, защото той беше майстор-каменоделец.

Не уважаваше много зидарите: „Ние — казваше той — издигаме стени от дялани камъни, което ще рече, че тези камъни точно прилягат, посредством втулки, длабове, зарезки, сглобки — лястовичи опашки, зигзаговидни сглобки. Разбира се, ние изливаме и олово във фугите, за да предотвратим свличането на камъните, но те са вдълбани в самите каменни блокове и нищо не се вижда! А пък зидарите взимат, който камък им попадне и запълват дупките с хоросан. Зидарят удавя камъните в мазилка и ги крие, защото не знае как да ги дяла.“

Щом му се случеше някой свободен ден — а това ще рече пет или шест пъти в годината, — той извеждаше цялото семейство да закуси на открито, на петдесет метра от моста на река Гард.

Докато баба ми приготвяше яденето, а децата джапаха във водата, той се изкачваше на този паметник на римското строителство, размерваше, оглеждаше сглобките, отбелязваше си лицевите форми, гладеше камъните.

След закуската той седнаше на тревата пред нареденото в полукръг семейство и обърна лице към хилядолетния шедьовър, го съзерцаваше чак до вечерта. Ето защо тридесет години по-късно, само като се споменеше за моста на река Гард, синовете и дъщерите му вдигаха очи към небето и от гърдите им се изтръгваха дълбоки въздишки.

На работната си маса имам едно ценно преспапие — удължен куб с овална дупка в средата. От всичките му страни върху кования метал се виждат доста дълбоки вдлъбнатини. Това е чукът на дядо Андре, който цели петдесет години е удрял твърдата глава на стоманените длета.

---

[1] Марий, Гай (157–86 г. пр.н.е.) — пълководец и политически деец, съперник на Сула и противник на Сената. Добива голяма популярност с победата над тевтоните в битката при Екс (102 г. пр.н.е.). Така римляните били спасени от нашествията на германските племена завладели Галия. ↑

Този сръчен човек беше учил само до едно време. Знаеше да чете, да се подписва и нищо повече. Цял живот той страдал тайно от това, стигнал дотам да мисли, че образованието е Върховно благо, и си въобразил, че най-образованите люде са онези, които учат другите. И затова дал мило и драго и шестте му деца да станат учители. Така, на двадесетгодишна възраст баща ми завършил педагогическото училище в Екс ан Прованс и тръгнал да преподава.

По онова време средните педагогически училища били истински семинарии, само че часовете по богословие в тях били заменени от часове по антиклерикализъм.

Там учили, че Черквата не е нищо друго, освен инструмент на потисничество и че целта и задачата на свещениците е да завържат

очите на народа с черната превръзка на невежество, като същевременно му дрънкат разни измислици за ада или за рая.

Впрочем недобросъвестността на поповете била доказана от употреба на латинския — тайнствен език, който за невежите вярващи имал коварното въздействие на магически заклинания.

Папството било достойно представено от двамата Борджии^[1], а и на царете не се гледало с по-добро око. Тези похотливи тирани се занимавали само с разврат, а през това време техните поддръжници събирали смазващи данъци, които стигали до десет процента от приходите на страната.

Това ще рече, че часовете по история са били изкусно фалшифицирани в духа на републиканската истина. Не че обвинявам Републиката за това: всички учебници по история винаги са били книги за пропаганда в служба на правителствата.

И тъй, новоизпечените възпитаници на педагогическото училище били убедени, че времето на Великата френска революция е било идилично, златният век на щедростта, на братството, граничещо с нежност, с една дума, изблик на добрина.

Не зная как са успявали да им разясняват, без те да усетят, че тези светски ангели след двадесет хиляди убийства, последвани от грабежи, са започнали да се пращат един друг на гилотината.

Вярно е, от друга страна, че попът в моето село, който беше много умен и нищо не бе в състояние да разколебае милосърдието му, смяташе Светата инквизиция за нещо като семеен съвет и твърдеше, че ако висшите духовници са изгорили толкова много евреи и учени, те са извършили това със сълзи на очи и за да им осигурят място в рая.

Такава е слабостта на нашия разум: той най-често ни служи, само за да оправдава вярванията ни.

---

[1] Двамата Борджии — римският папа Александър VI Борджия и синът му Чезаре, управлявали през XV в., са известни със своите коварства и жестокости. ↑

Все пак обучението на тези учители не се ограничавало само до часовете по антиклерикализъм и светска история. Народът имал и трети враг, и то не от миналото: това бил Алкохолът.

От тази епоха са „Вертеп“^[1] и всички онези всяващи ужас картини, които били накачени по стените на класните стаи. На тях се виждали червеникави черни дробове, толкова неузнаваеми (поради зелените подутини и лилаво синкавите стеснения, които им придавали формата на гулия), че художникът трябвало да нарисува до тях апетитния чер дроб на съзнателния гражданин, чиято хармонична маса и хранителен червен цвят давали възможност да се прецени колко катастрофално е положението в съседство.

Бъдещите преподаватели, преследвани чак до спалните помещения от този ужасен вътрешен орган (без да говорим за панкреаса във формата на Архимедов винт и за една аорта, която, за да радва окото, била нарисувана с херния), малко по малко били сковавани от страх. Само при вида на чаша вино, те се мръщели от отвращение. Терасите на кафенетата в часовете, когато хората пиели аперитива си, им изглеждали като гробища на самоубийци. Един приятел на баща ми, пиян от филтрирана вода, един ден преобърнал масите в кафенето, както Полиевкт^[2] преобърнал идолите. Но най-жестоко те мразели така наречените „храносмилателни“ ликьори — „Бенедектин“ и „Шартрьоз“, произвеждани с разрешението на краля, които обединявали в злоещо триединство Църквата, Алкохола и Кралската власт.

Освен борбата срещу тези три злини програмата на тяхното обучение била много разширена и великолепно замислена, за да могат да станат просветители на народа, когото чудесно разбирали, защото почти всички били синове на селяни или на работници.

Те получавали обща култура, безспорно по-широка, отколкото задълбочена, но която била нещо съвсем ново. И тъй като били свикнали да виждат бащите си как работят по дванайсет часа на ден било в полето, било в лодката или на скелето, те благославяли щастливата си съдба, защото можели да излязат в неделя и защото три пъти в годината ваканцията ги връщала в родния дом.

И тогава бащата, дядото, а понякога дори съседите — цял живот „учили“ само с двете си ръце — идвали да ги разпитват, да си изяснят някои отвлечени понятия, за които никога никой в селото не можел да

намери обяснение. Те отговаряли, възрастните слушали съсредоточено, поклащайки глава. Ето защо цели три години тези младежи жадно поглъщали науката като ценна храна, от която техните деди били лишени. Ето защо през междучасията директорът обикалял класните стаи, за да изпъди оттам някои много прилежни ученици и да ги накара да играят на топка.

На края на обучението трябвало да се преборят със зрелостния изпит, чиито резултати доказвали, че целият випуск е успял да се подготви за учителската професия.

След това, както при разпукването на презрял плод, доброто за посев семе бивало разпръсквано по четирите краища на департамента, за да се бори срещу невежеството, да възхвалява Републиката и да не сваля шапка, когато минава някое шествие.

---

[1] Роман от Емил Зола (1877). ↑

[2] Полиевкт — римски военачалник, живял през III в. Приел християнската вяра, той се жертва, като разбива идолите в езическия храм и със смъртта си се превръща в мъченик за християнската вяра (светия). От този исторически факт Корней е почерпил сюжет за своята едноименна трагедия (1642 г.). ↑

След няколко години апостолство в снеговете на изгубените махали младият учител се спускал към селата, където пътьом се оженвал за учителката или за пощаджийката. После прекосявал няколко от тези паланки, чиито улици са все още наклонени, и всяко едно от тези спирания било отбелязвано с раждането на едно дете. На третото или четвъртото дете той стигал до околийските градове на равнината и чак след това получавал достъп в окръжния център, но вече доста сбръчкан и с оредяла коса. Той преподавал тогава в училище с осем или десет класа и ставал директор на прогимназията.

Един ден тържествено чествували награждаването му с академическа палма^[1] и три години по-късно той излизал в пенсия, или с други думи — правилникът го задължавал да се пенсионира. Тогава той казал усмихнато: „най-сетне ще си почина“. С тези думи си лягал и умирал.

Аз познавах много от тези някогашни учители.

Те горещо вярваха в красотата на своята мисия — едно светло доверие в бъдещето на човешкия род. Отнасяха се с пренебрежение към парите и към лукса, отказваха се от повишение, за да дадат предимство на друг или за да продължат започнатото дело в някое затънтено селце.

Един много стар приятел на баща ми, завършил като първенец педагогическото училище, благодарение на този подвиг започнал работа в един марсилски квартал: възлив квартал, населен с клетници, където нощем никой не смеел да стъпи. Останал там от началото на кариерата си до пенсионирането. Четирийсет години все в същия клас, четирийсет години все на същия стол. И понеже една вечер баща ми го упрекнал:

„Значи ти никога не си имал амбиции“, той отвърнал:

„Ами, имал съм. Смятам дори, че ми провървя. Помисли си само, че за двайсет години моят предшественик е видял как са гилотинирали шест негови ученика. А от моите ученици за четирийсет години само двама са гилотинирани и един помилван в последния момент. Струваше си човек да остане на това място.“

Защото най-забележителното беше, че тези антиклерикали имаха мисионерски души. За да провалят „отчето“ (чиято добродетел смятаха за престорена), те самите живееха като светци и моралът им беше толкова непоклатим, колкото моралът на първите пуритани. Господин

училищният инспектор беше техният владика, ректорът^[2] — архиепископ, а папа им беше господин министърът: пишеха му само върху специална хартия и със строго определени традиционни обръщения.

„Също както и свещениците — казваше баща ми, — ние работим за бъдния живот, но те за своя собствен, а ние — за живота на другите.“

---

[1] Орден, с който се награждават отличили се учители. — Б.пр.

↑

[2] Във Франция ректорът ръководи не само висшето учебно заведение, но и всички степени на народното образование в дадена административна територия. — Б.пр. ↑

И понеже баща ми също бил сред отличниците на своя випуск, и той бил запратен като доброто за посев семе, макар и недалеч от Марсилия.

Той попаднал в Обан — една паланка с десет хиляди жители, сгушена сред хълмовете по долината на река Ювон и пресечена от прашния път, който свързвал Тулон с Марсилия. Там печали керемиди, тухли и стомни, пълнели кървавици и наденици и щавели кожи, които нямали скъсване. Там произвеждали също така шарени глинени статуетки, които служели за коледна украса.

Баща ми, който се казваше Жозеф, по онова време бил млад, мургав мъж, среден на ръст, но не и дребен. Носът му беше доста внушителен, но идеално прав и много сполучливо скъсен от мустаците и очилата му с овални стъкла, оградени от тънка метална рамка. Гласът му беше плътен и приятен, а косата му — синкавочерна, се къдреше естествено, когато валеше дъжд.

Един ден той срещнал дребничка черноока шивачка, която се казвала Огюстин и му се видяла толкова красива, че веднага се оженил за нея.

Никога не разбрах как са се запознали, защото вкъщи не говореха за тези неща. От друга страна, по този въпрос аз нито веднъж нищо не съм ги питал, защото не си представях нито младостта им, нито детството им. Баща ми беше двайсет и пет години по-възрастен от мен и това положение беше неизменно. Те ми бяха майка и баща, откакто свят светува и завинаги.

Зная само, че Огюстин била заслепена от срещата с този младеж със сериозен вид, който така сръчно се целел в топката и печелел неизменно по петдесет и четири франка на месец. Тя се отказала тогава да шие на другите и се пренесла да живее в апартамента, станал двойно по-приятен, защото не трябвало да се плаща наем за него.

През месеците преди моето раждане, понеже била едва на деветнайсет години (и цял живот си остана на тази възраст), тя изпаднала в паника и заявила хълцайки, че нейното бебе никога няма да се роди, защото тя положително няма да може да се справи. Баща ми се опитвал да я вразуми, но тогава тя му казвала много разгневена: „Само като си помисля, че заради тебе стана всичко това“, и се заливала в сълзи.

Когато нечаканият гост започнал да мърда, тя избухвала в неударим смях между две кризи на плач.

Сетне, изплашен от неразумното държане, баща ми повикал на помощ по-голямата си сестра. Тя го била отгледала. Беше, то се знае, директорка на училище в Ла Сиота и неомъжена. По-голямата сестра изпаднала във възторг и решила, че майка ми незабавно трябвало да се пренесе при нея, на брега на южното море и това било сторено още същата вечер.

Казвали са ми, че и Жозеф изпаднал във възторг от това решение и се възползвал от свободата си, за да позадиря жената на хлебаря, докато слагал ред в сметководните ѝ книги. Ето едно неприятно предположение, което винаги съм отказвал да приема за вярно.

През това време бъдещата майка се разхождала по плажа, под лъчите на галювното януарско слънце и гледала в далечината платната на рибарските лодки, които в три часа потегляли към залязващото слънце. После близо до камината, където съскал синкавият пламък на маслиновите цепеници, тя приготвяла дрешки на своето подскачащо отроче, а пък леля Мари поръбвала пелените и пее с хубав, ясен глас:

*На лекия кораб,
що люшкат вълните,
под черния плащ,
разстлан от нощта...^[1]*

Сега Огюстин била вече спокойна, още повече че нейният скъп Жозеф идвал всяка събота с колелото на хлебаря. Носел хрупкави бисквити с бадеми, торти с крем и плик бяло брашно, за да правят палачинки или мекици. Тя вече имала хубав тен и всичко вървяло като по вода, докато рано сутринта на 28 февруари не се събудила от

необичайни болки. Веднага повикала леля Мари, която отсякла, че това не е нищо, тъй като докторът ги бил предупредил за раждането на едно момиченце в края на март. После запалила огъня, за да приготви чай. Но пациентката отговорила, че докторите нищо не разбират и че иска веднага да се върнат в Обан.

„Искам детето да се роди вкъщи! Искам Жозеф да ми държи ръката! Мари, Мари, да тръгваме, веднага, сигурна съм, че то иска да излезе.“

Нежната Мари се опитала да я успокои с липов чай и с ласкави думи. С цедка в ръка тя заявила, че ако събитието наистина е започнало, щяла да отиде и да каже на рибаря, който всеки ден отивал до Обан към осем часа, и че Жозеф щял да пристигне с колелото побърз от вятъра.

Но Огюстин блъснала чашата с билковия чай и започнала да кърши ръце, плачейки с едри сълзи. Тогава леля Мари изтичала и почукала на прозореца на някакъв съсед, който имал каручка и конче. Това е било благословено време, когато хората все още си правели услуги: стига да помолиш.

Съседът впрегнал коня си, лелята увила Огюстин в разни шалове, и ето ни потеглили на път в лек тръс, докато зад гребените на хълмовете едно голямо червено слънце, показало се наполовина, ни гледало през боровите. Но едва стигнали до Ла Бедул — точно на половината път — болките започнали отново и на свой ред лелята изпаднала в паника. Тя стискала в прегръдките майка ми, цялата увита, и въпреки незнанието си й давала съвети: „Огюстин — казвала тя, — опитай се да се сдържиш“. Но Огюстин, съвсем бледа, я гледала с огромни черни очи и стенела, плувнала в пот. За щастие вече сме били преминали прохода и пътят се спуснал към Обан. Съседът разхлабил поводите и шибнал кончето, което трябвало само да се остави да го бута тежестта на каручката. Стигнали сме тъкмо навреме и госпожа Негрел, акушерката, дошла бързо да освободи мама, а тя най-сетне забила ноктите си в силната ръка на Жозеф.

В тази история няма нищо чудно, но почакайте за момент, защото тя ще стане интересна.

---

[1] Стиховете в книгата преведе Венелин Прошков. — Б.пр. ↑

В началото на осемнадесети век живеело в Обан едно много заможно и много старо семейство търговци, които се наричали Бартелеми. Заслугите на това семейство били толкова блестящи, че един ден кралят им дал благородническа титла.

И така, на 19 срещу 20 януари 1716 година госпожа Бартелеми, която била много млада, живеела в Обан и мъжът ѝ се казвал Жозеф, „почувствувала първите болки“. Тя се качила „набързо“ в кола, за да отиде при майка си, в къщата на родителите си, която била най-хубавата къща в Касис. Това било малко рибарско селище недалеч от Сиота и пътят за Обан е същият.

И тъй, госпожа Бартелеми, стенеща под завивките, минала през клисурата, после през прохода на Ла Бедул. Стигнала в Касис, примряла от болка, и докато я слагали да си легне, родила момченце. Това дете на Обан станало абат Бартелеми, знаменитият автор на „Пътешествието на младия Анакарзис в Гърция“, който бил избран във Френската академия на 5 март 1789 г., на 25-то кресло, тъкмо това кресло, което аз имам честта да заемам от 5 март 1946 г.^[1]

Би могло да се направи следният извод от тази двойна шега: един от начините да станете член на Академията е да бъдете син на някой си Жозеф и да се опитате да се родите през някоя ранна зимна утрин в една скърцаща и стенеща каруца по пътя за Ла Бедул.

---

[1] Броят на членовете във Френската Академия (основана през 1635 г. от Ришельо) е неизменно 40. Нов достоен член се избира след смъртта на член на Академията. ↑

Имам малко спомени от Обан, защото там съм живял само три години.

Виждам най-напред една много висока чешма под чинарите на Главната улица, точно пред нашата къща. Това е паметникът, издигнат в чест на нашия абат Бартеlemi от неговите сънародници. Те го смятаха за човек от „левицата“ заради „Пътешествието на младия Анакарзис“. Малцина бяха чели това произведение и повечето най-чистосърдечно казваха: „Младият анархист“. Разбира се, по онова време аз също не бях по-добре осведомен, но слушах захласнат песничката на чешмата, която чуруликаше заедно с врабците.

След това виждам един таван, който с главозамайваща скорост връхлита отгоре ми и мама, ужасена, да вика: „Анри, ти си луд! Анри, престани!...“.

Защото вуйчо Анри ме подхвърля във въздуха и докато още летя, отново ме подхваща. Аз крещя от уплаха, но когато мама ме взема в ръцете си, викам: „Още! Още!“.

Вуйчо Анри беше на трийсет години, имаше хубава черна брада и беше механик. Той монтираше парни машини, както някога ги бе монтирал и баща му — този дядо по майчина линия, когото аз никога не съм виждал.

Дядо ми се родил в Кутанс към 1845 година и се казвал Гийом Лансо. Чист нормандец, обикаляйки Франция, той стигнал до Марсилия. Баба ми — марсилка — му харесала и той останал там. На двайсет и четири години имал вече три деца, от които майка ми била най-малката.

Понеже си разбирал от занаята и не се страхувал от морето, веднъж го изпратили в Рио де Жанейро, за да ремонтира парния котел на някакъв параход. Той пристигнал в тази все още дива страна, без каквато и да е ваксинация. Видял хора да умират от жълта треска и съвсем глупаво взел, че сторил като тях.

Децата му нямали възможност да го опознаят, а баба ми, която била негова жена само четири години, не можеше да ни разкаже кой знае колко за него, освен че бил много едър, че имал очи сини като морето, белоснежни зъби, че бил рус, по-точно червеносив и че се смеел ей тъй, за нищо, като децата.

Нямам дори негова снимка. Понякога вечер, на село, край огъня, аз го зова, но той не идва. Сигурно още е в Америка. И тогава съвсем

сам, гледайки как танцуват пламъците, аз си мисля за този мой дваисет и четиригодишен дядо, който умрял без очила, с напълно запазени зъби, с гъста коса, и ми е странно, че съм толкова стар внук на един висок младеж от Кутанс.

Друг спомен от Обан е играта на топки^[1] под чинарите на Главната улица. Баща ми, заедно с други великани, правеше исполински скокове и мятеше във въздуха желязната топка на невероятни разстояния. Понякога избухваха силни аплодисменти, а накрая великаните винаги започваха да спорят заради някакво въженце, което си издърпваха от ръцете, но никога не се сбиваха.

---

[1] Френска игра с железни топки, които се мятат по посока на една цел, означена с по-малка топка, шеговито наречена „прасенце“. Който хвърли топката най-близо до целта, той печели играта. Разстоянието се измерва с въженце. ↑

От Обан ние се преместихме в Сен-Лу — голямо село в околностите на Марсилия. Срещу училището се намираше общинската кланица: нещо като навес, където двама огромни колачи си вършеха работата пред очите на всички.

Докато майка ми шеташе из къщи, аз се покатервах на един стол до прозореца в столовата и наблюдавах с най-жив интерес как убиват воловете и свинете. Мисля, че човек е жесток по природа — децата и диваците го доказват всеки ден.

Когато удряха с чук нещастния вол между рогата и той се свличаше на колене, аз чисто и просто се възхищавах от силата на колача и от победата на човека над животното. Умъртвяването на свинете ме караше да се смея до сълзи, защото ги дърпах за ушите и те пронизително квичаха. Но най-интересното нещо беше коленето на овните. С изящен замах колачът им прерязваше гръкляна, без да прекъсва разговора си със своя помощник и без да обръща ни най-малко внимание на онова, което вършеше в момента. След като заколеше три-четири животни, той нареждаше труповете с краката нагоре върху нещо като люлки. После, за да може кожата да се отдели от месото, ги надуваше с едно духало, докато станеха огромни. Мислех си, че се опитва да направи от тях балони и чаках всеки момент да излетят нагоре. Но майка ми, както винаги, се появяваше в най-интересния момент, сваляше ме от наблюдателния ми пост и докато режеше месото за вареното, ми говореше непонятни неща: колко кротък бил горкият вол, колко сладко било къдравото агънце и колко лош — колачът.

Когато отиваше на пазар, по пътя тя ме оставяше в класа на баща ми, който учеше шест, седемгодишни хлапета да четат. Аз кротко си седях на първия чин и се възхищавах на бащиното всемогъщество. Той държеше в ръка една бамбукова пръчка. Тя му служеше да показва буквите и думите, които изписваше на черната дъска, а понякога и да чукне по пръстите някой заплеснал се двойкаджия.

Една сутрин мама ме остави на мястото ми и излезе, без нищо да каже, а в това време той красиво изписваше върху черната дъска: „майката наказва своето момче, което не беше послушно“. Докато той завъртваше една чудесна точка в края на изречението, аз се провикнах: „Не, не е вярно“.

Баща ми изведнъж се обърна, изгледа ме смаяно и извика:

— Какво каза?

— Мама не ме е наказвала. Не си написал вярно!

Той се приближи до мен:

— Кой ти е казал, че са те наказвали?

— Ами написано е.

Изненадан, татко занемя.

— Виж ти, виж ти — каза най-сетне той. — Нима знаеш да четеш?

— Да.

— Виж ти, виж ти — повтаряше баща ми — и като насочи върха на бамбуковата пръчка към черната дъска, каза: — Е, добре, чети.

Прочетох изречението на висок глас. Тогава той отиде да вземе един буквар и аз прочетох без затруднение няколко страници. Мисля, че този ден татко е изпитал най-голямата радост, най-голямата гордост през живота си.

Когато мама пристигна, тя ме намери заобиколен от четиримата учители, които бяха отпратили учениците си в двора и ме слушаха как бавно разчитам приказката за Палечко. Но вместо да изпадне във възторг от това начинание, тя пребледня, остави покупките си на земята, затвори книгата, грабна ме в ръцете си и ме понесе, като повтаряше: „Божичко, божичко!“.

До вратата на класната стая беше застанала прислужничката — стара жена от Корсика, и се кръстеше. По-късно разбрах, че тя именно отишла да повика майка ми, уверявайки я, че „тези господа“ щели да направят така, че да ми се „пръсне черепът“.

На трапезата татко каза, че ставало дума за смешно суеверие, че не съм положил никакво усилие, че съм се научил да чета, както папагалът се учи да говори, и че той дори не е забелязал как е станало това.

Майка ми не изглеждаше убедена и от време на време слагаше хладната си ръка на челото ми, като че питаше: „Не те ли боли глава?“

Не, глава не ме болеше, но до шестгодишна възраст повече не ми разрешиха да вляза в клас, нито да отворя книга, от страх, че ще ми се пръсне мозъкът. Мама се успокои едва след две години, на края на моя първи учебен срок, когато учителката ми заяви, че съм надарен с изключителна памет, но че моята умствена зрелост е като на пеленаче.

От Сен-Лу баща ми прелетя като комета, защото за негова голяма изненада от предградията изведнъж го назначиха редовен учител в училището на ул. Шмен дьо Шартрьо, най-голямото общинско училище в Марсилия. Ръководеше се от директор, който не преподаваше в клас и беше нещо като директор на лицей. Той можеше да отиде при инспектора, когато поиска, и беше член на комисията за издаване на свидетелства за завършено начално и дори средно образование.

Впрочем портиерът на училището беше споменал в мое присъствие пред възхитения ми баща, че дванайсетте учители на „Шартрьо“ били „елитът на учителите“ и че след четири-пет години служба онези, които желаели, били веднага назначавани за директори и много често в самата Марсилия.

Тези думи на портиера често се споменаваха вкъщи и майка ми, която много се гордееше с това изказване, го повтори пред госпожа Мерсие и госпожица Гимар, като добави, че този портиер като че ли малко преувеличава, но изглежда сама не вярваше на думите си.

Тя беше все така бледа и нежна, но щастлива до своя Жозеф, двете си деца и съвсем новата си шевна машина. Това чудно съвременно изобретение ми даваше възможност да ѝ помагам в работата. Коленичил под малката масичка, до полата ѝ, аз задвижвах широкия педал с ръце и той се клатеше напред-назад, а по даден знак го спирах веднага.

Брат ми Пол беше малко тригодишно човече, с бяла кожа, кръгли бузи, големи, много светли сини очи и със златните къдрици на нашия непознат дядо. Беше замислен, никога не плачеше и самичък си играеше под масата с някоя тапа или ролка за коса. Но неговата лакомия беше учудваща и от време на време избухваше драма: изведнъж той тръгваше напред, клатушкайки се, с разперени ръце, с посиняло лице, на път да се задуши.

Майка ми, ужасена, го тупаше по гърба, бъркаше с пръст в гърлото му или го тръскаше с главата надолу, като го придържаше само за петите, както някога направила майката на Ахил, като го потапяла в реката Стикс.

И тогава с ужасно хъркане Пол изхвърляше някоя едра маслина, костилка от праскова или дълга кожичка от сланина. След това той отново започваше самотните си игри, клекнал като голяма жаба.

Жозеф изглеждаше просто възхитителен. Имаше нов морскосин костюм, достоен за училището на „Шартрьо“. Очилата му, някога с обикновена металическа рамка, сега проблясваха в позлатена рамка, а стъклата им бяха станали още по-кръгли. Вече носеше и връзка като артист — черен гайтан със свободни краища, спуснати надолу. Тази суета се оправдаваше от факта, че той се беше сдружил с колегата си

Арно, за да работят заедно в четвъртък^[1] и в неделя сутрин. Копираха стенни географски карти и издателство Видал-Лаблаш им плащаше до сто франка за една карта. В семейния бюджет Видал-Лаблаш означаваше двайсет и пет франка на месец и това двойно име двойно се благославяше.

---

[1] Във Франция четвъртъкът е свободен ден за учителите и учениците. — Б.пр. ↑

Наближавах шестата си година и ходех на училище в първо отделение. Учеше ни госпожица Гимар. Тя беше много висока, с хубавички кафяви мустачки и когато говореше, носът ѝ се мърдаше. Виждаше ми се грозна, защото беше жълта като китаец и имаше големи изпъкнали очи.

Тя търпеливо учеше моите малки приятели да четат, но с мен не се занимаваше, защото знаех да чета без грешка, нещо, което тя смяташе за неуместна преднамереност от страна на баща ми. За сметка на това в часовете по пеене тя казваше пред целия клас, че пея фалшиво и че е по-добре да мълча, нещо, което аз вършех на драго сърце.

Докато дечурлигата деряха гърлата си, за да следват показалката ѝ, аз стоях мълчалив, кротък, усмихнат. Със затворени очи си разказвах различни случки и мислено се разхождах на брега на езерото в парка Борели, на края на булевард Прадо в Марсилия.

Всеки четвъртък и всяка неделя леля ми Роз — по-голямата сестра на мама, хубава като нея, идваше да обядва вкъщи и след това ме водеше с трамвая до това очарователно място. Там имаше алеи, засенчени от стари чинари, диви горички, морави, които ви приканваха да се изтърколите в тревата, и пазачи, които ви забраняваха това, и езера, където плуваше флотилия от патици.

По онова време там се срещаха и хора, които се учеха да карат велосипед. С втренчен поглед, със стиснати челюсти, те внезапно се изплъзваха от учителя, прекосяваха алеята, изчезваха в гъсталака и отново се появяваха, с велосипед на рамо.

Това зрелище не беше безинтересно и аз се смеех до сълзи. Но леля ми не ме оставяше дълго време в тази опасна зона. Тя ме замъкваше — с лице обърнато назад — към някое тихо кътче на брега на езерото.

Ние се разполагахме все на една и съща пейка пред гъсталак от лаврови дръвчета, между два чинара. Леля измъкваше от чантата си плетка, а аз се залисвах в игри, подходящи за възрастта ми.

Основното ми занимание беше да хвърлям хляб на дивите патици. Тези глупави животни добре ме познаваха. Щом им покажех някоя коричка, тяхната флотилия плуваше с все сила към мен и аз започвах разпределянето на дажбата. Когато леля ми не ме наблюдаваше, аз им говорех с гальовен глас нежни думи и в същото време хвърлях по тях камъни, с определеното намерение да убия някоя патица. Тъкмо с тази надежда, която винаги оставаше несбъдната, разходките най-много ме привличаха и в скърцащия трамвай на Прадо аз тръпнех от нетърпение.

Но един хубав неделен ден бях неприятно изненадан: — на пейката ни беше седнал някакъв човек с розово лице и с големи кестеняви мустаци, гъсти червеникави вежди и малко изпъкнали сини очи. По слепоочията му личаха няколко бели косъмчета. Понеже на всичко отгоре четеше и вестник, аз моментално го отнесох към категорията на старците.

Леля ми направи опит да ме замъкне другаде, но аз се възпротивих: това беше *нашата* пейка и на този господин не му оставаше нищо друго, освен да си тръгне.

Той се показва учтив и въздържан. Без да каже нито дума, се отмести до самия край на седалката и придръпна към себе си бомбето, върху което бяха сложени чифт кожени ръкавици — неоспорим белег за заможност и добро възпитание.

Леля ми се настани на другия край, извади плетката си, а аз изтичах с торбичката с корички хляб към брега на езерото.

Отначало избрах един много хубав камък, голям колкото петфранкова монета, доста плосък и идеално заострен. За беда някакъв

пазач ме наблюдаваше, затова скрих камъка в джоба си и започнах да хвърлям хляба с толкова любезни и нежни думи, че скоро цяла ескадра се строи пред мен в полукръг.

Стори ми се, че пазачът — човек обръгнал — не проявява особен интерес към това зрелище. Той чисто и просто ми обърна гръб и се отдалечи с отмерена крачка. Веднага измъкнах камъка от джоба си и изпитах малко неспокойната радост да уцеля точно в главата най-стария паток. Но вместо да се преобърне и да потъне веднага, както се надявах, този храбрец обърна на бяг и заплува с все сили, надавайки възмутени крясъци.

На десет метра от брега той се спря и отново се обърна към мен. Изопнат над водата и размахвайки криле, той ме обсипа с всички възможни оскърбления, които знаеше, подкрепян от сърцераздирателните викове на цялото му семейство.

Пазачът не беше далеч и аз побързах да се скрия при леля. Тя нищо не беше видяла, нищо не беше чула, не плетеше, а разговаряше с непознатия на пейката.

— О, какво мило момченце — каза той. — На колко си години?

— На шест.

— Изглежда на седем — каза непознатият.

После той забеляза, че видът ми е здрав и че имам наистина много хубави очи. Леля побърза да каже, че не съм неин син, а син на сестра ѝ, и добави, че не е омъжена, след което любезният старец ми даде две петачета да си купя вафли от будката в дъното на алеята.

Предоставиха ми много по-голяма свобода, отколкото обикновено. Възползувах се от тази възможност, за да отида при велосипедистите. Застанал прав на една пейка за по-сигурно аз станах свидетел на няколко необясними падания. Откровено казано, най-смешно беше падането на някакъв четирийсетгодишен старец: като правеше забавни гримаси, той изтръгна кормилото от велосипеда и изведнъж полетя встрани, продължавайки с все сила да стиска гумените дръжки. Вдигнаха го, целият в прах, панталоните му бяха скъсани на коленете, а той самият бе не по-малко възмутен от стария паток. Надявах се да видя как възрастните ще се сбият, но леля и непознатият от пейката дойдоха и ме отведоха далеч от групата кряскащи хора, защото беше време да се прибираме.

Господинът се качи с нас в трамвая и дори ни плати билетите въпреки много енергичните протести на леля ми, която за мое голямо учудване, беше цялата пламнала.

Много по-късно разбрах, че тя се бе почувствувала като истинска куртизанка, защото някакъв непознат господин беше платил три петачета за нас.

Разделихме се с него на последната спирка и той дълго се кланя, с бомбето в ръка.

Като стигнахме пред прага на нашата къща, леля ми зашепна никога никому да не казвам за тази среща. Тя ми повери, че непознатият бил собственик на парка Борели и че само ако спомена дума за него, той сигурно ще узнае и ще ни забрани повече да ходим там. Като я попитах защо, тя ми отговори, че това било „тайна“. Бях във възторг да знам ако не тайната, то поне, че тя съществува. Обещах и удържах думата си.

Разходките ни в парка ставаха все по-чести и любезният „собственик“ винаги ни чакаше на нашата пейка. Но беше доста трудно да го познае човек отдалеч, защото той никога не беше със същия костюм. Веднъж беше облечен със светло сако и синя жилетка, друг път със спортно сако и плетена жилетка. Видях го дори по жакет.

От своя страна леля Роз носеше сега боа от пера и малка шапчица от муселин, украсена със синя птица с разперени крила, която сякаш мътеше в кока й. Тя вземаше от мама ту чадъра й, ту ръкавиците, ту чантата. Смееше се, изчервяваше се и ставаше все по-хубава и по-хубава.

Щом пристигахме, „собственикът“ първо ме поверяваше на пазача на магаретата и аз яздех колкото си исках, после ме изпращаше на автобусчето, теглено от четири кози, после ме поемаше управителят на пързалката. Знаех, че тази щедрост от страна на собственика нищо не му струваше, защото целият парк беше негов, но това не намаляваше благодарността ми и аз бях горд, че имам такъв богат приятел, който ми засвидетелствуваше толкова голяма обич.

Шест месеца по-късно, играейки на криеница с брат си Пол, аз се затворих в бюфета, като избутах чиниите настрани. Докато Пол ме търсеше горе в стаята ни, а аз сдържах дъха си, татко, мама и леля влязоха в столовата. Мама казваше:

— Все пак трийсет и седем години никак не са малко.

— Хайде де — възрази татко, — в края на годината аз навършвам трийсет години, а все още се смятам за млад. Един трийсет и седемгодишен мъж е в разцвета на силите си! А и Роз не е на осемнайсет.

— Аз съм на двайсет и шест, а и той ми харесва.

— Какво точно работи в префектурата?

— Заместник-началник канцелария. Печели двеста и двайсет франка на месец.

— Е-хе-хе — възкликна татко.

— И има скромни ренти, които получава от семейството си.

— Охо! — обади се татко.

— Той ми каза, че можем да разчитаме на триста и петдесет франка на месец.

Чух дълго изсвирване, после татко добави:

— Е, скъпа Роз, поздравявам ви. Но поне хубав ли е?

— О не — извика мама. — За хубав, не е хубав.

И тогава аз внезапно блъснах вратата на бюфета, скочих на пода и извиках:

— Да! Хубав е! Чудесен е! — и изтичах в кухнята, като се заключих отвътре.

Вследствие на всички тези събития един хубав ден собственикът дойде вкъщи, придружен от леля Роз. Той се разливаше в усмивка под периферията на лъскавочерното си бомбе. Леля Роз беше цялата розова, облечена в розово от глава до пети, а хубавите ѝ очи блестяха зад синя воалетка, прикрепена накрая на шапката ѝ.

И двамата се връщаха от кратко пътуване и последваха шумни прегръдки: да, пред смаяния ми поглед собственикът целуна първо мама, после татко. След това ме улови под мишниците, повдигна ме, погледна ме за миг и рече:

— Отсега нататък ще ми казваш чичо Жул, защото съм мъж на леля Роз.

Най-чудното е, че той не се казваше Жул. Истинското му име беше Тома. Но понеже милата ми леля чула отнякъде, че селяните викали „тома“ на нощното си гърне, решила да го прекръсти Жул, без да подозира, че „жул“ още по-често се употребяваше, за да се обозначи същият предмет. Нали леля ми, това невинно създание, не беше ходила войник, и затова не беше наясно по въпроса, а и никой не се осмели да ѝ каже, дори и този Тома-Жул, който твърде много я обичаше, за да може да ѝ противоречи, а най-вече тогава, когато той имаше право!

Чичо Жул беше роден сред лозята, в онзи златен Русийон, където всички се занимават с винарство. Той отстъпил лозята на братята си и станал интелектуалецът на семейството, защото завършил право. Но беше си останал каталонец и като говореше търкаляше р-то, както реката търкаля камъчетата.

За да разсмивам брат си Пол, аз имитирах чичо Жул. Ние наистина смятахме провансалския изговор за единствено правилния френски изговор, защото така говореше баща ни — член на зрелостната изпитна комисия. А р-то на чичо Жул беше за нас само външна проява на някакъв скрит недъг.

Той и баща ми дружаха, въпреки че чичо Жул — по-възрастен и по-богат от него — понякога си придаваше покровителствен вид. От време на време той се възмущаваше от прекалената продължителност на училищната ваканция.

— Признавам — казваше той, — че децата имат нужда от толкова дълга почивка, но през това време учителите биха могли да вършат някоя друга работа.

— Ами да — насмешливо отговаряше татко, — те биха могли за два месеца да заместят чиновниците от префектурата; те, горките, са толкова изтощени от следобедна дрямка и са целите натъртени от възглавничката на служебния стол.

Но тези приятелски престрелки спираха дотук и ако не се смятат дискретните намеци, никога не засягаха главната тема — чичо Жул ходеше на черква!

Когато баща ми научи от мама — защото леля Роз тайно беше споделила с нея, — че чичо Жул два пъти месечно се причестява, той изпадна в ужас и заяви, че „това е вече прекалено“. Тогава мама започна да го моли да приеме нещата такива, каквито са, и да се откаже, пред чичо, от своя репертоар от шеги по адрес на поповете и по-специално от циничната песничка, която величаеше въздухоплавателните подвизи на преподобния отец Дупанлуп.

— Мислиш ли, че наистина ще се разсърди?

— Сигурна съм, че вече кракът му няма да стъпи у нас и ще забрани и на сестра ми да идва при мен.

Баща ми тъжно поклати глава, после изведнъж гневно се развика:

— Ето! Ето ти нетърпимостта на тези фанатици! Аз преча ли му всяка неделя да ходи на черква и да си яде от своя Исус^[1]? Забранявам ли ти да ходиш при сестра си само защото е омъжена за човек, който смята, че създателят на Вселената всяка неделя лично слиза от небесата в сто хиляди чаши за причастие. Е добре, ще му покажа, че не съм тесногръд. Ще го направя смешен с моето свободомислие. Не, няма да му говоря нито за Инквизицията, нито за Калас^[2], нито за Ян Хус^[3], нито за всички онези, които Църквата е пратила на кладата. Нищо няма да говоря и за папите Борджии, нито за папеса Йоана^[4]. И дори да се опитва да ми проповядва разни религиозни измислици, някакви бабини деветини, в които и дете не би повярвало, аз ще му отговарям учтиво и ще се подсмивам под мустак.

Но татко нямаше дълги мустаци и никак не му беше до смях.

Все пак той удържа на думата си и тяхното приятелство не се помрачи, дори когато от устата им се изплъзваше някоя и друга забележка. Тогава бдителните им жени веднага замазваха положението: те изведнъж започваха шумно да се учудват или пронизително да се смеят и чак после измисляха причината на това странно държане.

Чичо Жул много бързо ми стана голям приятел. Той често ме хвалеше, че съм удържал на думата си и че съм запазил тайната за срещите в парка Борели. Казваше на всеки, който искаше да го слуша, че „това дете ще стане голям дипломат или висш офицер“ (това предсказание, въпреки че даваше възможност за избор, все още не се е сбъднало). Той много държеше да вижда бележките ми и ме възнаграждаваше (или успокояваше) с играчки или пакетчета бонбони. Обаче един ден аз го посъветвах да нареди да построят в неговия великолепен парк Борели малка къщичка с балкон, за да гледам велосипедистите, и той шеговито ми призна, че никога не е бил негов собственик. Бях поразен, че изведнъж изгубих такъв хубав имот, и съжалих, че толкова дълго съм се възхищавал от един измамник.

Този ден аз открих още нещо — възрастните умееха да лъжат така сполучливо, както и аз, и ми се стори, че вече не бях на сигурно място сред тях.

Но, от друга страна, това откритие оправдаваше моите собствени лъжи — минали, настоящи и бъдещи, и ми донесе душевно спокойствие. Когато беше крайно необходимо да излъжа баща си и

съвестта ми слабо се бунтуваше, аз ѝ отговарях — „както чичо Жул!“. И тогава с наивен поглед и ведро чело аз лъжех чудесно.

---

[1] Хлябът и виното, които се вземат за причастие, символизират плътта и кръвта на Христос. ↑

[2] Калас, Жан — френски протестант от град Тулуза, клеветнически обвинен, че е убил сина си, който искал да приеме католическата вяра. Осъден бил от Инквизицията на мъченическа смърт (1761 г.). Великият писател и философ Волтер, убеден, че обвинението срещу Калас е лъжливо, в своя труд „Разсъждения за търпимостта“ (1763 г.) успява да възстанови истината и Калас бил посмъртно реабилитиран. ↑

[3] Хус, Ян (1369–1415 г.) — велик чешки патриот, изгорен на клада от Инквизицията. ↑

[4] Папеса Йоана — героиня на една легенда, според която на папския престол се възкачила жена. ↑

Минаха две години. Аз усвоих простото тройно правило, с неизказана радост научих за съществуването на езерото Титикака, после за Луи Вироглавия и за тия отчайващи правила, на които се подчиняват миналите причастия.

От своя страна брат ми Пол беше захвърлил буквара и вечер в леглото си пристъпваше към изучаване философията на „Пие Никле“^[1].

Точно когато двамата бяхме отишли за два дена при леля Роз по случай празника Шандльор, когато се правят палачинки, ни се роди сестричка.

Тази злополучна покана ми попречи да проверя внимателно смелата хипотеза на Манжапан, с когото седяхме на един чин и който твърдеше, че децата се раждат от пъпа на майка си.

Тази мисъл отначало ми се стори абсурдна. Но една вечер, след като доста дълго разглеждах пъпа си, установих, че той наистина прилича на илик и че в средата има нещо като копче. Оттук стигнах до извода, че разкопчаването е напълно възможно и че Манжапан сигурно е казал истината.

Обаче веднага си помислих, че мъжете не раждат деца. Те само имат синове или дъщери, които им казват „татко“, но сигурно е, че майките раждат децата, както става с котките и кучетата. Значи моят пъп не можеше нищо да направи. Тъкмо обратното — неговото съществуване у мъжете отслабваше до голяма степен авторитета на Манжапан.

В кое да вярвам? Какво да мисля?

Във всеки случай, понеже ни се беше родила сестричка, сега беше моментът да отворя очи и да наостря уши, за да разгада голямата тайна.

Като се връщяхме от леля Роз, докато прекосявахме равнината, аз със закъснение направих едно важно откритие: от три месеца насам майка ми външно се беше променила и вървеше като раздавача по Коледа — много изпъчена. Една вечер Пол разтревожено ме беше попитал: „Какво има нашата Огюстин под престилката си?“ и аз не се сетих какво да му отговоря.

Видяхме я отново, усмихната, но бледа и безсилна, тя лежеше на големия креват. До нея, в люлката едно малко създание се мръщеше и надаваше писъци. Хипотезата на Манжапан ми се стори доказана и аз

нежно целунах мама, мислейки за нейните страдания, когато са разкопчавали пъпа ѝ.

Първоначално малкото същество ни се видя чуждо. На всичко отгоре майка ни му подаваше гърдата си, а това много смущаваше и плашеше Пол, който казваше: „Бебето яде мама четири пъти на ден.“ Но когато това същество започна да прохожда и да бърбори, то ни разкри колко сме силни и разумни и ние го приехме веднъж завинаги.

---

[1] Детско илюстрирано списание. ↑

Всяка неделя чичо Жул и леля Роз идваха да ни видят, а ние с Пол почти всеки четвъртък обядвахме у тях.

Те живееха на улица Миним в един хубав апартамент, който се осветяваше с газ, а леля готвеше на газова печка и имаше домашна прислужничка.

Един ден с изненада забелязах, че милата ми леля на свой ред беше започнала да се подува, и моментално реших, че скоро ще има разкопчаване.

Тази диагноза беше скоро потвърдена от няколко откъслечни и несвързани фрази, които мама и госпожица Гимар веднъж си размениха. Докато месарят отрязваше в „тъмната стая“ една хубава пържола за четири петачета, госпожицата каза с безпокойство:

— На стари години да чакаш дете, винаги е много деликатно.

— Но Роз е само на трийсет години — възрази мама.

— За първо дете е вече много и не забравяйте, че мъжът ѝ е на четирийсет.

— Трийсет и осем — каза мама.

— Трийсет и трийсет и осем прави шейсет и осем — каза госпожица Гимар и замислено и злокобно поклати глава.

Една вечер татко ни съобщи, че мама нямало да се прибере вкъщи — останала при сестра си, която „не се чувствувала добре“. Ние четиримата мълчаливо вечеряхме, после аз помогнах на татко да сложи сестричката ни да спи. Това беше доста сложна процедура заради гърнето, пелените и нашия страх да не би да я счупим.

Докато си събувах чорапите, казах на Пол:

— Сега Леля Роз я разкопчават.

Той четеше в леглото своите скъпи „Пие Никле“ и не ми отговори. Но аз бях твърдо решил да го посветя в голямата тайна и пак повторих: „Знаеш ли защо?“ Но той и този път не помръдна и забелязах, че спи. Тогава лекичко издърпах книгата от ръцете му, изпънах краката му и отведнъж духнах лампата.

На другия ден, беше четвъртък, татко ни събуди:

— Хайде, хоп! Ставайте! Отиваме при леля Роз и ви обещавам, че ви чака голяма изненада.

— Аз твоята изненада вече я знам — казах аз.

— Хо, хо, и какво знаеш?

— Не искам да ти кажа, но да знаеш, че всичко ми е ясно.

Той ме изгледа усмихнат, но не настоя да му дам обяснения.

Тръгнахме и четиримата по улицата. Сестричката беше странно нагиздена — закопчихме роклята ѝ отпред, а не можахме да я срещем, защото пицеше.

Една мисъл просто не ми даваше мира — щяхме да видим детето на двама старци. Нали така беше казала госпожица Гимар, но тя нищо не уточни, освен че щяло да бъде на шейсет и осем години.

Представях си го цялото сбръчкано, и то се знае, с бяла коса и бяла брада като на дядо, само че по-къса и по-нежна — бебешка брада. Нямахме да е хубаво, но сигурно щеше веднага да проговори и да ни каже откъде идва. Виж това щеше наистина да бъде интересно.

Но останах напълно разочарован.

Заведоха ни да целунем леля Роз в стаята ѝ. Тя имаше напълно закопчан вид, въпреки че изглеждаше малко бледа. Майка ми беше седнала на ръба на леглото и между тях се мъдреше едно бебе, истинско бебе, без брада и без мустаци, с едро бузесто лице и гребен от руси коси. То кротко спеше.

— Ето вашият малък братовчед — каза тихо мама.

И двете го гледаха развълнувани, възхитени, радостни, с такова прекалено обожание, а чичо Жул, като влезе, беше така зачервен от гордост, че Пол възмутен ме дръпна в столовата и там излапахме четирите банана, които той мимоходом беше задигнал от кристалната фруктиера.

През една чудна априлска вечер аз се прибирах от училище заедно с татко и Пол. Беше сряда, най-хубавият ден от седмицата, нали нашите дни са хубави само от очакването на следващия ден.

Докато вървахме по тротоара на улица Тиволи, баща ми ми каза:

— Жабчо, утре сутринта ще ми трябваш.

— За какво?

— Ще видиш. Изненада.

— И аз ли ще ти трябвам? — попита с тревога Пол.

— Разбира се — каза татко. — Но Марсел ще дойде с мен, а ти ще останеш вкъщи, за да наглеждаш жената, която ще чисти мазето. Това е много важно.

— Обикновено мен ме е страх да ходя в мазето — каза Пол. — Но с жената няма да ме е страх.

На другия ден, към осем часа, баща ми дойде да ме събуди, като имитираше звука на бойна тръба, после дръпна завивките ми.

— До половин час да си готов. Отивам да се обръсна.

Разтърках очи с юмруци, протегнах се и станах.

Пол беше изчезнал под завивките си и оттам се подаваше само една златиста къдрица.

Четвъртък беше ден за основно миене и майка ми придаваше голямо значение на тези неща.

Най-напред се облякох от глава до пети. След това се престорих, че се пръскам с пълни шепи, или с други думи, дващсет години преди шумотевиците на радиопредаванията аз съставих симфония от шумове, които наподобяват миене с изобилна вода.

Най-напред завъртях крана, но само толкова, колкото тръбите да захъркат: така родителите ми щяха да знаят, че миенето е започнало.

Докато водата шумно се плискаше в умивалника, аз от прилично разстояние наблюдавах струята. След четири-пет минути бързо завъртях крана и той извести за спирането си с мощно разтърсване на тръбите, от което стената потрепери. Почаках малко, докато се среща, после ритнах малката ламаринена тръба така, че да издрънчи на плочите, и бавно-бавно отвъртях крана. Той засвири, замяука и отново започна да фучи на пресекулки. Оставих водата да тече цяла минута, точно толкова, колкото ми трябваше, за да прочета една страница от „Пие Никле“. В същия миг, в който Крокинъл спъна с крак полицая и побягна над надписа „следва“, аз рязко спрях крана. Успехът беше пълен: получи се двойна детонация, която разтърси тръбата. Още един ритник в ламаринената тръба и ето че свърших в определеното време „миенето“, без да съм пипнал капка вода.

Заварих баща си на масата в столовата. Той броеше пари, а мама, седнала срещу него, пиеше кафе. Черните й плитки със синкав оттенък се спускаха зад облегалката на стола чак до земята. Млякото с кафе ме чакаше. Мама ме попита:

— Изми ли си краката?

Понеже от опит знаех, че тя придава голямо значение на тази суетна процедура, чиято необходимост ми беше просто непонятна (нали краката не се виждат), аз уверено отговорих:

— И двата.

— Изряза ли си ноктите?

Стори ми се, че ако си призная поне един грях, всичко останало ще звучи по-правдоподобно:

— Не — казах, — не се сетих. Но нали в неделя ги рязах?

— Добре — отговори мама.

Тя изглеждаше доволна. Аз също.

Докато нагъвах филиите, татко каза:

— Не знаеш къде отиваме, нали? Сега ще ти обясня. Майка ти има нужда от въздух. И ние с чичо ти Жул наехме една вила в планината: там ще прекараме лятната ваканция.

Бях във възторг.

— И къде се намира тази вила?

— Далече от града, сред борова гора.

— Много ли е далече?

— О, да — каза мама. — Първо трябва да вземем трамвая и после няколко часа да вървим пеша.

— Значи там е съвсем диво?

— Доста — отговори татко. — Това е точно на границата на пустеещите земи, които започват от Обан и стигат до Екс. Истинска пустиня.

Пол дойде бос, за да разбере какво става, и попита:

— Има ли камили?

— Не — каза татко, — няма.

— А носорози?

— Не съм виждал.

Исках да задам хиляди въпроси, но мама ме подкани: — Яж.

И понеже не се сещах за филията си, тя побутна ръката ми към устата. После се обърна към Пол:

— Първо иди си обуй пантофите, защото пак ще ни сервираш някоя ангина. Хайде, по-бързо!

И Пол побърза да излезе.

Аз попитах:

— Значи тази сутрин ще ме водиш в планината?

— Не, не още — отговори татко. — Вилата е съвсем празна и ще трябва да се обзаведе. Само че новите мебели струват много скъпо, затова тази сутрин ще отидем при вехтошаря на кръстопътя.

Баща ми имаше една слабост — да купува вехтории.

Всеки месец, щом получеше заплата от общината, той донасяше по някоя и друга находка: скъсан намордник (0.50 франка), пергел със счупен връх (1.50 фр.), лък от контрабас (1 фр.), хирургичен трион (2 фр.), морски бинокъл, през който всичко се виждаше наопаки (3 фр.), нож за скалпиране (2 фр.), ловджийски рог, малко сплескан, с мундщук на тромбон (3 фр.), без да се смятат странните предмети, за които никой не можеше да каже за какво служат и които се търкаляха навсякъде из къщата.

Тези ежемесечни придобивки бяха за нас с Пол истински празник. Майка ми не споделяше възторга ни. Тя смаяно гледаше лъка от островите Фиджи или точно измервателния висотомер, чиято стрелка се бе заковала на четири хиляди метра височина — не се знае дали когато е бил покоряван Монблан, или когато притежателят на уреда е паднал по стълбите — и упорито отказваше да слезе от тази височина. Тогава мама извикваше: „Само децата да не пипат това нещо!“, изтичваше до кухнята и се връщаше с шише спирт, бутилка белина и сода на прах. После продължително търкаше тези жалки останки.

Трябва да кажа, че по онова време микробите бяха нещо ново, великият Пастър току-що ги беше открил и мама си ги представяше като много малки тигърчета, готови да ни разкъсат отвътре. Разклащайки ловджийския рог, който беше напълнила с белина, тя съкрушено казваше:

— Питам се, мили ми Жозеф, какво смяташ да правиш с този боклук.

А горкият Жозеф просто сияеше и само повтаряше:

— Три франка.

По-късно разбрах, че той купуваше не самия предмет, а цената.

— Ето ти три франка прахосани на вятъра.

— Но, скъпа моя, ако ти поискаш да направиш този ловджийски рог, помисли си, че ще трябва да купуваш мед, да си набавиш специални инструменти, да работиш с часове, за да придадеш форма на тази мед.

Майка ми повдигаше леко рамене: съвсем ясно беше, че дори и през ум не ѝ е минавало да прави ловджийски рог или нещо подобно.

Тогава татко снизходително казваше:

— Ти не можеш да си представиш, че този ненужен наглед предмет е истинска мина. Помисли само: отрязвам фунията на рога и получавам слухова тръба, моряшки рупор или грамофонна фуния; останалата част, ако я навия на спирала, ще стане тръба на казан за дестилиране. Мога също така да я изпъна, за да направя тръба за издухване на фунийки или водопроводна тръба и то, обърни внимание — от истинска мед! А ако я нарежа на съвсем тънки кръгчета, ето ти двайсет дузини халкички за завесите; ако я надупча цялата, ще се получи душ; ако я закрепя към помпичката за клизми, ето ти пистолет, който стреля с тапа.

Така, пред възхитените си синове и съкрушената си жена той превръщаше един ненужен предмет в хиляди други също така ненужни предмети, но по-многобройни. Ето защо мама, само като чу думата „вехтошар“, заклати тревожно глава. Но не изказа мислите си, а само ме попита:

— Имаш ли носна кърпа?

Разбира се, че имах. Абсолютно чиста, от осем дни стоеше сгъната в джоба ми. Понеже умеех да измъквам с нокътя на показалеца си свирещите сухи корички, които ми пречеха да дишам, използването на носна кърпа ми се струваше родителски предразсъдък. Случваше ми се понякога и да използвам носната кърпа, за да си лъсна с нея обувките или да си избърша чина. Но мисълта, че ще се издухам в това фино парцалче, а после ще сложа всичкото в джоба си, ми изглеждаше нелепа и отвратителна. Но все пак, щом децата идват на бял свят твърде късно, за да възпитат родителите си, те трябва да уважават техните неизлечими мании и никога да не ги огорчават. Ето защо, като издърпах кърпата от джоба си и прикрих в дланта си едно доста очебийно мастилено петно, аз я размахих, като на перон пред очите на скъпата ми майка, вече напълно успокоена, и тръгнах с татко по улицата.

Там, до тротоара, видях малка ръчна количка, която той беше взел назаем от съседа. На каната с големи черни букви беше написано:

БЕРГУНЯ

ДЪРВА И ВЪГЛИЩА

Баща ми застана гърбом към количката и хвана дръжките.

— Ще ми трябваш да затягаш спирачката, когато се спускаме по улица Тиволи — каза той.

Погледнах към улицата, която стръмно се изкачваше нагоре като пързалка.

— Но, татко — обадих се аз, — улица Тиволи върви нагоре:

— Да — отговори той. — Сега тя върви стръмно нагоре, но почти съм сигурен, че на връщане ще се спуска надолу. А тогава ние ще сме натоварени. Засега качвай се в количката.

Аз се наместих точно в средата, за да пазя равновесие.

Майка ми, застанала зад извитата решетка на прозореца, ни гледаше как потегляме.

— Най-важното, пазете се от трамваите — извика тя.

На което баща ми, за да ѝ вдъхне доверие, весело изцвили, хвърли два къча и се спусна в галоп към новото приключение.

Спряхме пред едно опушено дюкянче на края на булевард Мадлен, което всъщност започваше от самия тротоар, задръстен със странни мебели, струпани около стара пожарникарска помпа, на която беше закачена някаква цигулка.

Собственикът беше много висок, много слаб и много мръсен. Имаше сива брада и коси на трубадур, които се подаваха изпод широкопола шапка, каквато носеха хората на изкуството. С меланхоличен израз той пушеше глинената си лула.

Баща ми беше вече идвал и беше запазил някоя и друга „мебел“: скрин, две маси и цял куп парчета от полирано дърво, които, по думите на вехтошаря, щяха да послужат да се сглобят от тях шест стола. Имаше и малко канапе с изтърбушена вътрешност, като кон на тореадор, три разкъсани дюшека, полупразни сламеници, старомоден шкаф без полици, стомничка, която доста смътно напомняше по форма петел, и най-различни домакински прибори, разяждани от ръжда.

Вехтошарят ни помогна да натоварим този куп от вехтории на ръчната количка. Пристегнахме целия багаж с въжетата, разнищени от дълга употреба. После пристъпихме към уреждане на сметката. Като поразмисли, вехтошарят погледна втренчено баща ми и отсече:

— Петдесет франка за всичко!

— Охо — възкликна татко, — много скъпо!

— Скъпо, но затова пък е хубаво — отвърна вехтошарят. — Скринът е стилин. — И той посочи с пръст тази проядена от червеите развалина.

— Вярвам ви напълно, че има някакъв стил — каза татко, — но не е от нашето време.

Вехтошарят направи кисела физиономия.

— Толкова ли обичате модерните неща?

— Бога ми — каза татко, — не купувам всичко това за някакъв музей. Купувам ги, за да си служа с тях.

Старецът, изглежда, се натъжи от това признание.

— Значи — каза той, — вас ни най-малко не ви вълнува мисълта, че този скрин може би е видял кралица Мария Антоанета по нощница?

— Ако се съди по състоянието му — отговори татко, — няма да се учудя, ако е видял и цар Ирод по долни гащи.

— Позволете ми да ви възразя — каза вехтошарят — и за сведение да ви кажа следното: цар Ирод може би е имал долни гащи,

но не е имал скрин. Само сандъци, обковани със злато, и разни там дървени съсъди. Казвам ви това, защото съм честен човек.

— Благодаря ви — кимна татко. — И понеже сте честен човек, ще ми отстъпите всичко за тридесет и пет франка.

Вехтошарят изгледа най-напред татко, после мен, поклати глава с тъжна усмивка и заяви:

— Невъзможно е, защото дължа петдесет франка на моя хазяин, който ще дойде на обед да си получи наема.

— Значи — извика татко възмутено, — ако му дължахте сто франка, нямаше да се посвените да ми поискате толкова.

— Щях да бъда принуден. От къде смятате, че мога да взема тия пари? Забележете, че ако му дължах четирийсет, щях да ви поискам четирийсет, ако му дължах трийсет, щеше да е трийсет.

— В такъв случай — каза татко. — Най-добре ще е да дойда утре, когато ще сте му платили и няма да му дължите нищо.

— А сега вече това е невъзможно — извика вехтошарят. — Часът е точно единайсет. Вие попаднахте в тази въртележка и нямате вече право да се измъкнете от нея. Признавам, не случихте, като дойдохте тъкмо днес. Но какво да се прави! Всеки с късмета си! Вие сте млад и зелен, прав сте като свещ и имате чудесно зрение. Докато има къорави и сакати, нямате право да се оплаквате. Петдесет франка и точка по въпроса.

— Щом е така — каза баща ми, — ние ще разтоварим тези жалки останки и ще отидем да ни обслужат другаде. Хайде, момчето ми, развързвай въжетата.

Вехтошарят ме хвана за ръцете, викайки:

— Почакайте! — После погледна татко съкрушено и с възмущение, поклати глава и ми каза:

— Ама че е сприхав!

И като се приближи до татко, заговори му тържествено:

— Да не спорим повече за цената. Остава твърдо петдесет франка. Невъзможно ми е да ви отстъпя. Но ако искате, можем да добавим нещичко.

Той влезе в дюкянчето. Татко доволен ми намигна и ние последвахме вехтошаря.

Вътре като крепостна стена бяха наредени шкафове, олющени огледала, каски, стенни часовници, препарирани животни. Ръката му

потъна в тази купчина и той измъкна оттам различни предмети:

— Първо на първо — каза той, — понеже обичате модерния стил, мога да добавя към останалото това ношно шкафче от емайлирана ламарина и този кран, извит като лебедова шия, никелиран чрез галванопластика. Няма да седнете да ми разправяте, че не е модерно. Второ, давам ви тази инкрустирана арабска пушка, която не е кремъклийка, а стреля с капсули. Обърнете внимание на дължината на цевта. Като същинска въдица. И погледнете — добави той, като снижи глас, — на приклада са гравирани инициали с арабски букви!

Той ни показа знаци, които приличаха на шепа запетайки, и прошепна:

— А. К. Сещате ли се?

— Да не вземете да ме убеждавате, че тая пушка е принадлежала на Абд-ел Кадер?

— Нищо не твърдя — каза уверено вехтошарят. — Но какви други по-чудни неща са минали през ръцете ми. Този, който разбира, няма нужда от убеждаване. Давам ви и този параван за пред камина от гавирана мед, този огромен овчарски чадър, който ще стане като нов, щом му се смени платът, този барабан от Брега на слоновата кост, истинска музейна рядкост, и тази стара ютия с въглени. Доволен ли сте?

— Сега вече е честно — отговори татко. — Но ми се иска и онази стара клетка за кокошки.

— Охо! — възкликна вехтошарят. — Признавам, че е старичка, но може да служи като нова. Щом е за вас, дадено!

Баща ми му подаде една бледолилава банкнота от петдесет франка. Той я пое тържествено, с поклон.

Най-сетне ние напъхахме под опънатите въжета новите си придобивки, а вехтошарят през това време припалваше лулата си и изведнъж каза:

— Искан ми се дави подаря едно креватче за малкия!

Влезе в дюкянчето си, изчезна някъде зад гора от шкафове и отново се показва, сияещ от радост. Носеше в ръцете си рамка от четири стари греди, така лошо сковани, че при най-малкото движение този четириъгълник се превръщаше в ромб. На една от гредите беше заковано с тапицерски пирони четириъгълно ютено платно с изнищени краища, което висеше като знаме на нищетата.

— Вярно е, че липсва втората рамка — каза вехтошарят, — съвсем същата, която да държи. Но с четири парчета дърво вие ще свършите тази работа и малкият ще спи на него като паша!

И той кръстоса ръце на гърдите си, леко наклони глава встрани и сякаш се унесе в сън, с блажена усмивка на лицето.

Ние му благодарихме надълго и нашироко и той изглежда се трогна, вдигна дясната си ръка с изчернена длан и извика: „Почакайте! Имам още една изненада за вас.“

И той пак изтича в дюкянчето си. Баща ми, който беше вече праметнал ремъка, внезапно потегли и се спусна с широка крачка по булевард Мадлен, докато щедрият старец пак се показва на края на тротоара, размахвайки в ръце едно огромно знаме на Червения кръст. Но ние сметнахме, че е безполезно да се връщаме.

Мама ни чакаше на прозореца. Когато видя целия този товар, тя моментално се скри и отново се показва този път на прага.

— Жозеф — извика тя според обичая си, — нима ще вкараш всички тези боклуци вкъщи?

— От тези боклуци ще станат чудесни битови мебели, от които ти няма да откъсваш очи — отговори баща ми. — Дай ни само време да поработим! Имам си план и знам какво върша.

Мама поклати глава и въздъхна, а малкият Пол изтича да ни помогне да разтоварим.

Пренесохме целия материал в мазето, където баща ми беше решил да направи работилница.

Дейността ни започна с кражба, за която аз трябваше да имам грижата — измъкнах от чекмеджето в кухнята една лъжица от ковано желязо. Майка ми дълго време я търси и на няколко пъти я намира, но никога не можа да я познае, защото я бяхме сплескали с чук, за да направим от нея мистрия. С този уред, достоен за Робинзон Крузо, ние зазидахме в стената на мазето два железни лоста, свързани посредством четири винта с една разклатена маса. Така тя бе закрепена и провъзгласена за тезгях.

Върху масата сложихме скърцаща стяга, която укротихме с капка масло. После наредихме инструментите: трион, чук, клещи, стари и криви пирони с различна големина, винтчета, отвертка, ренде, длето.

Възхищавах се от тези съкровища, които малкият Пол не смееше да пипне, защото смяташе, че ще го ухапят, и не правеше голяма разлика между трион и крокодил. Но все пак той разбра, че се подготвя нещо голямо; изведнъж изтича навън и се върна ухилен до уши с две връвчици, малки целулоидни ножички и гайка, която беше намерил на улицата. Ние приехме това попълнение с възторжени и благодарствени възгласи, а Пол се изчерви от гордост.

Баща ми го сложи на едно малко столче и му заръча да не слиза оттам.

— Ще ни бъдеш много полезен — каза му той, — защото инструментите са извънредно хитри: щом започнеш да търсиш някой от тях, той разбира и се скрива.

— Защото го е страх от ударите на чука — заяви Пол.

— Разбира се — отговори, татко. — Та ти от табуретката ги следи добре: така ще ни спестиш доста време.

Всяка вечер в шест часа аз излизах с татко от училище. Ние вървахме към къщи, говорейки за нашата работа, и по пътя купувахме дребни неща, които бяхме забравили: дърводелско лепило, винтчета, кутия с боя, дървена пила. Често се спирахме при вехтошаря, с когото се бяхме сприятелили. Там навлизах в истински приказен свят, защото сега ми разрешаваха да ровя навсякъде. Имаше всичко в това дюкянче; но човек никога не можеше да намери онова, което търсеше. Дошли да купим метла, ние се връщаме с корнет или с копие — същото, което по думите на нашия приятел беше промушило принц Бонапарт^[1]. Щом пристигнем вкъщи, майка ми според установения ритуал ни отнемаше плячката, припряно ми измиваше ръцете и започваше да търка трофеите ни с белина. След това едва ли не хирургическо миене аз се спусках по стълбата в мазето и намирах татко и Пол в „работилницата“.

Тя беше осветена от газова лампа, направена от парче очукана мед, с особена горелка: цилиндричният фитил се подаваше от една медна тръбичка и се издигаше под металическо капаче като гъбка, което разпределяше равномерно пламъка като венче. Това венче беше доста широко и за да може да обгърне целия пламък, лампеното шише, което англичаните много сполучливо наричат „комин“, в основата си красиво се разширяваше.

Баща ми смяташе тази лампа за последна дума на техниката и вярно е, че тя пръскаше обилна светлина и същевременно изпускаше остра, „модерна“ миризма.

Започнахме от сглобяването на столовете. Това беше истинска главоблъсканица, толкова по-трудна за разрешаване, защото пречките не влизаха в дупките и не бяха еднакво дълги. Отидохме да се оплачем на вехтошаря, който отначало се направи на учуден, а после ни даде цял куп пречки, като настояваше да добави и един малък подарък: чифт мексикански стремена.

След като употребихме доста голямо количество лепило — аз разтапах парчетата в хладка вода, — шестте стола бяха сглобени и после полирани.

От дебел канап мама изплете седалките и като завършек, неочаквано за нас, ги обточи с троен ален шнур.

Баща ми нареди столовете край масата в столовата и дълго ги съзерцава, а после заяви, че след такава обработка тези мебели струват

най-малко пет пъти повече, отколкото той беше платил за тях. С една дума, ние още веднъж трябваше да се възхитим от умението му да открива чудни „находки“ при вехтошарите.

Дойде ред и на скрина, чиито чекмеджета така здраво се бяха залостили, че се наложи да го разглобим целия и доста дълго да поработим с рендето.

Тези поправки продължиха не повече от три месеца, но в съзнанието ми те заемат значително място, защото тъкмо на светлината на газената лампа аз открих колко сръчни са ръцете ми и каква чудодейна сила се крие и в най-простите сечива.

---

[1] Принц Бонапарт (1856–1879 г.) — син на Наполеон III, загинал в Южна Африка, където се сражавал под английско знаме. ↑

Един прекрасен ден, беше четвъртък, ние можахме да наредим в коридора на къщата мебелите за вилата.

Поканихме чичо Жул, за да има кой евентуално да ни похвали, а нашият приятел — вехтошарят, дойде като експерт.

Чичо изрази възхищението си, а вехтошарят направи оглед на мебелите. Той похвали клиновете, одобри сглобяването, намери, че слепванията са идеални.

И понеже всички мебели, взети заедно, не приличаха на нищо, той заяви, че това е „селски провансалски стил“, а чичо Жул важно се съгласи с него.

Майка ми беше възхитена от красотата на мебелите и както татко беше предсказал, — не откъсваше очи от тях. Тя най-вече се любуваше на една еднокрака кръгла масичка, която аз от прекалено старание бях покрил с три пласта „махагонов лак“. Масичката наистина радваше окото, но беше по-добре човек да я гледа, отколкото да я пипа, защото сложеше ли някой длани върху нея, спокойно можеше да я повдигне и да я пренесе на друго място, също като фокусник. Мисля, че всички забелязаха това неудобство, но никой не каза нито дума, за да не помрачи големия успех на нашата изложба.

Впрочем по-късно аз имах удоволствието да се убедя, че една малка грешка може да крие големи предимства: тази масичка, сложена като ценна мебел в един добре осветен ъгъл, привлече, поне през първата година, толкова много мухи, които се полепиха по нея, че хигиената и тишината в столовата през ваканцията бяха осигурени.

Накрая, преди да си тръгне, щедрият експерт отвори един стар куфар, който беше донесъл със себе си. Той извади оттам една огромна лула, чиято глава, издълбана от цяло коренище, беше голяма, колкото моята, и подари тази лула на баща ми „като нещо оригинално“. После поднесе на майка ми гердан от миди, принадлежал някога на царица Ранавало, и след като се извини, че не е предвидил подарък за чичо Жул, но че „неговото не се губело“, той ни напусна с церемониални поклони.

Първата половина на юли ни се стори безкрайна.

Мебелите чакаха в коридора, а ние чакахме в училище, където не вършихме почти нищо.

Учителите ни четяха приказки от Андерсен или разкази от Алфонс Доде, после през по-голямата част от деня отивахме да играем на двора.

Бавното, но сигурно приближаване на ваканцията с нейните вечни игри правеше игрите в училищния двор незначителни и лишени от очарование и ние не участвувахме в тях на сериозно.

Повтарях си непрекъснато няколко вълшебни думи: „вилата“, „боровите гори“, „хълмовете“, „щурците“. Щурци имаше и по училищните чинари, но аз никога не бях ги виждал отблизо, а пък татко ми беше обещал, че там ще има с хиляди и че почти винаги ще са ни подръка.

Ето защо, слушайки заблудените певци, които ни се подиграваха, невидими във високия листак, аз си мислех без никакво поетично чувство: „на теб, миличък, когато отидем в планината, ще ти пъкна някоя сламка отзад“. Такава е нежността на осемгодишните „ангелчета“.

Една вечер чичо Жул и леля Роз дойдоха да вечерят вкъщи. Това беше вечеря-съвещание, за да се види как върви подготовката за Великото тръгване на следващия ден.

Чичо Жул, който се смяташе за голям организатор, първо заяви, че поради лошото състояние на пътищата не било, възможно да се наеме голяма кола, което между другото щяло да струва цяло състояние, може би дори цели двайсет франка!

Та затова именно той наел две коли: една малка талига, която щяла да пренесе собствените му мебели, жена му, сина му и него самия за седем франка и половина. Тази сума включвала и усилията на един носач, който щял да бъде на наше разположение през целия ден.

За нас чичо Жул се беше споразумял с някакъв селянин, който се казвал Франсоа и чиято ферма се намирала на стотина метра от вилата. Този Франсоа идвал два пъти седмично да продава плодове на пазара в Марсилия. Връщайки се обратно, той щял да пренесе нашия багаж на умерената цена четири франка.

Татко беше във възторг, че нещата се подреждат така добре, но Пол попита:

— А ние ще се качим ли на каруцата?

— Вие — каза Големият организатор — ще вземете трамвая до Ла Барас и оттам ще настигнете вашия селянин с Хаджипешовия файтон. За Огюстин ще има едно местенце в каруцата, а тримата мъже ще вървите пеша редом със селянина.

Тримата мъже възприеха тази идея с радост и разговорът, който продължи до единайсет часа, стана напълно приказен, защото чичо Жул заговори за лов, а татко — за насекоми, така че аз чак до сутринта все стрелях насън с пушка по разни стоножки, скакалци и скорпиони.

На другата сутрин, още в осем часа, ние бяхме вече готови и облечени в матроските си костюми — панталонки от платно, бели ризи с къси ръкави, украсени със сини връзки. Тези костюмчета ни беше ушила мама, а от някакъв магазин ни бяха купили шапки с голяма козирка и платнени обувки с възжени подметки.

Баща ми беше облякъл сако с колан отзад и с два големи външни джоба, на главата си беше сложил морскосиньо таке, а мама изглеждаше така млада и хубава с бялата си рокля на червени цветчета, която чудесно си беше ушила сама. И само сестричката, с широко разтворени черни очи, тревожно поглеждаше под синята си шапчица — беше разбрала, че напускаме къщата, и изглеждаше неспокойна.

Селянинът ни беше предупредил: каквото и да направи, часът на тръгването не зависеше от него, а от бързината, с която щяха да се разпродават кайсиите му.

Този ден, изглежда, не му вървеше много и на обяд той все още не беше се появил. И в изоставената вече къща ние обядвахме със салам и студено месо, като час по час изтичвахме до прозореца, за да не пропуснем пристигането на вестоносеца на ваканцията.

Най-сетне той се показа.

Каручката беше светлосиня, толкова светла, че се виждаха жилките на дървото. Колелата ѝ бяха много високи и се кривяха настрани, така че при всяко тяхно превъртане каруцата се разтърсваше и проскърцваше. Шините подскачаха по паважа, стръките стенеха, под копитата на мулето изскачаха искри. Това беше колесницата на приключенията и надеждите.

Селянинът, който я караше, нямаше нито сако, нито риза, а само плетена жилетка от дебела вълна, сплъстена от мръсотия.

На главата му — безформен каскет с провиснала козирка. Но на лицето му с израз на римски император, блестяха хубави бели зъби.

Той говореше на провансалско наречие, смееше се и плющеше с дългия камшик с дръжка от сплетена тръстика.

С помощта на баща ми и много затруднени от малкия Пол, който се залавяше за най-тежките мебели, като си въобразяваше, че помага, селянинът натовари каруцата, което ще рече — струпа мебелите едно връз друго. След това той закрепил багажа с цяла плетеница от въжета, въженца и канapi, а най-отгоре метна един разпокъсан брезент. Чак тогава извика на провансалски: „Вече всичко е наред“, и като хвана поводите на мулето, с няколко обидни ругатни и яростни подръпвания на юздата, накара това не особено чувствително животно да тръгне.

Ние придружихме нашето имущество, като погребална колесница, до булевард Мерантие. Там се разделихме със селянина и отидохме да се качим на трамвая.

Железарията проблясваше и скърцаше, стъклата трепереха и подрънкваха, а на всеки завой се чуваше дълго пронизително скрибуцане. Така вълшебният превоз се отправи към бъдещето.

Понеже нямаше място да седнем, стояхме прави и — о чудо на чудесата! — на предната платформа. Виждах гърба на ватмана, който с ръце върху двете ръчки и с царствено спокойствие ту усилваше, ту укротяваше устрема на чудовището. Този всемогъщ човек ме очарова и аз си го представях забулен в някаква загадка — нали емайлираната табелка забраняваше на всеки, който и да било, да разговаря с него, навярно, за да не издаде някоя от тайните, които знаеше.

Бавно, търпеливо, възползувайки се от друсането и от внезапните спирания, аз се промъкнах между съседите и най-после стигнах до ватмана, изоставяйки Пол на печалната му съдба: заклещен между двама дългокраки полицаи, той при всеки тласък на колата политаше напред и забиваше нос в задника на една обемиста дама, която заплашително се клатеше.

И тогава блестящите релси с главозамайваща скорост полетяха към мен, вятърът повдигна козирката на каскета ми и забръмча в ушите ми: за две секунди ние задминахме един галопиращ кон.

Никога вече, дори на най-модерните коли, аз не изпитах това чувство на тържествуваща гордост, че ето на, аз, малкият човек, съм победител на пространството и времето.

Но това бързоходно средство от стомана и желязо, макар и да ни доближаваше до хълмовете, не ни откара дотам. Трябваше да го оставим в най-крайния квартал на Марсилия, някакво си място, наречено Ла Барас, и трамваят продължи лудия си бяг към Обан.

Баща ми, разгънал някаква скица, ни изведе на един тесен, пращен път, който минаваше между две кръчми и продължаваше извън града. Ние тръгнахме по него с бодра крачка, следвайки нашия Жозеф, който носеше сестричката ни на раменете си.

Този провансалски път беше много красив. Минаваше между каменни стени, напечени от слънцето, а отгоре към нас се накланяха широки смокинови листа, храсти от скребър и вековни маслинови дървета. Избуялите в подножието на стените гъсти бурени и къпини показваха, че усърдието на кантонера не стигаше за цялата ширина на пътя.

Чувах песен на щурци, а на жълтата като мед стена неподвижни фигурки с отворена уста пиеха слънчеви лъчи. Това бяха малки сиви гущерчета с оттенък на блестящ графит. Пол веднага се спусна да ги лови, но донесе само потрепващи опашки. Татко ни обясни, че тези очарователни животинчета на драго сърце се разделят с опашките си, както крадците, спасявайки се от преследвачите, оставят понякога дрехата си в ръцете им. Впрочем след няколко дни на гушерите им израства нова опашка, в случай че пак им се наложи да се спасяват с бягство.

След около час вървене пътят ни се пресече с друг път и пред нас се откри нещо като кръгла площадка, съвършено пуста, само в единия край имаше каменна пейка. Мама седна, а татко разгъна скицата.

— Ето мястото, където слязохме от трамвая — каза той. — Ето мястото, където се намираме сега. А ето и кръстопътя. Четирите годишни времена, където ни чака нашият превозвач, освен ако не го изпреварим и не се наложи ние да го чакаме.

Аз с учудване разгледах двойната черта, която бележеше пътя — тя правеше огромен завой.

— Строителите трябва да са луди, щом като са направили такъв крив път — извиках аз.

— Строителите не са луди — отвърна татко, — ами нашето общество е глупаво устроено.

— Защо? — попита мама.

— Защото зад тези стени се простират четири-пет големи имения, през които пътят не е могъл да мине, и затова се налага да заобикаляме толкова много. Ето — добави татко, показвайки ни една точка върху картата — нашата вила... По права линия тя е на четири километра от Ла Барас. Но заради няколко едри собственици, ще трябва да извървим не четири, а девет.

— Много е за децата — каза мама.

А аз си помислих: „много е за мама“. Затова, когато татко стана да тръгва, аз го помолих за още няколко минути отдых под предлог, че глезенът нещо ме боли.

Още цял час вървахме край стените, принудени да се въртим между тях също като онези малки топчета, които играчът търпеливо насочва към определена точка, а те все не попадат в нея.

Пол щеше да започне отново да лови опашки от гущери, но мама го разубеди, и то с такива трогателни думи, че очите му се напълниха със сълзи. Тогава той замени тази жестока игра с лов на скакалци, като ги сплескваше между два камъка.

През това време баща ми обясняваше на мама, че в бъдещото общество всички замъци ще бъдат превърнати в болници, всички стени ще бъдат съборени и всички пътища прави като конец.

— Значи — каза мама, — ти искаш пак да има революция.

— Не, революция не трябва да се прави. Думата революция не е сполучлива, защото означава пълен обрат, в резултат на което онези, които са горе, слизат долу, но после пак се качват на първоначалното си място. И всичко започва отначало. Тези недостойни стени не са били издигнати по времето на Стария режим. И нашата република не само че ги търпи, но тя ги и изгради.

Ужасно обичах тези лекции на баща ми за политиката и обществото, които аз тълкувах посвоему, и се питах защо президентът на републиката никога не се сещаше да го повика поне през ваканцията и за три седмици татко да направи щастливо цялото човечество.

Пътят ни неочаквано стигна до един друг път — много по-широк, но също така зле поддържан.

— Вече почти сме на мястото на срещата — каза татко. — Чинарите, които виждаш ей там, долу, са на кръстопътя Четирите годишни времена. Я гледайте — извика внезапно той, сочейки гъстата трева, избуяла в подножието на стената, — ето една чудесна перспектива!

В тревата се търкаляха огромни железа, целите ръждясали.

— Какво е това? — попитах аз.

— Релси! — отговори татко. — Релсите за новата трамвайна линия! Остава само да ги поставят на мястото.

Такива релси ние виждахме из целия път, но буйните треви, които ги покриваха, доказваха, че строителите на новата трамвайна линия не бързаха да я построят.

Стигнахме до селската кръчма на кръстопътя Четирите годишни времена. Това беше малка къщичка, точно на разклона, скрита под два големи чинара зад една висока чешма от чакъл, обрасла с мъх. Искриста вода струеше от четири извити чучура и под сянката ромонеше освежителна песен.

Навярно беше хубаво да поседнеш под сводовете на чинарите край малките зелени масички. Но ние не влязохме в този „вертеп“, защото привличаше и тъкмо в това се криеше най-голямата опасност.

И тъй, ние седнахме на парапета край пътя. Мама разтвори пакета с храната и ние лакомо се нахвърлихме на хрускавия, златист хляб на моето детство, топящия се в устата салам, осеян с бели парченца сланинка — аз винаги търсех зрънцето чер пипер, както се търси късметчето в богоявленска погача^[1], — и портокала, дълго люлян от испанските лодки.

Тогава мама загрижено каза:

— Жозеф, доста е далече.

— И още не сме стигнали! — весело отвърна татко. — Остава ни най-малко един час път.

— Днес не взехме нищо, но когато ще трябва да носим и продукти.

— Ще ги носим — каза татко.

— Мамо, нали сме трима мъже — обади се Пол. — Ти нищо няма да носиш.

— Разбира се — потвърди татко. — Това ще бъде една разходка, малко дълга, но все пак полезна. Освен това ние ще идваме тук само на Коледа, Великден и през лятната ваканция — всичко на всичко три пъти в годината! Ще тръгваме съвсем рано и ще закусваме на някоя поляна по пътя. После ще спрем още веднъж, и пак ще похапнем. Пък и ти нали видя релсите. Ще поговоря за това с брата на Мишел, той е журналист — просто е непростимо, дето са ги оставили толкова дълго време да ръждясват. Обзалагам се, че най-късно след половин година трамваят ще спира точно на Кръста, на шестстотин метра оттук; тогава ще имаме не повече от час път.

При тези думи аз видях как релсите изскачат от тревата и се нареждат в улеите по паважа, а отдалеч се чу глухо подрънкване на трамвай.

---

[1] На Богоявление във Франция се прави погача, в която се поставя порцеланова фигурка или зърно от бакла, за късмет. — Б.пр. ↑

Но когато повдигнах глава, аз видях, че идва не мощната машина, а каруцата с клатушкащата се пирамида от нашите вещи.

Пол нададе радостен вик и изтича да пресрещне мулето. Селянинът го хвана през кръста и го сложи да седне на врата на животното. Така Пол стана висок като нас. Впил ръце в хамута, изгубил и ума и думата от гордост и от страх, той се усмихваше някак полурадостно, полууплашено. А аз се разкъсвах от срамна завист.

Каручката спря и Франсоа каза:

— Сега ще настаним госпожата.

Той сгъна на четири един чувал и го постла отпред, съвсем близо до стръката. Баща ми повдигна мама и я сложи да седне, а краката ѝ висяха във въздуха. Той сложи в ръцете ѝ сестричката, чиято устица беше окръжена с фестони от шоколад, и тръгна редом с тях, а аз, стъпил на парапета, последвах с танцуваща стъпка целия екипаж.

Пол, не само успокоен, но и тържествуващ, грациозно се поклащаше напред-назад в такт с вървежа на животното, а мен едвам ме сдържаше да не рипна и да възседна мулето зад брат си.

Високите корони на дърветата от двете страни на пътя скриваха хоризонта пред нас. Но след двацет минути ние изведнъж съзряхме малко селце, кацнало на върха на един хълм между две падини, а отляво и отдясно две отвесни скали, които провансалците наричат „пръти“, затулаха пейзажа.

— Ето го селцето Ла Трей! — извика татко.

Чакаше ни стръмно изкачване.

— Госпожата ще трябва да слезе, а ние малко да побутаме — каза Франсоа.

Мулето само беше спряло и мама скочи върху пращия път.

Коларят свали Пол от трона му, после отвори нещо като сандък под колата и измъкна оттам две дебели парчета дърво. Той подаде едното на мама и тя много се учуди.

— Това е подпора — обясни той. — Когато ви кажа, ще я сложите на земята зад това колело.

Мама изглеждаше доволна, че щеше да вземе участие в мъжката работа, и с малките си ръце хвана голямата подпора.

— А аз — каза Пол — ще сложа другата. Предложението му беше прието и аз дълбоко се засегнах от това ново нарушение на правото на старшинство. Но веднага бях стократно възнаграден, защото Франсоа ми протегна камшика си — солиден коларски камшик — и каза:

— Ти ще удряш мулето.

— Отзад ли?

— Където свариш, и то с дръжката.

После той си плю на ръцете, главата му хлътна в раменете и с изопнати ръце подпря колата отзад: тялото му беше почти хоризонтално. Баща ми зае същата поза. Тогава коларят подвижна няколко обидни ругатни по адрес на мулето и ми извика: „Удри, удри“, като забута с все сили. Аз ударих животното, но не силно, а колкото да му дам да разбере, че трябва да мръдне. Цялата каруца се затресе и измина трийсетина метра. Тогава селянинът, без да повдигне глава, си пое дъх и извика:

— Подпората! Подпората!

Мама, която вървеше до задното колело, бързо сложи подпората под желязната шина. Пол с учудваща сръчност направи същото и колата се закова, за да си починем пет минути. Франсоа се възползува

от престоя да ми обясни, че трябва да удрям животното много по-силно, най-добре по корема. Пол нададе страхотен вик:

— Не, не искам! Не искам!

Малко оставаше татко да се разнежи, че това човече има толкова добро сърце, но Пол посочи с пръст изненадания колар и извика:

— Трябва да му избодем очите!

— Брей! — развика се възмутеният Франсоа. — Да ми избодат очите, а? Какъв е този дивак? Я по-добре да го затворим в сандъчето.

Той се направи, че уж го отваря, а Пол отърча да се хване за панталоните на баща ми.

— Ето какво става с онзи, който иска да избожда очите на хората — тежко-тежко заговори татко. — Затварят го в сандък.

— Не е вярно! — завика Пол. — И не искам.

— Господине — обърна се мама към Франсоа, — хайде да почакаме малко с наказанието. Мисля, че той се пошегува.

— Даже и на шега — отсече Франсоа, — такива неща не се говорят. Да ми избоде очите! И то точно в деня, когато си купих черни очила, да не ми блести слънцето.

И той наистина измъкна от джоба си едно пенсне с тъмни стъкла — някакъв амбулантен търговец ги продаваше за четири петачета на пазара.

— Все пак ще можеш да ги слагаш — каза Пол отдалече.

— Слушай, нещастнико — отвърна Франсоа, — ако са ти избодени очите и на всичкото отгоре си сложиш и черни очила, нищичко няма да видиш. Хайде, стига толкова... Да тръгваме!

Всеки зае мястото си. Аз удрях мулето не много силно по корема, но крещях в ухото му колкото ми глас държи, а пък селянинът го наричаше „кранта“ и „мърша“ и го хокаше, че се храни с нечистотии.

С върховни усилия ние стигнахме до селцето или по-точно до махалата, чиито червеникави покриви бяха удължени, както в прастари времена. В дебелите стени на къщите бяха пробити съвсем малки прозорчета.

Вляво се виждаше тераса, оградена с чинари, която се крепеше от наклонена стена, десетина метра висока. В дясно — улица. Бих казал главната улица, ако имаше и друга. Но се виждаше само малка пресечка, дълга десет метра, която все пак беше намерила начин да завие под два прави ъгъла, за да стигне до селския площад. По-малко

от училищен двор, това площадче беше засенчено от много стара черница със ствол, набразден от дълбоки пукнатини, и две акации — устремени към слънцето, те сякаш се опитваха да надминат камбанарията. Насред площада чешмата си говореше сама.

Тя представляваше раковина от необработен камък, поставена като паничка на свещник около квадратен каменен блок, от който се подаваше медна тръба.

Франсоа разпрегна мулето (защото каруцата не би могла да мине) и го отведе до раковината. Животното дълго пи вода, като удряше хълбоците си с опашка.

Мина един селянин. Въпреки че беше по-скоро слаб, той изглеждаше огромен. Под плъстената му шапка, вкоравена от мръсотия, изпъкваха две руси вежди, едри като ръжен клас, и малките му черни очи блестяха като в дъното на тунел. Гъсти руси мустаци скриваха устата му, а страните му не бяха бръснати от седмица. Като мина покрай мулето, той се изплю, но нищо не каза. После се отдалечи със сведен поглед и клатушкаща се походка.

— Ето една личност, която никак не е симпатична — каза татко.

— Всички не са такива — отговори Франсоа. — Този ми мисли злото, защото ми е брат.

Като сметна, че този довод е достатъчно ясен, той задърпа мулето, а то взе, че пусна на земята няколко топки и накрая обърна правото си черво наопаки във формата на домат.

Помислих си, че ще умре, но татко ме успокои:

— Това за него е здравословно — то така се чисти.

Излязохме от селото. И тогава започна вълшебната приказка и аз почувствах как в сърцето ми пламна онази любов, която не угасна през целия ми живот.

Необятен пейзаж се разстилаше пред мен до възбог; черни борови гори, разделени от падини, замираха също като морски вълни в подножието на три скалисти възвишения.

Край нас — челата на по-ниски хълмове ни придружаваха по пътя, който извиваше по един хребет, между две долчинки. Голяма черна птица, увиснала неподвижно във въздуха, бележеше средата на небето и от всички страни, сякаш в море от музика, край нас се носеше медният цвъртеж на щурците. Те бързаха да живеят, защото знаеха, че с настъпването на нощта идеше и смъртта.

Франсоа ни посочи върховете, които подпираха небето, докъдето поглед стигаше.

Вляво, в отблясъците на залязващото слънце, искреше голям бял връх; с него завършваше един огромен червеникав конус.

— На онзи там — каза той — му викаме Червената глава.

Вдясно блестеше синкав връх, малко по-висок от първия. Състоеше се от три концентрични тераси, които надолу се разширяваха също като трите волана на кожената пелерина на госпожица Гемар.

— Ей на този — отново се обади коларят — му викаме Тауме.

И после, докато ние се възхищавахме от тази скалиста маса, той добави:

— Казваме му и Тюбе.

— Какво точно означава това? — попита татко.

— Това значи, че един път му викаме Тауме, друг път Тюбе.

— Но какъв е произходът на тези названия?

— Произходът им е такъв, че си имат две имена, но никой не знае защо. Вие също си имате две имена и аз си имам две.

За да прекъсне това научно обяснение, което не ми се стори изчерпателно, Франсоа изплющя с камшика си над ухото на мулето, което отвърна с пърдене.

В дъното, отдясно, но много по-надалеч, един склон опираше в небето и носеше върху раменете си третия скалист връх, наклонен назад, който господствуваше над цялата околност.

— Това е Гарлабан. Обан е от другата страна, точно в подножието.

Тогава извиках:

— Аз съм роден в Обан.

— Значи — каза селянинът — ти си тукашен.

Аз с гордост погледнах близките си, после с неизпитана досега нежност — величествения пейзаж.

— Ами аз? — разтревожено попита Пол. — Роден съм в Сен Лу. И аз ли съм тукашен?

— Почти — отвърна Франсоа. — Почти, ама не съвсем.

Пол обидено се сгуши зад мен. И понеже вече беше понаучил доста красиви изрази, тихичко ми каза:

— Ама че будала.

Не се виждаше вече махала, ферма, дори колибка. Пътят представляваше само две прашни бразди, разделени от ивица диви треви, които гъделичкаха мулето по корема.

На склона, който се губеше вдясно, красиви борове се издигаха над гъст храсталак от пърнар, не по-висок от маса, но той дава истински дъбови жълъди, тъй както и джуджетата имат нормална човешка глава.

Отвъд падината се извисяваше продълговат хълм. Той имаше формата на военен кораб с три палуби, разположени една над друга, и беше обрасъл с три дълги пояса борови гори, редуващи се с отвесни бели скали.

— Ей онова там — каза Франсоа — са бърдата на Свети Дух.

Като чу това име, така явно „мракобесническо“, баща ми — безбожника, смръщи вежди и попита:

— В тоя край хората обичат ли свещениците?

— Малко — отговори селянинът.

— Ходите ли на черква в неделя?

— Зависи. Щом е сушаво, не ходя, докато не падне дъжд. Дядо Господ трябва да разбере, че не може така.

Блазнеше ме да му разясня, че господ не съществува, знаех това от много достоверен източник, но понеже татко не се обади, аз скромно си замълчах.

Изведнъж забелязах, че мама вървеше трудно заради затворените обувки с високи токчета.

Без да кажа нито дума, настигнах каруцата и успях да измъкна куфарчето, което бяха пъхнали под въжетата отзад.

— Какво правиш? — попита мама изненадано.

Сложих куфарчето на земята и извадих от него платнените обувки на мама. Не бяха по-големи от моите. Чудна, нежна усмивка грейна на лицето ѝ и тя ми каза:

— Не можем да спрем тук, глупчо.

— Защо? Ще ги настигнем.

Седнала върху един крайпътен камък, тя се преобу под строгия надзор на Пол, дошъл да присъствува на тази церемония, според него доста смела от гледна точка на приличието. Той все се озърташе, за да се увери, че никой не може да види мамините чорапи.

Мама ни хвана за ръце и бегом настигнахме каручката. Аз сложих ценния багаж на мястото му. Колко мъничка изглеждаше мама сега! Сякаш беше на петнайсет години. Страните ѝ се бяха зачервили и аз с удоволствие забелязах, че прасците ѝ изглеждаха по-дебели.

Пътят все така се изкачваше и ние се приближавахме до боровите гори. Вляво хълмът се спускаше на тесни тераси до самия край на една зелена долчина. Франсоа казваше на баща ми:

— Ей онуй място също има две имена: понякога му викаме Долът, понякога Ручейт.

— Я! — извика зарадван татко, — значи има и ручей?

— Разбира се! И то какъв!

Татко се обърна към нас:

— Деца, в долчината има ручей.

На свой ред селянинът се извърна и добави:

— Когато вали, разбира се.

Терасите на този дол бяха покрити с маслинови дървета, засети в кръг по три-четири в едно гнездо. Те се накланяха малко назад, за да има място короната им да се разгъне. Срещаха се и бадеми с нежно зелен цвят, и лъскави кайсии.

Не знаех названията на всички тези дървета, но веднага ги обикнах. Земята между тях беше необработена, покрита с жълто-кафява трева — от селянина научихме, че я наричали „бауко“. Би казал човек, че е сено, но това беше естественият ѝ цвят. През пролетта, за

да вземе участие в общото ликуване, тя прави усилие и слабо се раззеленява. Но въпреки хилавия си вид е жизнеспособна и жилава, както всички растения, които не служат за нищо.

Тъкмо там за първи път видях тъмнозелени снопчета трева: те стърчаха от тази „бауко“ и напомняха ниски маслинови дръвчета. Аз се отклоних от пътя и отидох да пипна листенцата им. Те изпускаха силен аромат и аз сякаш потънах в благовонен облак. Беше някаква непозната миризма, тревожна и трайна, тя ме замая и проникна чак до сърцето ми. Това беше мащерка, която расте из пустеещите земи. Тези треви бяха дошли да ме посрещнат, за да подскажат на малкия ученик какъв е ароматът, възпят от Вергилий^[1].

Откъснах няколко стръччета и като ги мириших, настигнах каручката.

— Какво е това? — попита мама.

Тя взе стръчетата от ръцете ми и вдъхна дълбоко аромата.

— Прясна мащерка — каза тя, — чудесна подправка за задушен заек.

— Мащерка ли? — обади се Франсоа с известно пренебрежение.
— По̀ си струва да сложите девесил.

— А то какво е?

— Нещо като мащерка и нещо като мента. Не може да се обясни.
Ще ви го покажа.

После той взе да говори за ригана, за розмарина, за градинския чай и за копъра. С тях трябваше да се „натъпче коремът на дивия заек“ или да се накълцат „на много, много ситно“, с „едно голямо парче сланина“.

Мама слушаше много внимателно, а аз помирисвах свещените стръкчета и ме беше срам.

---

[1] За аромата на мащерката говори в произведенията си и римският поет Вергилий (70–19 пр.н.е.), когото Марсел Паньол е превеждал. ↑

Пътят все така се изкачваше, пресичайки от време на време по някое малко плато. Ако човек се обърнеше назад, можеше да съзре покритата с мъгла просторна долина на река Ювон, която се спускаше до блестящото море.

Пол се щуреше насам-натам: той хвърляше камъни по стеблата на бадемовите дървета и от листака изскачаха рояци скакалци, трептящи от възмущение.

Последното изкачване беше толкова трудно, колкото и предишното.

След поредната тупаница със сопата, мулето с дъгообразни извивания и внезапни отпускания на гърба, въртейки глава при всяко усилие, теглеше на тласъци раздрънканата каруца, а товарът ѝ се люлееше като махало на метроном и кършеше по пътя си маслинови клонки. Но един клон се оказа по-як от крака на нашата масичка. Като отхвъркна настрани, кракът изкънтя върху главата на изумения ми баща.

Докато мама се мъчеше да спре подуването, притискайки една монета върху синината, малкият Пол подскачаше и се смееше с глас. А аз вдигнах крака на масичката, виновник за случилото се, и с удоволствие забелязах, че се е отчупил косо, значи лесно можеше да се залепи. Изтичах да съобщя тази утешителна вест на баща си, който се мръщеше от болка и притискаше към челото си профила на Наполеон III.

Настигнахме каруцата, спряла в една горичка на върха на възвишението, за да може изтормозеното животно да си поеме дъх. Запъхтяно, то наистина дишаше шумно, като издуваше измършавелите си ребра, които приличаха на обръчи, сложени в торба. От дългата му, сякаш гумена устна се точеха прозрачни лиги.

И тогава с лявата си ръка (защото с дясната той продължаваше да разтърква пострадалата си глава) татко ни показва върху отсрещния рид една малка къщичка, наполовина скрита от голяма смокиня.

— Ето — каза той, — ето я Новата вила. Ето нашият дом през ваканцията: градината от ляво също е наша.

Тази градина, заобиколена от ръждясала ограда, беше широка най-малко сто метра.

Не можах да различа нищо друго, освен една малка горичка от маслини и бадеми, сплели буйните си клони над гъсти храсталаци. Но

аз толкова пъти бях виждал насън тази миниатюрна девствена гора, че с радостен вик се спуснах към нея, а Пол — след мен!

Между голямата смокиня на терасата и къщата беше спряла малка талига, а двата коня хрупача овес в зобници, закачени на главите им.

Чичо Жул, по риза, със запретнати ръкави, вече приключваше с разтоварването на мебелите си, или по-точно повдигаше ги от края на колата и ги стоварваше върху широкия гръб на носача.

Леля Роз се бе разположила на един плетен стол на терасата и хранеше братовчедата ни Пиер с биберон, а той изразяваше възторга си, като си мърдаше пръстите на краката.

Чичо Жул беше доста зачервен и много по-весел, откогато и да било друг път: говореше на висок глас и търкаляше р-то, като кречетало. Върху една кръгла желязна масичка имаше две празни бутилки и трета, наполовина пълна с червено вино.

— А, ето ви и вас, Жозеф! — извика той с удивителна радост. — Ето ви най-сетне и вас! Вече се питах дали не сте катастрофирали по пътя.

Баща ми го изгледа доста хладно.

— Във всеки случай имало е с какво да ни чакате — и той посочи с пръст трите бутилки.

— Драги ми приятелю — каза чичо, — ще разберете, че виното е жизнено необходима храна за физическия работник и най-вече за носача. Искам да кажа — домашното вино, а това е от моя край. Всъщност вие сами, когато разтоварите мебелите си, с удоволствие ще обърнете едно канче!

— Драги ми Жул — на свой ред каза татко, — аз може би ще отпия два пръста, за да уважа вашето производство, но няма „да обърна едно канче“, както така добре се изразихте. Канче от това вино навярно съдържа дванадесет децилитра чист алкохол, а аз не съм свикнал с тази отрова, за да понеса такава доза. Ако тя се инжектира подкожно, ще е достатъчна да убие три големи кучета. Вижте впрочем до какво състояние е довел алкохолът този човек!

Той посочи носача, който дъвчеше провисналия си мустак и запъхтян, със зачервени очи и клатушкайки се отиде до колата, грабна една нощна масичка под едната си ръка, два стола под другата и като се засили, опита се да мине през вратата. Но се заклеци, чуха се две изпращания, а натискът на нощната масичка изкара от внушителното му шкембе едно оглушително оригване.

Мама се извърна, за да се посмее, а леля Роз прихна. Пол беше на върха на радостта, но на мен не ми беше до смях: очаквах да видя как носачът ще се строполи сред парчетата от мебелите в агонични гърчения.

Вместо да се притече на помощ на този нещастник (представях си как изглежда черният му дроб!), чичо Жул целият почервения от гняв:

— Как може така. Дявол да го вземе, как може така! Не виждате ли, че тази врата е пррекалено тясна, за да...

— Точно така. Мислех си го, ама вие го казвате — изхълца носачът, — да не съм я правил аз тая врата.

— Господинът има право — намеси се татко. — Той не е правил тази врата и той сам не е направил главата. Понеже едното не върви с другото, няма смисъл да упорствувате. Впрочем вашите мебели са вече разтоварени, а за моите той не ми трябва. Освен това той сигурно е уморен и понеже денят му свърши, по-добре ще е да се върне в града.

— Ето един човек, който говори умно — заяви носачът. — Вече минава пет часът и аз съм глава на семейство, на всичко отгоре имам и херния, може да не ви се вярва, но ако искате, ще ви я покажа.

— Вие сте пияница и глупак — извика чичо Жул.

Онзи с хернията стана заплашителен:

— Не знам кое ме спира да ви счупя главата.

Мама и леля скочиха ужасени, баща ми се намеси, а пияницата го отблъскваше и все повтаряше:

— Не знам кое ме спира.

Пол, целият пребледнял, се скри зад ствола на смокинята. Аз търсех с очи някой остър камък, когато един глас се провикна:

— Я погледни малко насам и ще видиш кое те спира.

Беше Франсоа. Той вървеше към нас спокоен, но стиснал в ръката си подпората. Носачът се извърна към него разярен и се развика:

— Какво? Какво?

— Дърво! Дърво! — отговори Франсоа.

— И таз хубава! — възкликна носачът.

— Хубаво го погледни! — извика Франсоа, претегляйки в ръката си подпората, като познавач, а после се обърна към чичо Жул:

— Платихте ли му?

— Не съм — каза чичо Жул. — Дължа му седем франка и половина.

— Платете му — отсече Франсоа.

Чичо Жул подаде на пияницата три сребърни монети.

— А бакшиш? — попита носачът.

— И без това доста си пийнахте, стига ви — обади се татко.

— Вие сте банда мръсници — кресна носачът.

— Хайде, измитай се! — подвижна Франсоа. — Качвай се на седалката. Ще ти помогна да обърнеш.

Той така го погледна, че пияницата изведнъж омекна:

— Ти си приятел — заговори той, — ти разбираш живота. А пък тези боржуи... Боже опази! Може да съм си спукал воденичката с тази мръсна масичка, а те не ми дават бакшиш. Но това няма да им се размине току-така! Ще им струва по-скъпо от данъците!

Той едва събра юздите, а през това време Франсоа, здраво хванал поводите, извъртя конете.

Щом колата бе изкарана благополучно на пътя и обърната в правилна посока, той отиде и взе камшика си от каруцата и докато носачът, размахвайки юмруци, изричаше мрачни заплахи по наш адрес, Франсоа нададе див вик и с все сила удари животните с камшика си.

И сред облак от прах, със скрибуцане и проклетия, талигата изчезна в миналото.

Тогава започнаха най-хубавите дни от живота ми. Къщата се наричаше „Новата вила“, макар че е била нова преди много време. Това беше стар, полуразрушен чифлик, реставриран преди тридесет години от някакъв гражданин, който търгуваше с брезент за палатки, зебло и метли. Баща ми и чичо ми му плащаха по осемдесет франка наем годишно, т.е. четири жълтици, а жените им намираха, че е доста скъпичко. Но къщата наистина приличаше на вила — имаше „течаща вода“, защото съобразителният търговец на метли беше построил голяма цистерна, прилепена към задната част на къщата, която беше широка и висока почти колкото нея. Достатъчно беше да се завърти медното кранче над умивалника, за да потече бистра и студена вода.

Това беше изключителен лукс и едва по-късно аз разбрах какво чудо е малкото кранче.

От селската чешма до далечните върхове на Етоал цялата местност изгаряше от жажда. На разстояние двадесет километра едва се срещаша дванайсетина кладенеца (повечето от тях пресъхваха още през май) и три или четири „извора“. Това ще рече, че в дъното на някоя малка пещера, една пукнатина в скалата тихо ронеше сълзи в брада от мъх.

Ето защо, когато селянката, която ни носеше яйца и леблебия влезеше в кухнята, тя не откъсваше очи от лъскавия кран на прогреса и само клатеше глава.

А в приземния етаж имаше огромна столова (навярно пет метра дълга и четири широка) с малка камина от истински мрамор — едно разкошно украшение.

Извита стълба водеше към четирите стаи на първия етаж. Между капациите и стъклата на прозорците на тези стаи бяха направени подвижни рамки — плод на съвременната изтънченост. Върху тях беше опъната фина металическа мрежа, за да не могат да влизат нощни насекоми.

Осветлението се осигуряваше от газови лампи и от няколко свещи за всеки случай. Но понеже ние винаги се хранехме на терасата под смокинята, най-вече използвахме фенера.

Чудният фенер! Една вечер баща ми го измъкна от голяма картонена кутия, напълни го с газ и запали фитила. Пламъкът имаше формата на бадемче и за да го пази, татко закрепил най-обикновено „ламбено шише“. После той сложи фенера в овален глобус, защитен от

никелирана мрежа с металически похлупак. Този похлупак беше целият надупчен и си играеше с вятъра. Нощният ветреца се промъкваше през дупките, но не загасяше пламъка, а го поддържаше.

Когато видях този фенер, закачен на един клон на смокинята, да гори с лъчистия блясък на кандило, аз забравих за супата с настъргано сирене и реших да посветя живота си на науката. Това просветващо бадемче и до днес озарява детството ми и когато десет години покъсно видях фара Плание, той не ме смая както този фенер. Също както фарът Плание примаамваше пълпъдъци и калугерици, така и нашият фенер привличаше всички насекоми. В момента, в който го закачаха на клона, мигом го наобикаляше рояк тлъсти пеперуди, чиито сенки танцуваха върху покривката. Жертви на непосилна любов, която ги изгаряше, те падаха овъглени в чиниите ни.

Долитаха и огромни оси. Ние ги удряхме със салфетките си и преобръцахме чашите, а понякога и каната с вода. Бръмбари рогачи изскачаха от тъмнината, сякаш изхвърлени от прашка, и преди да паднат в супника, чувах как се удрят във фенера. Черни и лъскави, те имаха отпред едно огромно сплескано щипало с две назъбени разклонения. Това чудесно оръжие не им служеше за нищо, защото не се огъваше. На него обаче много удобно можеше да се закача цял впряг от конци и по този начин укротеният рогач без усилие влачеше върху мушамата огромна тежка ютия.

„Градината“ беше всъщност една много стара, запусната овощна градина, оградена с телена мрежа, проядена от ръждата. Но названието „градина“ беше неотделимо от названието „вила“.

На всичко отгоре чичо ми беше присъдил званието „слугиня“ на една доста загубена на вид селянка, която идваше всеки следобед да мие чиниите и понякога да пере, а за нея това беше удобен случай да си измие ръцете. По този начин чрез вилата, градината и слугинята ние тройно се свързвахме с висшето общество — „изтънчените буржоа“.

Пред градината се простираха доста лошо обработени житни и ръжени поля, оградени от хилядолетни маслинови дървета. Зад къщата боровите гори приличаха на тъмни островчета сред необятни пустеещи земи, които се разстилаха по хълмове, долове и плата чак до планинската верига на Сен Виктоар.

„Новата вила“ беше последната постройка на прага на пустеещите земи и човек можеше да извърви и четирийсет километра, а да срещне само ниските развалини на три или четири чифлика от средновековието или няколко изоставени кошари.

Ние си лягахме рано, напълно изтощени от игрите през деня, а малкият Пол, станал изведнъж мек като парцалена кукла, го отнасяха на ръце. Аз успях да го подхвамна в последния момент, когато вече падаше от стола, стискайки в ръка огризка от ябълка или половин банан.

Всяка вечер, като си лягах, почти изгубил способността да разсъждавам от умора, аз твърдо решавах да стана в ранни зори, за да не пропусна нито минутка от чудния утрешен ден. Но отварях очи едва към седем часа и така се гневях, така мърморех, сякаш бях изпуснал влак.

Тогава започвах да викам Пол, а той жално роптаеше в съня си и се обръщаше към стената. Но когато дървените капаци се удареха в стената и разтвореният прозорец се заливаше от светлина, а в стаята, станала изведнъж просторна, нахлуваха ароматите на пустеещата шир и песента на щурците, той вече не можеше да устои.

Ние слизахме долу голи, с дрехите в ръце. Баща ми беше прикрепил към крана на кухненската чешма един дълъг гумен маркуч, който минаваше през прозореца и единият му край стигаше до терасата.

Аз обливах Пол, след това той ме заливаше с вода. Този начин на миене беше едно гениално хрумване на баща ми, защото така отворотното „къпане“ се превърна в игра. Тя продължаваше дотогава, докато майка ми не извикваше: „Стига! Когато цистерната се изпразни, ще трябва да си тръгнем.“

След тази ужасна заплаха тя неумолимо завърташе крана.

Ние набързо изгълтвахме филиите и млякото с кафе и започваше голямото приключение.

Беше ни забранено да излизаме вън от градината, но никой не ни наглеждаше. Майка ми смяташе, че е невъзможно да се прескочи оградата, а леля беше робиня на братовчедата Пиер. Баща ми често отиваше до селото „за покупки“ или в планината, за да събира растения за хербарий. Що се отнася до чичо Жул, три дни в седмицата той оставаше в града, защото имаше само двадесет дни отпуска и беше ги разпределил за два месеца.

Така ние най-често бивахме предоставени сами на себе си и понякога ни се случваше да се изкачим по хълма, до първите дървета на боровата гора, но тези разузнавания — с нож в ръка и целите нащрек — най-често приключваха с отчаяно бягство към къщи: неочаквано ще срещнеш ту боа, ту лъв или пещерна мечка.

В началото нашите игри се свеждаха до лов на щурци, които пеейки изсмукваха сока от бадемовите дървета.

Най-напред ни се изплъзваха, но много скоро ние станяхме толкова сръчни, че се връщяхме вкъщи с музикален съпровод — носехме цели дузини щурци, които продължаваха да цвъртят и подскочат в джобовете ни. Случваше се да уловим пеперуди с големи бели криле и синя ивица по края, които оставяха по пръстите ми сребрист пращец.

Дни наред ние хвърляхме християни на лъвовете, което ще рече, че хвърляхме цели шепи малки скакалци в украсената като с диаманти мрежа на големите паяци, сякаш направени от черно кадифе на жълти ивици. За няколко секунди те ги покриваха с нишки, пробиваха внимателно дупка в главата на жертвата и дълго смучеха с удоволствието на истински гастрономи. Тези детски игри биваха прекъсвани от истински пиршества със смола от бадемовите дървета — червеникава като мед смола, сладко и лепкаво лакомство, което чичо Жул никак не ни препоръчваше. Той твърдеше, че от тази смола „най-накрая ще ни се залепят червата“.

Баща ми, загрижен да не изоставаме с учението, ни посъветва да се откажем от безполезните игри и ни препоръча внимателно да наблюдаваме навиците на насекомите, като започнем от мравките, защото в тях той виждаше образа на примерния гражданин. Затова на другата сутрин ние дълго изтръгвахме тревите около главния отвор на един голям мравуняк. Когато мястото беше добре разчистено в радиус най-малко от два метра, аз успях да се вмъкна в кухнята, докато майка ми и леля ми събираха бадеми зад къщата, и да отмъкна оттам голяма чаша газ и няколко клечки кибрит. Мравките, без нищо да подозират, отиваха и се връщаха в двойна редица, както се движат докерите по мостика на кораб.

Първо се уверих, че никой не може да ни види, и после полях обилно с газ главния отвор на мравуняка. В началото на редицата настъпи голямо безредие и десетки мравки се показаха от дъното: обезумели, те тичаха насам-натам и мравките с големи глави отваряха и затваряха големите си челюсти, търсейки невидимия неприятел. Тогава, пъхнах в отвора парче хартия. Пол пожела на него да се падне честта да запали огъня и стори това извънредно внимателно. Издигна се червен и димящ пламък и нашите наблюдения започнаха.

За беда оказа се, че мравките много лесно горят. Сразени от горещината, те моментално изчезваха като искрици. Този малък фойерверк беше доста забавен, но краткотраен. Освен това след изгарянето на мравките, излезли навън, ние напразно чакахме да се покажат мощните подземни легиони, а аз много разчитах, че царицата шумно ще се пръсне. Но нищо не се показа и пред очите ни остана само една малка вдлъбнатина, почерняла от огъня, тъжна и самотна като кратер на угаснал вулкан.

Все пак ние бързо се утешихме от този неуспех, като пленихме три големи богомолки. Целите зелени, те се разхождаха върху зелените клони на една върбинка: подходящи екземпляри за научно наблюдение. Татко ни беше казал (с известна радост на безбожник), че богомолката е свирепо и безмилостно животно, нещо като „тигър сред насекомите“, и че изучаването на привичките ѝ е едно от най-интересните занимания. И аз реших да ги изуча, което ще рече, че предизвиках битка между двете по-едри богомолки, като ги противопоставих една на друга от съвсем близко разстояние, с издадени щипала.

Тогава ние можахме да попълним нашите познания с констатацията, че тези животинчета могат да живеят без щипала, без крачета и дори без половината от главата си. След четвърт час толкова мило детско развлечение, тялото на единия от шампионите беше останало наполовина и тази половина, след като погълна главата и горната част от тялото на противника, без да бърза, започна да гризе и другата част, която все още малко нервно помръдваше.

Пол, който имаше добро сърце, отиде и отмъкна лепилото (дето лепи дори и желязо) и се зае да съедини тези две половини, та да стане една цяла богомолка, и тържествено да ѝ върнем свободата. Но той не можа да доведе докрай това благородно начинание, защото горната половина успя да избяга. В един буркан обаче ни оставаше третият „тигър“. Реших да го пусна срещу мравките и това щастливо хрумване ни даде възможност да се насладим на едно чудесно зрелище.

Като обърнах изведнъж буркана, аз долепих отвора му до главния вход на един мравуняк в разгара на работата. „Тигърът“, подълъг от широчината на буркана, стоеше изправен върху задните си крачка и любопитен като турист, въртеше глава на всички страни. През това време облак от мравки изскочи от тунела и се покатери по крачката му, а той загуби спокойствие и започна да танцува, като мятеше наляво и надясно и двете си щипала. При всяко движение той поднасяше към устата си цял грозд от мравки и те падаха обратно, пресечени на две.

Понеже дебелината на стъклото деформираше красотата на зрелището и неудобното положение на „тигъра“ затрудняваше движенията му, аз сметнах за мой дълг да махна буркана. Богомолката зае естественото си положение — със свити щипала и стъпила здраво на земята с шестте си крачета. Но накрая на всяко краче имаше по

четири мравки, впили неумолимо устни в него и заловени за пясъка. Така, попаднал във властта на тези лилипути, „тигърът“ — също като Гъливер не можеше да помръдне...

Все пак щипалата му бяха свободни и той атакуваше едно по едно местата на обсада и опустошаваше нападателите. Но преди още тези животинки, насечени на парчета, да паднат от устата му, на тяхно място идваха други и всичко започваше отначало.

Питах се колко би могло да трае подобно положение, което изглеждаше затвърдено — искам да кажа установено в един неизменен цикъл, — когато забелязах, че рефлексите на крачетата-унищожители не бяха вече нито така бързи, нито така чести. От това стигнах до заключението, че богомолката започва да губи кураж поради неуспеха на тактиката си и че сигурно ще я промени. И наистина след няколко минути нейните странични атаки се преустановиха напълно. Мравките моментално изоставиха врата, туловището и гърба ѝ и тя остана изправена неподвижно, молитвено склучила щипала и почти изпънала туловището си върху шестте дълги крачета, които едва потрепераха.

Пол ми каза: „тя мисли“.

Тези размишления ми се сториха малко дълги и изчезването на мравките ме озадачаваше: тогава аз легнах по корем и открих трагедията.

Под опашката на замисления „тигър“ мравките бяха разширили естествения отвор: една тънка върволица влизаше, друга излизаше оттам, както през вратата на някой голям магазин преди Коледа. Всяка си носеше плячката и грижливите стопанки опразваха вътрешността на богомолката.

Нещастният „тигър“, все така неподвижен и съсредоточен в себе си, сякаш наблюдаваше какво става вътре в него, но понеже му липсваше мимика и глас, нямаше възможност да изрази мъката и отчаянието си и агонията му оставаше невидима. Ние разбрахме, че е мъртъв, едва когато мравките, които се бяха впили в крачетата му, ги пуснаха и започнаха да разрязват на парчета тънката обвивка на туловището му. Те прегризаха врата, нарязваха тялото на равни части, обелиха крачетата и внимателно отделиха от ставите ужасните щипала, както прави готвачът с омарите. Всичко това беше завлечено под земята и наредено по нов начин в дъното на някакъв склад.

Върху пясъка останаха само хубавите твърди зелени крила, победоносно летели над джунглата от треви и всявали ужас у жертвата или у неприятеля. Пренебрегнати от грижливите стопанки, те печално доказваха, че не могат да се ядат.

Така завърши нашето проучване върху навиците на богомолката и старанието на „работливите“ мравки.

— Горкото животно — каза ми Пол. — Сигурно здравата го е присвил стомахът.

— Така му се пада — отговорих аз. — Яде скакалците живи и дори щурци, и дори пеперуди. Татко нали ти каза: това е тигър. А мен хич не ме интересува дали тигрите ги присвива стомахът.

Ентомологичните занимания бяха почнали да ни омръзват, когато изведнъж открихме истинското си призвание.

След обяд, когато африканското слънце пада като огнен дъжд върху умиращата трева, нас ни караха да си „почиваме“ един час под сянката на смокинята върху сгъваемите столове, наречени „палубни“, които човек трудно може да отвори както трябва, защото прищипват жестоко пръстите и понякога се сгромолясват под смаяния поспаланко.

Тази почивка беше мъчение за нас и баща ми, който бе голям педагог, а това ще рече, че умееше да подслади горчивия хап, ни накара да я приемем, като ни донесе няколко тома от Фенимор Купър и Гюстав Емар.

Малкият Пол, опулен, с отворена уста, ме слушаше как чета на глас „Последният мохикан“. Тази книга, заедно със „Следотърсачът“, беше за нас истинско откритие. Ние станахме индианци, синове на гората, ловци на бизони, убивахме мечки гризли, удушавихме змии боа, скалпирахме бледоликите.

Майка ми се съгласи да съшие, без да знае за каква цел, стара покривка с едно прокъсано одеяло и ние разположихме нашия вигвам в най-запуснатия край на градината.

Аз имах истински лък, който идваше направо от Новия свят (след като беше минал през магазинчето на вехтошаря). Измайсторих си стрели от тръстика и скрит в храстите, настървено се целех във вратата на клозета — дървена будка в дъното на алеята. После откъгнах островърхия нож от чекмеджето в кухнята и стиснал острието му между палеца и показалеца (също както индианците от племето команчи), аз го запращах с все сила към стеблото на някой бор, а Пол през това време свиреше пронизително, за да се разбере колко е опасно това оръжие.

Обаче ние скоро разбрахме, че щом единствената истински интересна игра е играта на война, не можем да сме от едно и също племе. Затова аз си останах команч, а той стана паони, което ми даваше възможност да го скалпирам по няколко пъти на ден. В замяна на това надвечер той ме убиваше с картонена томахавака.

Благодарение на мама и на леля имахме украшения за главата от истински пера, а бойните татуировки, изрисувани с лепило, конфитюр и стрит на прах цветен тебешир, превърнаха този индиански живот в неотменна реалност.

Понякога двете неприятелски племена заравяха в земята томаховката на войната и се съюзяха в борбата срещу бледоликите — свирепите янки, дошли от Север. Приведени във високата трева, ние следвахме въображаеми следи, като внимавахме да не пропуснем пречупения клон или невидимите за нетренираното око отпечатъци и аз разглеждах със свирепо изражение някой вълнен конец, закачен за златистия качул на копъра. Когато следите се раздвояваха, ние мълчаливо се разделяхме. От време на време, за да поддържам връзка със съюзника, аз се провиквах като птица-присмехулник „толкова умело, че дори женската би се заблудила“, а Пол ми отвърщаше „с дрезгавия лай на койота“, също така идеално имитиран, но поради липса на койот имитираше лая на кучето от хлебарницата — краставо пале, което понякога нападнаше дънцата на панталоните ни.

Друг път ние бивахме преследвани от цял отряд трапери под командата на Дългата карабина. И тогава, за да измамим противника, дълго вървахме заднишком, за да обърнем следите си.

После на някоя полянка, аз спирах с жест Пол и сред пълната тишина долеях ухо до земята. Слушах с истинска тревога как преследвачите се приближават — нали в дълбините на далечната савана, аз чувах как галопира собственото ми сърце. Когато се връщахме вкъщи, играта продължаваше.

Масата беше сложена под смокинята. В един шезлонг баща ми четеше половината от някакъв вестник, а чичо Жул четеше другата половина. Ние се представяхме — сериозни и с чувство на достойнство, както подобава на вождове, и аз казвах:

— Хоук!

— Хоук! — отвърщаше баща ми.

— Желаят ли великите бели вождове да приемат червенокожите си братя под покрива на своя каменен вигвам?

— Нашите червенокожи братя са добре дошли — отвърщаше татко. — Пътят им ще да е бил дълъг, тъй като техните крака са целите в прах.

— Ние идваме от Загубената река и вървахме цели три луни.

— Всички деца на Големия Маниту са братя. Нека вождовете опитат заедно с нас това сушено месо. Ние само ги молим да зачетат свещения обичай на белите — нека първо отидат да си измият ръцете!

Вечер около масата, под фенера с ореол от мушици, седнал срещу мама — толкова хубава — и поклащайки бавно натежалите си крака, аз слушах разговорите на тези големи мъже. Те често спореха за политика. Чичо ми правеше непочтителни сравнения между господин Фалиер^[1] и крал Луи XIV. Баща ми отвърщаше, описвайки някакъв кардинал, станал извит като въпросителна, защото кралят го бил затворил в желязна клетка^[2]. После той говореше за някой си „Лагабел“^[3], който разорявал народа.

Друг път чичо ми нападаше някакви хора, които се наричаха „радикол“. Имаше някакъв господин Комбл^[4] който бил радикал и за когото беше трудно човек да си състави мнение. Баща ми казваше, че този радикал е велик и честен човек, докато чичо ми го наричаше „най-типичния представител на негодниците“ и предлагаше да подпише това свое мнение върху обгербвана хартия. Той добавяше, че този Комбл бил шеф на банда злосторници, които се наричали „фрамасони“. Баща ми моментално заговаряше за друга банда, която се наричала „изуити“, те били ужасни тартрюфовци, които копаели „тунели“ под краката на всички. Тогава чичо Жул се разгорещаваше и го приканваше да му върне начаса „милиарда от различните духовни ордени“. А баща ми, който от своя страна никак не държеше на парите, отговаряше разпалено:

— Никога! Никога няма да ви върнем толкова богатства, изтръгнати на смъртния одър от агонизиращи хора обзети от ужас!

Тогава майка ми и леля ми започваха да задават въпроси, които не търпяха отлагане: за филоксерата в Русийон или за незаслуженото назначаване на някакъв учител във висше учебно заведение, и разговорът, внезапно вземаше друга насока.

Впрочем не ме интересуваше какво си говореха. Онова, което слушах и дебнех да чуя, бяха думите, защото изпитвах някаква страст към тях. Тайничко от другите аз ги събирах една по една в едно малко тефтерче, както някои събират марки. Обожавах: *граната, мараня, мърморко, червоядина* и най-вече *манивела*, и често, когато оставах сам, си ги повтарях заради удоволствието да ги чуя още веднъж.

А в речта на чичо ми имаше съвсем нови, пленителни думи: *дамаскин, антология, филигран*, или пък грандиозни: *архиепископски, пълномощен*.

Когато в потока на неговото слово аз виждах да преминава някой от тези трипалубни кораби, вдигах ръка и исках обяснение и чичо Жул никога не ми отказваше. Тогава за първи път разбрах, че думи, които звучат красиво, винаги таят и прекрасни образи.

Баща ми и чичо ми поощряваха тази моя слабост, която им изглеждаше като добро предзнаменование. И един ден, без специално да я споменават в разговора си (самата дума би се изненадала как е попаднала в речта), те ми подариха: *непротивоконституционствувателствувайте*, като ми разкриха, че това е най-дългата дума във френския език. Трябваше да ми я напишат върху листчето със сметката от бакалина, която бях запазил в джоба си. Аз с голяма мъка преписах думата върху цял лист от моето тефтерче и всяка вечер в кревата си я повтарях. Едва след няколко дни успях да се справя с това чудовище и си обещах да го използвам, ако някой ден случайно, знам ли кога, бъда принуден пак да ходя на училище.

---

[1] Президент на Републиката от 1906 до 1913. — Б.пр. ↑

[2] Става дума за крал Луи XI и кардинал Балю. — Б.пр. ↑

[3] „Ла габел“ — така се нарича данъкът върху солта, а детето възприема думата като име. — Б.пр. ↑

[4] По всяка вероятност става дума за Емил Комб (1835–1921) — френски политически и държавен деец, провеждал антиклерикална политика и предложил закона за отделянето на църквата от държавата.

↑

Към десети август ваканцията ни беше прекъсната за един цял следобед от силна буря, от което последва, както можеше да се очаква, диктовка. Чичо Жул, седнал във фотьойла близо до стъклената врата, четеше вестник. Пол, клекнал в един тъмен ъгъл, си играеше сам на домино или по-точно, след като поразмисляше и си казваше нещо, нареждаше плочките от доминото една до друга, както му падне.

Мама шиеше до прозореца. Баща ми, седнал до масата, точеше на един черен камък джобното си ножче и повтаряйки два-три пъти всяко изречение, четеше на висок глас някаква неразбираема случка. Беше скучна проповед от Ламене^[1], в която се разказваше за приключението на чепка грозде.

Бащата я откъснал в лозето, но не я изял. Занесъл я в Родния дом, за да я даде на Майката. А тя, дълбоко трогната, скришом я дала на Сина, който, без да каже никому дума, я занесъл на Сестричката. Но и тя не се докоснала до гроздето. Чакала да се върне Бащата, който, като видял Чепката грозде в чинията си, притиснал цялото Семейство в прегръдките си, вдигайки очи към небето.

Обиколката на чепката грозде спираше до тук и аз се питах кой в крайна сметка я беше изял, когато чичо Жул сгъна вестника си и ми каза с тържествен глас:

— Ето една страница, която би трябвало да научиш наизуст.

Аз бях възмутен от това заядливо предложение — откъде на къде ще ми възлагат допълнителни задачи — и попитах:

— Защо?

— Виж ти — каза чичо, — значи чувствата, които вълнуват тези скромни селяни, не те трогнаха?

Гризях края на перодръжката си и гледах през прозореца как се лее дъждът и покрива с черен лак клоните на смокинята.

Чичо Жул настойчиво повтори:

— Защо тази чепка грозде е обиколила цялото семейство?

Той ме гледаше с очи, пълни с доброта. Исках да му доставя удоволствие и напрегнах всичките си умствени способности, за да му отговоря. Изведнъж нещо в съзнанието ми проблесна, аз видях истината и извиках:

— Защото е била пръскана със син камък.

Чичо Жул ме погледна втрещено, стисна зъби и целият почервения. Той поиска да каже нещо, но от възмущение му секна

дъхът. На два-три пъти се опита да издаде някакви гърлени звуци, но не беше в състояние да ги свърже, за да се разбере какъв е смисълът им. Тогава той вдигна ръце към небето, после задните си части от стола и накрая яростно изговори:

— Ето! Ето! Ето!

Тези три възклицания отприщиха прохода и той можа най-сетне да се развика:

— Ето резултатът от безбожното възпитание. Най-висшите прояви на християнска любов той си обяснява със страха от синия камък. Това дете не е чудовище, но онова, което току-що ми отговори съвсем спонтанно, е чудовищно. Давайте ли си сметка, скъпи ми Жозеф, каква страхотна отговорност поемате.

— Хайде, хайде, Жул — обади се мама, — та той се пошегува.

— Пошегувал се! — извика чичо. — Още по-лошо тогава! Предпочитам да мисля, че не е разбрал добре въпроса ми.

Той се обърна към мен:

— Слушай ме внимателно. Ако намериш една хубава, великолепа, несрещана досега чепка грозде, няма ли да я отнесеш на майка си?

— О, разбира се! — напълно искрено отговорих аз.

— Браво — каза чичо. — Ето думи, които идват от сърцето.

И като се обърна към баща ми, добави:

— Щастлив съм да отбележа, че въпреки отвратителния материализъм, на който го учите, той е намерил в сърцето си божията заповед и ще запази гроздето за майка си.

Видях, че той тържествува, и се притекох на помощ на баща си, като добавих:

— Ама ще изям половината по пътя.

Чичо, недоволен, щеше да продължи, но ето че и баща ми се развика:

— Детето е право! Защото в края на краищата, ако тези хора са имали чак толкова благородни чувства, би трябвало по същия начин да си предават и сърцето на салатата, и бялото месо на пилето, и заешкия дроб! И понеже свършената добродетел не търпи никакви отклонения, тази обиколка на вкусните парчета би трябвало да продължи през целия им живот, докато тези нещастници — които все пак е трябвало да се хранят, нали — спорят кой да вземе патешката

глава, оглозгания кокал на пържолата и кочана на зелката! Благодарение на него току-що разбрах, че тази история е от глупава по-глупава! Работата е там, че този ваш Ламене е бил лицемер и за поука на правоверните е изпаднал, както всички свещеници, в безсмислен брътвеж.

При тази фронтална атака, чичо ми, с настръхнали мустаци, щеше да отговори, както подобава, но леля Роз, която в кухнята наглеждаше задушения заек, почувствува, че атмосферата се нагорещява и бързо се показва на вратата. Тя размахваше телената кошничка за салата, а в лявата си ръка държеше една черна качулка от непромокаема материя и весело извика:

— Жул! Вече почти не вали! Хайде, върви за охлюви.

Без да му даде и секунда време да размисли, тя пъкна в ръцете му кошницата и му нахлупи качулката чак до носа (сякаш слагаше капак на спора). В такъв вид му беше трудно да започне злъчната си критика. Все пак той се опита да изтърколи няколко р-та и ние чухме: „Наистина пррекалено тъжно и пррекалено страшно. Горркото момче...“

Леля ми, смеейки се, го завъртя и избута навън под проливния дъжд, после затвори вратата и с непресторена нежност му изпрати през прозореца въздушна целувка. Най-после тя се обърна към нас, внезапно ядосана, и каза:

— Жозеф, не биваше да започвате.

Чичо Жул обичаше дъжда и се върна чак след час, целият мокър, но весел.

Под кошничката за салата висеше разкошна брада от слузта на охлювите, чичо ми имаше пагони от охлюви, а огромният главатар на тяхното племе напразно мърдаше рогцата си на върха на черната качулка.

Баща ми свиреше на флейта, майка ми го слушаше, като поръбваше кърпи, сестричката ми спеше, захлупена по очи върху ръцете си, а аз играех с Пол на домино. Отрупахме чичо с поздравления и повече не стана дума за Ламене.

Но докато вечеряхме, чичо Жул жестоко си отмъсти.

Майка ми току-що беше сложила на масата задушения заек и от него се разнасяха чудесни миризми на подправки. Обикновено заради

големите усилия, който полагах в училище, черният дроб се полагаше на мен, и аз вече го търсех с очи в гладкия сос.

Но чичо Жул го видя пръв и го набоде на вилицата си. Той повдигна дроба към светлината на лампата, огледа го, помириса го и каза:

— Този дроб е чудесно изпържен, той е съвсем пресен и по всичко личи, че се топи в устата. Безспорно това е най-вкусното парче и аз щях да сметна за свой дълг да го предложа на някого, ако на тази маса нямаше един човек, който би помислил, че е отровно.

При тези думи той избухна в саркастичен смях и пред очите ми налага дроба.

---

[1] Ламене, Фелисите Робер (1782–1854 г.) — френски свещеник, публицист, и философ, един от родоначалниците на християнския социализъм. ↑

Към петнайсети август ние забелязахме, че се подготвят големи събития.

Веднъж следобед, докато забивах кола на мъченията на малко затревено хълмче, Пол дотича, за да ми съобщи доста странна новина:

— Чичо Жул готви нещо в кухнята.

Бях толкова изненадан, че веднага захвърлих всичко, за да си изясня коя е тайната на чичо Жул-готвача.

Той стоеше до печката и наблюдаваше цвъртящия тиган, където големи златисти хапове се пържеха във вряща мазнина. Цялата кухня беше изпълнена с отвратителна миризма и аз веднага реших, че няма да хапна и зальк от това ядене.

— Чичо Жул, какво правиш?

— Довечера ще разбереш.

И като хвана тигана за дръжката, той го разклати, сякаш печеше кестени.

— На вечеря ли ще ги ядем? — попита Пол.

— Не — смеейки се каза чичо. — Няма да ги ядем нито тази вечер, нито друг път.

— Защо тогава ги пържиш?

— За да питат малки момченца като тебе. Хайде, вървете вън да си играете, защото ако ви пръсне от врялата мазнина, цял живот лицето ви ще е на дупки като сито. Хайде, да ви няма.

Щом излязохме навън, Пол ми каза:

— Той не знае да готви.

— Мисля, че не готви. Мисля, че това е някаква тайна. Ще попитаме татко.

Но татко го нямаше. Беше отишъл с мама на екскурзия. Без нас, което ми се стори предателство. Наложих се да чакаме до вечерта. Посветих следобеда на съчиняването на една великолепна „Предсмъртна песен на един вожд на команчите“ (текст и музика):

*Сбогом, полета,
стрела проклета
мойта десница злобно срази,
сърцето в рани
чисто остана,
туй всеки странник ще порази.*

*Подъл, паони,
който ме гониш,
зная, смехът ми зле ти нагарча;
нямат значение
твоите мъчения,
те са за мен яд на комарче!*

Съчиних седем или осем куплета.

Качих се в стаята си и сред тишина и уединение дълго „репетирах“.

После се залових да изрисувам бойните знаци по тялото на Пол и след туй по моето. Най-сетне, украсен с пера, с вързани отзад ръце, аз тържествено се приближих до кола на мъченията и Пол здраво ме завърза за него, надавайки гърлени викове (това трябваше да бъдат обидни думи от езика на племето паони).

След това той изигра един безмилостен танц около мен, а аз пех предсмъртната песен.

Изпях я толкова искрено, така сполучливо имитирах „саркастичния смях“, че моят палач, леко разтревожен, благоразумно се поотдалечи.

Но върхът на песента беше последния куплет:

Сбогом, братя мои

*и цветя безбройни,
сбогом, мой жребецо, мои стремена!
Мама ще заплаче,
предайте ѝ, значи,
че съм паднал честно в кървава война!*

Завърших толкова патетично, че и аз самият се разчувствувах и лицето ми се обля в сълзи. Тогава отпуснах глава върху гърдите си, затворих очи и умрях. Чух сърцераздирателно хлипане и видях как Пол хукна, викайки с цяло гърло:

— Той умря! Той умря!

Баща ми дойде да ме освободи и видях, че много му се искаше към моите въображаеми мъчения да прибави и една истинска плесница.

Все пак аз бях доволен от моя актьорски успех и даже си помислих да разиграя подобна сцена след вечеря, но докато пресичах столовата, за да отида да си измия ръцете в кухнята, се натъкнах на нещо поразително.

Татко и чичо Жул бяха разтеглили масата и върху тази безкрайна плоскост, застлана с грубо платно, бяха наслагали различни чудеса: най-напред видях цели редици празни гилзи, всяка в различен цвят: жълта, червена, синя, зелена. След това — торбички от зебло, не по големи от длан и тежки като камък. На всяка една беше изписан голям черен номер: 2, 4, 5, 7, 9, 10.

Имаше и нещо като малък кантар, само с една везна и някакъв странен меден инструмент, завинтен на ръба на масата, с дръжка с дървено топче накрая. И последно — наред масата — царствено се мъдреше яденето, стотвено от чичо Жул.

— Ето какво пържех тази сутрин — мазни тапи.

— Те за какво служат? — попита Пол.

— За да правим патрони — каза татко.

— Ти ще ходиш на лов? — попитах аз.

— Ами да.

— С чичо Жул?

— Ами че да.

— А имаш ли пушка?

- Ами да.
- Къде е?
- Ще ти я покажа след малко. Сега иди си измий ръцете, защото супата ще изстине.

Докато вечеряхме под смокинята, ние оживено разговаряхме.

Баща ми, градско чедо и вечно затворен в училищата, никога не беше убивал ни звяр, ни птица. Но чичо Жул от дете бе ловувал и не го криеше.

Още щом поднесоха супата, двамата заговориха за дивеч:

— Какво мислите, че ще намерим по тия хълмове? — попита татко.

— Разпитах в селото — отговори чичо ми.

— Сигурно са ви дали лъжливи сведения — отвърна татко, — защото селяните ревниво пазят дивеча за себе си.

Чичо ми хитро се усмихна.

— Разбира се! — отговори той. — Но аз не казах, че ще ловуваме, а само ги попитах какъв дивеч биха могли да ни продадат.

— Ей че хитро! — извика татко.

Възхитих се от тази находчивост, но ми се стори, че е в разрез с нашите принципи.

— И те какво ви предложиха?

— Най-напред малки птички.

— От най-малките? — попита смаяна мама.

— Ами да! — каза чичо. — Тези диваци убиват всичко хвъркато.

— И пеперуди ли? — попита Пол.

— Не, пеперудите оставят за малките момченца. Но те убиват дори и синигерчета.

— Тази земя е доста неблагодарна — обади се татко. Какво могат да добият без вода? Общо взето те наистина са много бедни и ловът им помага да живеят. Продават едрите птици, а с дребните се хранят.

— Без да се смята — каза чичо, — че едно шишче от дребни птици...

— Всеки случай, забранявам ти да убиваш канарчета! — извика леля.

— Нито канарчета, нито папагали! Дадено! Обещавам. Но белогъзки и жълтурки.

— О, жълтурките са много вкусни — въздъхна леля.

— Ами дроздове? — попита чичо, като намигна. — Разрешавате ли ни да ловим дроздове?

— Да, да — веднага отговори мама. — Жозеф знае как да ги прави на шиш. Ние ядохме миналата година на Коледа.

— А аз — извика Пол разпалено, — щом видя дрозд, ям го целия! Само клюна оставям.

— Освен това — обади се чичо — мисля, че можем да хванем и някой заек.

— О, да — вмъкнах се в разговора и аз. — Зайци има дори и около къщата. Направили са си клозет под големия бадем. Пълно е с барабонки.

— Без груби думи! — прекъсна ме строго мама.

— Освен това — продължи чичо — ние сигурно ще срещнем и яребици, и което е най-интересно, червени яребици.

— Целите червени? — попита Пол.

— Не, те са кафеникави — с черна гушка и червени крачета и с красиви червени пера на крилето и на опашката.

— Ей, как ще си украсим главите, като играем на индианци!

— А също — продължи чичо — споменаха и за диви зайци.

— Гледай ти! — обади се татко. — Франсоа се кълнеше, че нямамо.

— Предложете му по шест франка на заек и ще видите, че ще ви донесе. Той ги продава по пет франка на странноприемницата в Пишори. Надявам се, че нашите пушки ще ни спестят огорчението да плащаме за зайци.

— Би било наистина чудесно! — зарадва се татко.

— Признавам, че това ще бъде истинска слуга, скъпи ми Жозеф. Но има нещо още по-хубаво. По урвите на Тауме живее Царят на дивеча.

— И кой е той?

— Познайте.

— Слоноът — извика Пол.

— Не — отговори чичо. Но като видя разочарованието на братчето ми, добави: — Не мисля, че тук има слонове, но де да знам, може и да има. Хайде, Жозеф, помислете малко. Кой дивеч е най-редкият, най-хубавият и най-плашливият. Дивеч — мечта за всеки ловец.

Аз се намесих:

— Ами какъв е на цвят?

— Кафяв, червен и златен.

— Фазанът! — извика татко.

Чичо, клатейки отрицателно глава, добави:

— Хм! Фазанът е доста красив, съгласен съм с вас, но е глупав и при излитането е лесно да го уцелиш, като хвърчило. А и като деликатес също не е за препоръчване. Месото му е жилаво и безвкусно и за да може що-годе да се яде, трябва да се остави да отлежи, т.е. да се поразложи. Не, фазанът не е царят на дивеча.

— Тогава кой е царят на дивеча? — попита татко.

Чичо стана, скръсти ръце и отговори:

— *Кекликът.*

С широко отворени, пълни с възторг очи той произнесе тази дума сричка по сричка. Но не се получи ефектът, който очакваше, и татко попита:

— Какво е това?

Ала чичо ни най-малко не се смути.

— Виждате ли — извика той с доволен глас, — този дивеч е толкова рядък, че и Жозеф не е чувал за него! Та кекликът е царска яребица. У нея има по-голяма царственост, отколкото у всяка друга яребица. Тя е огромна и яркочервена. Всъщност това е почти глухар. Живее по високите места в скалистите долчинки, но е предпазлива като лисица. Ятото винаги има двама пазачи и е много трудно човек да се доближи до него.

— Аз знам какво трябва да се направи: ще легна по корем и ще пропълзя до тях като змия, без да дишам — обади се Пол.

— Хубава идея — весело извика чичо. — Щом видим кеклик, ще те повикаме.

— Често ли сте убивали такива птици? — попита мама.

— Не — отговори скромно чичо. — Няколко пъти съм ги виждал в Долните Пиренеи, но не съм имал случай да убия някоя.

— Ами кой ви каза, че в този край има кеклици?

— Старият браконьер, викат му Мон де Парпайун.

— Да не би да е благородник? — попитах аз.

— Не, не мисля — каза татко. — По-скоро това означава, Едмон от Папион.

Това име ме очарова и реших някой ден да посетя този странен благородник.

— И той е видял кеклици? — попита татко.

— Той убил един миналата година, занесъл го в града и му платили ДЕСЕТ ФРАНКА.

— Господи! — промълви мама, като склочи ръце. — Ако можехте да носите по един всеки ден, това би ме устроило.

— Такъв дивеч не само че е мечта за ловеца, той е химера и за домакинята — пошегува се татко. — Не говорете повече за кеклици, скъпи ми Жул, ще ги сънувам нощес, а милата ми жена просто ще се побърка.

— Само едно ме тревожи — обади се леля Роз, — според думите на селянина имало и глигани.

— Глигани ли? — попита разтревожено мама.

— Ами да — усмихнато отговори чичо, — глигани. Но успокойте се. Те няма да слязат дотук. В разгара на лятото, когато реките по Сен Виктоар пресъхват, те слизат до Черничевия кладенец, единствения извор в района, който никога не пресъхва. Миналата година Батистен убил два глигана.

— Какъв ужас! — извика мама.

— Никакъв ужас — отговори Жозеф успокоително. — Глиганът никога не напада човека. Напротив, той бяга от него колкото може по-надалеч и трябва да си много предпазлив, ако искаш да го наближиш.

— Също като кеклиците — възкликна Пол.

— Освен ако не е ранен — каза чичо сериозно.

— И мислите ли, че може да убие човек?

— Дявол да го вземе! — извика чичо. — Имах един приятел, ловджия, казваше се Малбуске. По-рано беше дървар, но при злополука остана сакат, еднорък.

— Защо еднорък? — попита Пол.

— Защото имал само една ръка. И понеже не можеше вече да върти брадвата, стана браконьер.

— С една ръка? — попита Пол.

— Ами да. Само с една ръка! И ти гарантирам, че стреляше точно. Всеки ден се връщаше с яребици и зайци и ги продаваше тайно на готвача в замъка. Хубаво, ала един ден Малбуске се срещнал очи в очи с някакъв глиган — не много едро животно, точно седемдесет килограма, ние след това го претеглихме. И тъй, Малбуске не устоял на изкушението, стрелял и го уцелил. Но животното намерило сили да го нападне, да го преобърне и да го разкъса на парчета. Да, на парчета —

повтори чичо. — Когато го намерихме, ние най-напред видяхме насред пътеката зеленикавожълта връв, дълга десет метра — това бяха вътрешностите на Малбуске.

Леля ми и майка ми ахнаха отвратени, а Пол се разсмя и запляска с ръце.

— Жул, не бива да разказваш такива ужаси пред децата — смъмри го леля ми.

— Напротив! — възрази татко. (Според него всеки нещастен случай въздействуваше възпитателно.) — Това ще им послужи като добър урок. Нека знаят, че глиганът е опасно животно. Ако ви се случи да го срещнете, веднага се покатервате на най-близкото дърво.

— Жозеф, обещавай ми, че и ти ще се качиш на дървото, без да стреляш нито веднъж — извика мама.

— Такова зрелище няма да е за изпускане — подхвърли чичо. — Нали ви казах, че Малбуске не е имал патрони бренеке. Но ние си имаме.

Той отиде, взе от едно чекмедже цяла шепа патрони и ги сложи на масата:

— Те са по-дълги от другите, защото имат двойно повече барут. С това нещо животното остава на място. При условие — добави той, обръщайки се към баща ми — да стреляте така, че да го засегнете в лявата плешка. Запомнете, Жозеф, казах *лявата* плешка.

— Но ако глиганът побегне — обади се Пол, — ще му се вижда само задникът. И тогава какво трябва да се прави?

— Много просто! И ме учудва, че още не си се сетил.

— Стреляш в лявата половина на задника ли?

— Нищо подобно — отвърна чичо. — Трябва само да запомниш, че глиганът много обича трюфели^[1].

— Е, и? — запита мама с жив интерес.

— Как може да не се сещате, Огюстин. Навеждате се *наляво* и викате колкото ви глас държи, пак *наляво*: „Ах, какви чудесни трюфели!“ Глиганът ви чува, обръща се *наляво* и ви показва *лявата* си плешка.

Мама избухна в смях, след нея и аз. Татко се усмихна, а Пол заяви:

— Казваш го само за смях.

Но той не се засмя, защото в нищо вече не беше сигурен.

---

[1] Вид гъба. — Б.пр. ↑

Вечерята премина под знака на лова и продължи много повече от обикновено. Беше вече девет часът вечерта, когато станахме от масата, за да започнем да правим патрони. Съгласиха се да остана, защото им подхвърлих, че за мен това ще бъде „един нагледен урок“.

— Половин час, не повече — рече мама и занесе Пол на ръце, а той слабо протестираше в съня си.

— Най-напред — каза чичо — Да огледаме оръжието.

Той отиде и извади от бюфета, зад чиниите, един хубав калъф от кафява кожа (страшно се засрамах, че не бях го открил по-рано) и измъкна от него много красива пушка, която ми се видя съвсем нова. Цевите бяха в чудесен матовочерен цвят, спусъкът — никелиран и върху гравирания приклад се виждаше фигурата на куче, потънало в лакираното дърво.

Баща ми взе пушката от ръцете на чичо ми, огледа я и леко подсвирна от възхищение.

— Това е сватбен подарък от по-големия ми брат — каза чичо Жул. — Шестнайсети калибър, марка „Верней-Карон“, със закрит ударник.

Той отново взе пушката, натисна затвора, чу се приятно щракане, при което тя се отвори, а той погледна към лампата през двете цеви и каза:

— Идеално е смазана. Но утре пак ще погледнем по-подробно.

И като се обърна към баща ми, го попита:

— А къде е вашата пушка?

— В стаята ми.

И татко излезе с широки крачки. Дори не подозирах, че има пушка, и бях възмутен, че е крил такава хубава тайна от мен. Чаках завръщането му с голямо нетърпение, опитвайки се да позная по шума на стъпките и по превъртането на ключа на кое място я беше скрил. Но моите разузнавателни усилия се оказаха напразни и аз чух татко забързано да се връща.

Той донесе голям жълт калъф, купен без мое знание, по всяка вероятност от вехтошаря. Беше целият напукан, което издаваше колко е стар, а това, че на места прозираше белезникавата основа, красноречиво говореше, че е направен от пресован картон.

Със стеснителна усмивка татко отвори този смешен картонен калъф и каза:

— Тази пушка ще изглежда съвсем жалка редом с такова модерно оръжие като вашето, но ми е подарък от баща ми.

Като превърна по този начин тази старовремска ловна пушка в ценна семейна реликва, той измъкна от калъфа една по една трите ѝ части, които бяха огромни.

Чичо ми ги пое и ги сглоби с магическа бързина, после, като видя размерите на оръжието, извика:

— Господи, боже мой! Та това е аркебуза.

— Почти — отговори татко. — Но изглежда, че стреля точно.

— Възможно е — каза чичо.

Прикладът не беше украсен с фигури и лакът се беше изтъркал, спусъкът не беше никелиран, ударниците бяха толкова огромни, сякаш ги беше изковал ковач. Почувствувах се леко унижен.

Чичо Жул отвори затвора на пушката и замислено го огледа:

— Ако не е някакъв неизвестен калибър от онова време, тогава трябва да е дванайсети калибър.

— Да, дванайсети е — потвърди татко. — Аз купих гилзи за дванайсети калибър.

— С капси, разбира се.

— Да, с капси.

Той взе от една картонена кутия два-три празни патрона и ги подаде на чичо ми. От медната им основа се показваха малки гвоздейчета без главички. Чичо ми сложи един патрон в цевта на пушката.

— Цевта е леко разширена — каза той, — но наистина е дванайсети калибър. Тази система отдавна вече не се прилага, защото крие известна опасност.

— Каква опасност? — попита мама.

— Минимална — отговори чичо, — но въпреки това си е опасност. Виждате ли, Огюстин, като удря върху ей това медно гвоздейче, ударникът възпламенява барута. Но това гвоздейче е външно, нищо не го предпазва, а някой може да го удари и без да иска.

— Например?

— Например, ако патронът се изплъзне от ръцете на ловеца и падне върху медното гвоздейче, може да избухне в краката ви.

— Не е смъртоносно — каза Жозеф успокоително. — И никога няма да ми се случи да изтърва патрон.

— Веднъж видях една необичайна злополука — започна чичо. — Бях още много млад, защото беше по времето на тези пушки. Председателят на Ловното дружество, господин Баназет, беше толкова дебел, че нощем, отдалече човек би го взел за бъчва и трябваше да се наставят два патронташа, за да му направят един цял. Един ден, след обилен ловджийски обед, той се подхлъзна и се търкулна от горе до долу по стълбата с огромния си патронташ около кръста, който беше натъпкан с патрони с капси. Сякаш някой откри залпова стрелба. И длъжен съм с прискърбие да ви съобщя, че той умря.

— Жозеф — извика мама пребледняла, — трябва да купим друга пушка, иначе няма да те пусна на лов.

— Хайде де! — засмя се татко. — Първо, нямам нищо общо с бъчва и второ, няма да оглавявам никакъв „обилен ловджийски обед“ в прочут винарски край, защото съм убеден, че експлодирането на господин Баназет, е отприщило цял гейзер от червено вино.

— Напълно е възможно — съгласи се с него чичо Жул, смеейки се. — Впрочем, Огюстин, мога да ви уверя, че този нещастен случай все още е единствен по рода си.

Той внезапно скочи и се прицели с дванайсеткалибрена пушка. Майка ми извика:

— Марсел, стой на мястото си! Не мърдай!

Чичо ми повтори пет-шест пъти хватките си, като си прицелваше ту в стенния часовник, ту в окачената лампа, ту в ръжена. Най-послед той произнесе присъдата си:

— Тази пушка е много стара и тежи три фунта повече от обикновената. Но тя удобно приляга в ръцете и прилепва добре към рамото. Според мен това е великолепно оръжие.

Баща ми целият засия и огледа всички ни с известна гордост, но чичо добави:

— Ако все пак не избухне.

— Какво? — ужасено извика майка ми.

— Не се бойте, Огюстин, ще вземем всички предпазни мерки и ще изстреляме първите патрони с връв. Ако избухне, Жозеф няма да има вече пушка, но ще запази дясната си ръка и очите си.

Той отново огледа затвора и каза:

— Може да стане така, че в резултат на някой по-силен заряд калибърът да се промени и пушката да стреля с бренеке. Утре ще

разберем. А тази вечер да приготвим патроните.

В гласа му прозвучаха заповедни нотки:

— Най-напред изгасете всякакъв огън в къщата. Дори тази газена лампа крие доста голяма опасност.

И като се обърна към мен, добави:

— *С барута шега не бива!*

Майка ми, смъртно уплашена, изтича в кухнята и изсипа една тенджерата вода върху последните въгленчета, които все още се червенееха в печката. През това време баща ми провери дали лампата не изпуска газ и добре ли е окачена.

След тези предпазни мерки чичо седна на масата и накара татко да седне срещу него.

Леля ми, за която тази опасна церемония, изглежда, не беше нещо ново, се качи в стаята си, за да нахрани малкия Пиер, и повече не слезе при нас.

Майка ми седна на един стол на два метра от масата. Аз заставах прав пред нея, между коленете ѝ. Мислех си, че ако станеше експлозия, щях да я прикрия с тялото си.

Тогава чичо ми взе една тенекиена кутийка, херметически затворена с гумичка, и внимателно я остърга. Видях как от тапата навън се показва крайчецът на съвсем мъничко черно шнурче. Чичо го хвана внимателно с два пръста, подръпна го леко и тапата изскочи. Тогава той наведе гърлото над един бял лист хартия и изсипа върху него щипка черен прах. Аз като хипнотизиран се приближих... Значи това нещо било *барут*, страшното вещество, убило толкова животни и хора, взривило толкова къщи и което запратило Наполеон чак в Русия. Би казал човек стрит въглен. И нищо повече.

Чичо ми взе един голям меден напръстник, закрепен за малка дръжка от черно дърво.

— Ето мярката за определяне на теглото — каза ми той. — Има деления за грамове и за дециграмовете, това ни позволява да сме достатъчно прецизни.

Той напълни напръстника догоре и изсипа съдържанието му върху везната на малкия кантар. Везната слезе до долу, после бавно се издигна и застина.

— Барутът не е влажен — отбеляза чичо, — тежи точно толкова, колкото трябва, блести... Чудесен барут!

Тогава започна пълненето на гилзите, операция, в която взе участие и баща ми. Той притискаше барута с просмуканите от мазнина тапи, които чичо Жул беше сготвил сутринта. После идваше ред на сачмите, после още една тапа и най-накрая едно картонено кръгче с голяма черна цифра, обозначаваща калибъра на сачмата.

После дойде ред на оформянето на патрона: с малкия инструмент с дървена дръжка го притискахме и горният му край се огъваше. Образуваше се нещо като заоблен ръб и с това смъртоносният заряд беше окончателно затворен.

— Шестнайсет калибъра повече ли е от дванайсет? — попитах аз.

— Не — отговори чичо. — Малко по-малко.

— Защо?

— Да, наистина — забеляза татко. — Защо с най-малките номера се означават най-големите калибри?

— Това е малка загадка — каза чичо Жул с наставнически вид, — но добре правите, че ме питате. За пушка шестнайсети калибър може от един фунт олово да се излеят шестнайсет куршума, за пушка дванайсети калибър от същия фунт могат да се излеят само дванайсет куршума, а ако имаше еднокалибрено оръжие, то щеше да стреля с куршуми, тежки един фунт.

— Това се казва ясно обяснение — каза баща ми. — Ти разбра ли?

— Да! — отвърнах аз. — Колкото повече куршуми се изливат от един фунт, толкова те са по-малки. И става така, че пушка с по-малка цев има по-голям калибър.

— Навярно вие говорите за фунт от петстотин грама?

— Едва ли — отговори чичо. — Мисля, че става дума за по-стара мярка — четиристотин и осемдесет грама.

— Чудесно — каза внезапно татко, явно силно заинтригуван.

— Защо?

— Защото в тези обяснения виждам неизчерпаем източник на задачи, които мога да съставя за средните класове. Например: „Един ловец, който имал седемстотин и шейсет грама олово, е могъл да излее двайсет и четири куршума за пушката си. Като се знае, че тежината на един фунт някога е била равна на четиристотин и осемдесет грама и че цифрата, която означава калибъра, означава също така и броя на

куршумите, които могат да се излеят от един фунт олово, какъв е калибърът на пушката на този ловец?“

Това педагогическо съчинение малко ме разтревожи, защото се страхувах да не бъде експериментирано върху мен за сметка на игрите ми. Но се успокоих от мисълта, че баща ми изглеждаше твърде разпален от новото си увлечение, за да пожертвува ваканцията си, като развали моята. По-нататъшният развой на нещата ми доказа, че разсъжденията ми са били правилни.

Тази вечер, която завърши с подреждането на цял батальон разноцветни патрони, строени като оловни войничета, ми се видя много интересна.

Въпреки това се чувствавах някак смутен, неудовлетворен, но не можех да си обясня коя беше причината.

Едва по-късно, когато си свалях чорапите, разбрах всичко.

Чичо Жул през цялата вечер говореше така, сякаш той беше ученият, наставникът, а баща ми — член на изпитна комисия — го слушаше внимателно като ученик, сякаш беше някакъв невежа.

Срамувах се, чувствавах се унижен.

На другия ден, докато мама сипваше малко кафе в млякото ми, аз споделих преживяванията си с нея:

— Харесва ли ти, че татко ще ходи на лов?

— Не съвсем — каза ми тя. — Това е опасно развлечение.

— Страх те е да не падне с патроните по стълбата ли?

— Ами, не — отговори ми тя. — Той не е чак толкова тромав. Но все пак барутът е коварно нещо.

— А пък на мен за друго не ми харесва.

— За какво тогава?

Поколебах се за миг, като използвах това време, за да изпия глътка мляко с кафе.

— Не видя ли как чичо Жул разговаря с него? Винаги той командува, все той говори!

— Че то е, за да научи татко ти. И той го прави от приятелски чувства.

— Нали виждам, че е страшно доволен, дето е по-силен от татко. И това хич не ми харесва. Татко винаги го бие на топки или на дама. А тук съм сигурен, че няма да спечели. Според мен глупаво е да участвуваш в игра, която не знаеш. Аз никога не играя на топка, защото прасците ми са къси и другите ще ми се подиграват. Но винаги играя на топчета, на гоненица и на дама, защото почти винаги печеля.

— Но, глупчо, ловът не е състезание. Това е чисто и просто разходка с пушка и щом на татко му е приятно, значи ще му е от полза. Дори и да не убие никакъв дивеч.

— Ако той нищо не убие, да знаеш, че ще съм просто възмутен до дън душа. Да, възмутен. И няма вече да го обичам.

Чувствувах, че ще се разплача, и затова налагах филията. Мама забеляза усилията ми и като се приближи към мен, ме целуна.

— Донякъде си прав — каза ми тя. — Вярно е, че в началото татко ще бъде по-слаб от чичо Жул. Но след една седмица ще бъде сръчен колкото него, а след петнайсет дни ще видиш, че той ще му дава съвети.

Тя не ме залъгваше, за да ме успокои. Тя вярваше в своя Жозеф. Но аз се разкъсвах от тревога, както биха се вълнували децата на нашия почитаем президент на Републиката, ако той им кажеше за намерението си да участва в колоездачната обиколка на Франция.

Следващият ден беше още по-мъчителен. Докато чистеше пушките, разглобени на части върху масата, чичо Жул започна да разказва ловните си приключения. Той разправяше как в родния Русийон, по лозята и боровите гори бил убил десетки едри диви зайци, стотици яребици, хиляди по-дребни зайци, без да се броят „редките екземпляри“.

— Една вечер се връщах с празни ръце, просто вбесен, защото едно след друго бях изгъррвал два заека.

— Защо? — попита Пол, с отворена уста и опулени очи.

— Дявол знае защо? Важното е, че се чувствавах посрамен и обезкуражен. Но тъкмо излизам от горричката край Тапс и навлизам в лозето на Брукейрол, какво мислите виждам?

— Да, какво мислите виждам? — повтори натъжено Пол.

— Кеклик — извиках аз.

— Не — отговори чичо Жул. — Това животно не летеше и беше много по-едро. Та ви казвам — какво мислите, че виждам? Язовец! Един огромен язовец, който беше изровил цял рред десертно гррозде! Вдигам пушката и стрелям.

Беше винаги все едно и също и все пак различно. Чичо стреляше, после от предпазливост дублираше изстрела и „прростреляното“ животно допълваше списъка на нескончаемите жертви.

Баща ми слушаше разказите за тези славни подвизи, но нищо не казваше. Скромно, като калфа, той чистеше дулото на пушката си с четка, закрепена на края на дълга пръчка, а аз без настроение лъсках спусъка и предпазителя.

На обед пушките бяха сглобени, смазани, излъскани и чичо Жул заяви:

— Следобед ще ги изпробваме.

Разказът за неговите подвизи продължи, докато обядвахме, и се разпростря чак до Пиренеите, защото стана въпрос и за лов на диви кози.

— Грабвам бинокъла и какво мислите виждам?

Пол, захласнат, забрави за яденето, затова след смъртта на две кози мама и леля помолиха разказвача да спре на това място ловните си приключения и чичо беше твърде поласкан.

Възползувах се от прекъсването, за да задам ловко един личен въпрос.

Още от началото на приготовленията нито за миг не се усъмних, че ще бъда приет сред ловците и че ще ги следвам навсякъде. Но нито баща ми, нито чичо, не бяха ми го казали направо, а и аз не посмях да ги попитам от страх да не ми откажат категорично. Ето защо започнах със заобикалки:

— Ами куче — попитах, — няма ли да ви трябва куче?

— Ще бъде хубаво да си имаме едно — отговори чичо. — Но откъде да вземем дресирано куче?

— Не се ли продават?

— Продават се — отговори татко, — но струват най-малко петдесет франка.

— Това е лудост! — извика мама.

— Ни най-малко! — каза чичо. — И ако едно хубаво куче струваше само петдесет франка, вярвайте ми, нямаше да се колебае. Но за тази цена ще ви дадат само някакъв мелез, който ще загуби следата на заека, за да ви заведе до дупката на някой плъх. Дресираното куче струва около осемдесет франка, а може да стигне и до петстотин.

— И какво ще го правим, като свърши ловът? — попита леля ми.

— Като свърши сезонът, ще трябва да се препродаде на половин цена. Изобщо — добави чичо, — опасно е да се държи куче в къща, където има бебе.

— Вярно — каза Пол, — може да изяде малкия Пиер.

— Не мисля, че ще го изяде. Но може, без да иска, да му предаде някаква болест.

— Някоя ангина! — извика Пол. — Знам какво значи. Но аз не се разболях от куче, ами от течението.

Повече нищо не питах. Ясно — куче нямаше да има. Значи разчитаха на мен, за да намирам убития дивеч. Не ми го казаха, но се подразбираше. Не беше необходимо да ми дават тържествено обещание, и то пред Пол, който заяви, че има намерение да следи лова „отдалече, с памук в ушите“ — недопустимо желание, което можеше да провали собствените ми планове. И аз благоразумно си замълчах.

След обета възрастните отидоха да си починат. Ние се възползувахме от този промеждутък от време, за да сложим кормила на щурците, което ще рече, че в задника на тези нещастни певци, които внезапно млъкваха, ние забивахме дръжката на някое листо от бадемово дърво и после подхвърляхме щурците във въздуха. Те се въртяха на всички страни и техните чудновати кръгообразни движения ни караха да се смеем от сърце.

Към три часа баща ми ни повика:

— Елате насам! И застанете зад нас. Ще изпробваме пушките.

Чичо Жул беше завързал здраво татковата пушка на два големи успоредни клона и размотаваше едно дълго въже. Единият му край беше свързан със спусъка. На десет крачки от пушката той спря.

Майка ми и леля ми дотичаха и ни накараха да отстъпим още няколко крачки назад.

— Внимание! — извика чичо ми. — Поставих троен заряд и ще стрелям от двете цеви наведнъж. Ако пушката експлодира, парчетата могат да свирнат край ушите ни.

Цялото семейство се струпва на сигурно място зад маслиновите дървета, поглеждайки с крайчеца на околото си оттам. Само мъжете геройски останаха без прикритие.

Чичо дръпна въжето. Мощен взрив разтърси въздуха и баща ми изтича към завързаното оръжие.

— Издържа! — извика той. И радостно започна да прерязва въжетата.

Чичо отвори пушката и огледа цевите отблизо:

— Всичко е наред — заяви той най-после. — Ни пукнатина, ни разширение. Огюстин, сега вече мога да гарантирам, че вашият Жозеф е в безопасност. Тази пушка е устойчива като артилерийско оръдие.

И след като жените, успокоени, се отдалечиха, той каза на баща ми:

— Все пак не бива да се преувеличава. Аз, разбира се, бих могъл да ви уверя и преди изпробването, че тази пушка е в ред. Но понякога се случва, че тъкмо изпробването прави оръжието негодно. Това е риск, който е неизбежен. Сега да проверим групирането на сачмите.

Той измъкна от джоба си един вестник, разгъна го и тръгна с широки крачки към клозета в дъното на алеята, изпъстрена с ириси.

— Стомахът ли го присви? — попита Пол.

Но чичо Жул не влезе в будката. Той прикрепи с четири кабарчета разгънатия вестник към вратата и с широка крачка се върна при баща ми. После зареди пушката само с един патрон.

— Внимание! — извика той, вдигна пушката, прицели се за секунда и стреля.

Пол, който си беше запушил ушите, побягна към къщи.

Двамата ловци се приближиха до вестника: беше надупчен като сито.

Чичо Жул дълго разглежда дупките и явно остана доволен.

— Добре са групирани. Аз стрелях с шоквата цев на пушката. От тридесет метра — просто идеална.

Той измъкна от джоба си друг вестник и докато го разгъваше, каза на баща ми:

— Ваш ред е, Жозеф.

Докато чичо слагаше новата мишена на същото място, баща ми зареди пушката си.

Мама и леля, привлечени от първия изстрел, се спуснаха на терасата. Пол, полускрит зад смокинята, поглеждаше оттам с едно око, запушил с показалец ухото си.

Чичо, подтичвайки, се изви и извика:

— Хайде!

Татко се прицели. Треперех дали ще улучи вратата. Щеше да бъде най-големият позор да не улучи и след такава несполука, според мен, трябваше да се откаже от лова.

Той стреля. Гърмежът беше ужасен и рамото му здравата се разтърси. Но по татковото лице не се изписа нито вълнение, нито изненада и със спокойна крачка той тръгна към мишената. Аз го изпреварих.

Ударът беше попаднал в средата на вратата, защото сачмите бяха пръснати по целия вестник. С чувство на тържествуваща гордост заках чичо Жул да изрази възхищението си.

Той се приближи, огледа мишената, обърна се и каза само:

— Това не е пушка, а лейка.

— Но той уцели точно в средата — извиках аз.

— Изстрелът не е лош — снизходително отговори чичо. — Но летящата яребица няма много общо с вратата на клозет. Сега ще опитам със сачми №4, 5 и 7.

Те стреляха още по три пъти и всеки изстрел беше съпроводен от обследване и коментари от страна на чичо. Най-сетне той извика:

— Като последно ще изстреляме два патрона с едри сачми. Дръжте здраво приклада, Жозеф, защото сложих заряд и половина барут. А вие, госпожи, си запушете ушите, защото ще чуете истински гръм.

Те стреляха едновременно. Грохотът беше оглушителен и вратата здраво се разтърси. И двамата се доближиха до мишената — усмихнати и доволни от себе си.

— Чичо — попитах аз, — така може ли да се убие един глиган?

— Разбира се — възкликна той, — при условие че го уцелиш.

— Под лявата плешка?

— Точно така!

Той откъсна наслаганите вестници и аз видях забити дълбоко в дървото около двайсет малки оловни сачми.

— Солидно дърво — каза чичо. — Сачмите не са го пробили. Виж, ако имахме куршуми.

Цяло щастие, че нямаха куршуми, защото зад надупчената врата чухме слаб глас. Този глас несигурно ни питаше:

— Мога ли вече да изляза?

Беше нашата „слугиня“.

Датата на откриването на лова приближаваше и вкъщи за нищо друго не се говореше.

След като изреди всичките си ловни подвизи, чичо Жул премина към обясненията и нагледните уроци. В четири часа, след почивката, той казваше:

— Жозеф, ще ви разясня „царския изстрел“, който е царят на изстрелите. Първо, слушайте ме внимателно. Скррили сте се зад някакъв плет, а кучето ви описва кръг около лозето. Ако то си знае работата, яребиците ще полетят право към вас. Тогава отстъпвате крачка назад, но още не вдигате пушката, защото дивечът ще я види и ще има време да се измъкне. Щом пернатите навлязат в полезрението ми, вдигам пушката и се прицелвам. Но когато стреляте, рязко вдигате пушката с десетина сантиметра и едновременно натискате спусъка, като свивате главата в раменете си.

— Защо? — попита татко.

— Защото, ако прицелът ви е точен, птицата, която тежи цяло кило и пада със скорост шейсет километра в час, ще ви плесне право по лицето. Да минем сега на практическите занимания. Марсел, върви да ми донесеш пушката.

Аз изтичах в столовата и се връщах с бавна крачка, носейки със страхопочитание това драгоценно оръжие.

Чичо винаги отваряше затвора, за да се увери, че пушката не е заредена. После отиваше и заемаше позиция зад оградата на градината. Баща ми, Пол и аз заставахме в полукръг около него. Чичо ми, смръщил вежди, наострил слух и извил гръб, правеше опити да съзре през листата не жалкия каменист път, а златните лозя на Русийон. Изведнъж той излайваше два пъти — високо и отривисто, после, свирейки пронизително с уста, имитираше шумното прелитане на ято яребици. Тогава отстъпваше крачка назад и гледаше упорито към небето, без да се подава над оградата. После живо вдигаше пушката, стреляше и викаше: „Па, па“. Ние и четиримата свивахме главите си в раменете и замирахме със затворени очи, готови да ни плесне по лицето „птицата, тежка цяло кило и падаща със скорост шестдесет километра в час.“

Чичо Жул ни изваждаше от вцепенението, повтаряйки: „туп, туп“, защото според него две яребици бяха паднали зад нас. Един миг той ги търсеше с очи, после отиваше и ги вдигаше една след друга,

защото в показаните си уроци той винаги стреляше дубъл. Най-сетне, като подсвиркваше на кучето си, с натезжала крачка на уморен ловец, той се връщаше да поседне на сянка.

Татко замислено казваше:

— Не изглежда проста работа!

— О, трябва да се тренирате. Признавам, че не съм чул някой да казва, че е успял от първия път. Но ако сте надарен — в което все още не съм уверен, — възможно е догодина. Хайде, опитайте още сега.

И татко послушно, на свой ред вземаше пушката и точно повтаряше пантомимата на чичо Жул.

Понякога, сутрин, той ме вземаше със себе си по оградения с храсти път на Рапонския дол. И там скришом ние репетирахме „царския изстрел“. Аз изпълнявах ролята на яребица и когато трябваше да излетя, хвърлях с всичка сила един камък над плета и баща ми, като вдигаше бързо пушката, се опитваше да го проследи.

След това, за да се научи да стреля по зайци, аз, без да го предупреждавам, хвърлях в тревата една стара, плесенясала топка, останала от игра на кегли (вече несъществуваща), която бях намерил в градината.

Друг път той ме пращаше да се скрия в някой храст и ми заповядваше да си затворя очите. Чаках там с наострени уши и готов да доловя и най-слабия шум. Внезапно татко слагаше ръка на рамото ми и питаше: „Чу ли когато се приближавах?“

И тъй, баща ми подготвяше „Откриването“ с такова старание и така примирено, че за първи път в живота си се усъмних в неговото всемогъщество и моите тревоги ставаха все по-големи.

Най-после зората възвести, че е настъпил денят преди откриването на лова.

Първо, те премериха ловните си костюми. Баща ми си беше купил един син каскет, който ми се стори от хубав по-хубав, гамаша от кафява кожа и високи обувки с въжени подметки. Чичо Жул си сложи барета, ботуши, които се връзваха отпред, и съвсем специална куртка, за която трябва да кажа няколко думи, защото наистина беше забележителна дреха.

Първия път като я видя, мама възкликна:

— Това не е куртка, а чисто и просто трийсет джоба съшити заедно.

Имаше джобове дори и на гърба. По-късно разбрах, че това изобилие си имаше и своите недостатъци. Когато чичо ми търсеше нещо по джобовете, той най-напред опипваше плата, после хастара, после и двете едновременно, за да може най-сетне да открие търсения предмет. Най-трудното обаче беше да се открие по какъв начин може да се стигне до него.

Така веднъж един малък дрозд, забравен в този лабиринт, след две седмици напомни за своето съществуване, като започна да воня. Чувствителният нос на леля Роз и унилата жълта човчица, която беше пробила хастара, помогнаха лесно да се открие дроздът. Чичо ми пребърка доста джобове и това му даде възможност да намери едно заешко ухо, сплескан охлюв и клечка за зъби, която се заби под нокътя на показалеца му. Но за да се извади трупчето на птичката, наложи се да прибегнат до ножиците.

— Все пак в деня на пробата куртката ни направи голямо впечатление и на пръв поглед обещаваше обилен лов.

Церемонията пред огледалото беше доста дълга и на двамата ловци, както изглежда, им хареса да се оглеждат. Но преди още да се бяха нагледали до насита, жените взеха дрехите им, за да пришият по-здраво копчетата.

Още веднъж ловците лъснаха и смазаха пушките, а на мен се падна честта да напъхам патроните в кожените патронташи.

После с лупа в ръка те разучиха подробно картата на местността.

— Ще минем зад къщата и оттам ще се изкачим до Редунеу, ето тук — каза чичо, като забодя в картата карфица с черна главичка; до

това място няма да срещнем нищо особено, може би гривяци или дроздове.

— Това вече ще е нещо много интересно — обади се баща ми.

— Дребна работа! — отговори чичо. — Нека не си правим илюзия, че нашият улов ще е скална яребица, но най-малкото трябва да бъде обикновена яребица или див заек. Мисля, че ще намерим такъв дивеч в Ескаупре, поне така ми каза Мон де Папийон. Значи от Редунеу, се спускаме до Ескаупре, после ще се качим до подножието на Тауме и ще вървим все надясно, до Черничевия кладенец. На това място ще обядваме около дванайсет и половина. После...

Но аз не чух какво щеше да стане после, защото обмислях своя план.

Въпросът вече не търпеше отлагане. Трябваше направо да попитам, трябваше най-после да ми кажат, че ще ме вземат на лов. Вярвах в това и въпреки всичко моята увереност понякога се разколебаваше — всички край мен се държаха толкова пасивно. Никой не беше споменал за дрехи за мен. Сигурно смятаха, че за ловно куче стига и това, което носех на гърба си.

Една сутрин казах на „слугинята“, че с нетърпение очаквам Откриването. Това същество ми се изсмя и ми каза: „Не си въобразявай, че ще те вземат със себе си“. Какво ли не може да изтърси една глупачка! Аз съжалих, че ѝ заговорих. Но онова, което повече ме тревожеше, беше, че баща ми ми се стори някак гузен. Няколко пъти на масата той ни в клин, ни в ръкав спомена, че сънят е крайно необходим на децата, на всички деца без изключение и че е много опасно те да се събудят в четири часа сутринта.

Чичо ми се присъедини към неговото мнение и даже даде някакви примери за разни момченца, заболели от рахит или от туберкулоза, защото всяка сутрин ги карали да стават много рано.

Мислех, че тези приказки са предназначени за Пол, за да се подготви отстраняването му от лова. Но в мен се загнезди много неприятно чувство — съмнението ме гризеше. Събрах всичката си смелост.

Първо, трябваше да се отпрати някъде Пол. Той тъкмо беше пред вратата, крайно зает да гъделичка корема на един щурец, който пееше от удоволствие или по-вероятно цвъртеше от болка. Аз подадох мрежичката за пеперуди на Пол и му пошушнах, че в дъното на

градината току-що съм видял ранено колибри и че никак няма да му е трудно да го хване. Тази новина извънредно го въодушеви. Той хвърли щуреца и извика:

— Да вървим по-скоро.

Отговорих му, че ми е абсолютно невъзможно да отида с него, защото ме караха да се изкъпя, и то със сапун. С това целех две неща: да предизвикам съчувствие към мен и да му внуша страх да не би и той да бъде подложен на същото изпитание. Планът ми напълно успя, защото, привлечен от колибрието и прогонен от банята, Пол дръпна мрежичката от ръката ми и изчезна сред жълтугите.

Влязох вкъщи точно в момента, в който чичо Жул сгъваше картата, казвайки:

— Да извървиш дванайсет километра в планината не е много, но все пак си е ходене.

Аз храбро заявих:

— Ще ви нося храната.

— Каква храна? — попита чичо.

— Нашата. Ще взема две торби и ще нося храната.

— Но къде ще я носиш? — попита татко.

От този въпрос дъхът ми секна, защото видях, че той се прави, че не ме разбира. Напълно отчаян, реших да отида докрай.

— Когато сте на лов — отговорих аз. — Нямам пушка, значи ще нося храната. На вас само ще ви пречи. И после, ако я сложите в ловджийските чанти, няма да има място за дивеча. И после, аз когато вървя, стъпвам съвсем безшумно. Изчетох всичко за червенокожите и мога да се промъквам като истинските команчи. Нали знаете, че лова колкото си искам щурци. И после, аз виждам надалеч, нали онзи ден аз ви показах ястреба, а вие не го видяхте веднага. И после, вие си нямате куче и когато убиете яребици, без мен няма да можете да ги намерите, а пък аз съм малък и мога да се промъкна в храстите. И после, докато аз търся, вие можете да убиете и други; и после.

— Я ела тук — каза баща ми.

Той сложи едрата си ръка на рамото ми и ме погледна в очите:

— Ти чу ли какво каза чичо Жул: дванайсет километра в планината! Твоите крачета са много малки, за да вървиш толкова дълго.

— Малки са, но са яки — извиках аз. — Пипни ги, като камък са.

Той опипа прасците ми:

— Вярно, че имаш здрави мускули.

— И после, аз съм лек. Нямам такъв дебел задник като чичо Жул и затова никога не се уморявам.

— Я го виж ти! — извика чичо Жул, твърде зарадван, че може да смени темата на разговора. — Никак не обичам, когато някой си позволява да критикува задните ми части.

Но аз не започнах да споря, а продължих:

— Скакалците са дребнички, а скачат по-надалеч от теб. И после, когато чичо Жул е бил на седем години, баща му винаги го е водел на лов, а аз вече навърших осем и половина. А той казваше, че баща му бил строг. Това е несправедливо. И после, ако не искате да ме вземете, аз ще се разболея. Вече започна да ми се гади.

И като казах всичко, което ми беше на сърцето, аз изтичах до стената, захлупих лице върху ръката си и горко се разплаках.

Баща ми просто не знаеше какво да каже и само ме галеше по косата. Майка ми влезе и без да продума, ме взе в скута си. Бях на върха на отчаянието. Първо, защото това Откриване ми изглеждаше като пътуване към Голямото приключение, към по-високите и непознати възвишения, в които толкова отдавна се взирах. И най-вече ми се искаше да помогна на татко в изпитанието: ще се мушна в храстите, ще вдигна дивеча и той ще полети право към него. Ако не улучи някоя яребица, за да го окуража, ще кажа „видях я да пада“ и тържествено ще им занеса няколко перца, които бях събрал в кокошарника. Но не можех да им кажа всичко това и моята обич, която ми носеше разочарование, късаше сърцето ми.

— Ама и вас ви бива! — обади се мама с упрек в гласа. — Все за лов му говорехте.

— Ще бъде опасно — каза татко — и най-вече в деня на откриването. Ще има и други ловци на хълма... Той е малък и в храстите могат да го вземат за някое животно.

— Но нали аз ще видя ловците! — извиках през сълзи. — И като им заговоря, те ще разберат, че не съм заек.

— Е добре, обещавам ти, че след два-три дни ще те вземем с нас. Вече ще имам тренинг и няма да ходим толкова далеч.

— Не, не и не! Искам на откриването!

Тогава чичо Жул се прояви като великодушен човек:

— Може би се намесвам там, където не ми е работата — обади се той, — но според мен Марсел заслужи да участвува с нас в откриването. Хайде, не плачи. Той ще носи храната, както сам предложи, и послушно ще върви на десет крачки след нас.

И като се обърна към татко, каза:

— Съгласен ли сте, Жозеф?

— Ако вие сте съгласен, аз нямам нищо против.

От благодарност аз пролях още сълзи и едва не се задуших. Мама нежно ме погали по главата и целуна мокрите ми бузи. Тогава аз се хвърлих към чичо си, покатерих се по него и притиснах голямата му глава към разтуптяното си сърце.

— Успокой се, успокой се — повтаряше татко.

Като залепих на чичо си две звучни целувки, аз скочих на земята, целунах ръката на баща си и като вдигнах ръце към небето, изиграх някакъв дивашки танц. Накрая с един скок се озовах на масата, откъдето изпратих хиляди целувки към присъстващите.

— Само че — казах аз след малко, — не бива нищо да споменавате пред Пол, защото той е още много малък. Няма да може да отиде толкова далеч.

— Охо! — възкликна татко, — значи ще излъжеш братчето си?

— Няма да го излъжа, а чисто и просто нищо няма да му кажа.

— Ами ако той сам те заговори за лов? — попита мама.

— Ще го излъжа, защото е за негово добро.

— Прав е! — извика чичо. После, като ме гледаше право в очите, добави:

— Току-що ти каза нещо много важно, постарай се да не го забравиш: *позволено е да се лъжат децата, когато е за тяхно добро.*

— И повтори: — не забравяй това.

Но в този момент Пол се върна доста смутен, че не беше намерил колибрита, и разговорът се прекъсна.

Радостта ми беше толкова голяма, че не можех нищо да ям на вечеря, въпреки че майка ми на няколко пъти ми направи забележка. Но понеже чичо ми спомена за апетита на ловеца като отличителна черта на този тип хора, аз просто нагълтах пържолата и си поисках още картофи.

— Какво ти става? — попита татко.

— Набирам сили за утре.

— И какво смяташ да правиш утре? — със съучастническо любопитство на свой ред попита чичо ми.

— Ами да откривам лова.

— Да откриваш лова? Че то не е утре! — възкликна той. — Утре е неделя! Да не би да смяташ, че е позволено да се убиват божите животинки в деня на Христовия празник! Ами църковната служба на кого я оставяш? Ах, да, наистина, вие цялото семейство сте безбожници — добави той. — Ето защо това дете може да си помисли такова безумно нещо — ловът да се открива в неделя!

Аз бях просто смазан.

— Тогава кога ще бъде това откриване?

— В понеделник. Вдругиден.

Това беше отчайваща новина, защото още един ден в очакване щеше да е едно безкрайно мъчение. Какво да се прави! Примирих се, против волята си, но без да роптая. После чичо Жул заяви, че просто заспивал прав, и всички отидоха да спят.

Когато мама уви хубавичко Пол, тя дойде да ме целуне за лека нощ и ми каза:

— Утре ще ви уشيا нови индиански костюми, а пък ти ще направиш стрелите. И за обед ще има торта с кайсии и сметана.

Разбрах, че тя ми обещава това угощение, за да смекчи голямото разочарование, и целунах нежно ръцете ѝ.

Но щом тя излезе от стаята, малкият Пол заговори. Не го виждах, защото мама беше духнала свещта, но от тънкото му гласче вееше спокойствие и хлад.

— Знаех си, че няма да те вземат на откриването. Сигурен бях!

Отговорих му хитро:

— Никога не съм и искал. Откриването не е работа за деца.

— Ти си голям лъжец. Аз веднага разбрах, че няма никакво колибри. И веднага се върнах, застанах под прозореца и чух всичко, което си казахте, и колко много плака. И дори им разправяше, че трябва да ми разправят разни лъжи. Много ми пука за вашия лов! Страх ме е от изстрелите. Но все пак ти си лъжец, а чичо Жул е още по-голям лъжец от тебе.

— Защо?

— Затова, защото е утре. Знам аз. Днес следобед мама направи омлет с домати и го сложи в ловджийските чанти с един огромен салам и сурови пържоли, и хляб, и бутилка вино. Всичко видях. И чантите са скрити в кухненския килер, за да не ги видиш. Те ще тръгнат още в тъмно, а ти ще си останеш с пръст в устата.

Това разкритие беше убийствено. Но аз още не можех да го приема.

— Как смееш да ми говориш, че чичо Жул лъже? Виждам съм го облечен като сержант. И орден има, а ти!

— Казвам ти, че тръгват утре. И не ми говори повече, защото ми се спи.

Гласчето млъкна, а аз останах в тъмното с широко отворени очи, изпълнен със съмнения.

Има ли право сержантът да лъже? Разбира се, че не. Доказателство: сержант Бабийо.

Но изведнъж си спомних, че чичо Жул никога не е бил сержант. Одеве така се обърках, че сам си го измислих. И като връх на всичко, от миналото отново изникна ужасната история с парка Борели. Какво направи чичо ми, когато разкрих неговото самозванство? Чисто и просто взе да се смее без нито капка стеснение.

Въпреки това аз търсех оправдание за тази стара лъжа (за да не ми служи като доказателство), когато един ужасен спомен блесна в съзнанието ми. Тъкмо днес следобед, когато имах глупостта да кажа, че ще излъжа Пол, защото е за негово добро, чичо Жул веднага се

възползува от случая. Той без колебание се съгласи с мен, за да може предварително да оправдае престъпната си игра. Бях отчаян от това предателство. И баща ми нищо не каза! Баща ми беше станал мълчалив съучастник в заговора срещу неговото малко момче. И мама, милата ми майчица, която измисли сметановия крем, за да ме успокои. Изведнъж моята печална участ така ме натъжи, че започнах тихичко да плача, а в далечината сребърната флейта на кукумявката още повече усилваше отчаянието ми.

После отново ме обзе съмнение. Понякога Пол беше същинско дяволче; ами ако беше измислил цялата тази история, за да си отмъсти за колибрито?

Цялата къща, изглежда, беше потънала в сън. Аз безшумно станах от леглото и повече от минута натисках дръжката на вратата. В процепа под вратите на другите стаи не видях никаква светлина. Слязох бос: нито едно стъпало не скръцна. Лунната светлина, която нахлуваше в кухнята, ми помогна да намеря кибрита и свещта. Няколко минути стоях в колебание пред вратата на фаталния килер. Зад тази дървена плоскост аз щях да открия или злодейството на чичо Жул, или вероломството на Пол — и в двата случая ме чакаше дълбоко разочарование.

Бавничко превъртях ключа. Дръпнах. Вратата се отвори. Влязох в широкия килер и вдигнах свещта: ето ги двете големи кожени чанти с джобове от мрежа. Бяха натъпкани до пръсване и от всяка страна стърчеше гърлото на запушена бутилка. На една етажерка до чантите — двата патронташа, в които собственоръчно бях наслагал патроните. Какъв празник се подготвяше! Бях възмутен до дън душа и взех безразсъдно решение: щат не щат, ще отида с тях!

Безшумно, като котка се върнах в стаята си и направих подробен план.

Най-напред трябваше да не мигвам. Ако заспя, свършено е с мене! Никога през живота си не съм могъл да се събудя в четири часа сутринта. Значи — никакво заспиване.

Второ — да приготвя дрехите си, които по навик бях пръснал из цялата стая. На четири крака в тъмното аз успях да събера чорапите си и ги сложих в гуменките си. След доста дълго търсене намерих ризата си под кревата на Пол, обърнах я откъм лицевата страна, а също и панталоните си и ги метнах на края на леглото си. Едва тогава пак си

легнах, доволен от взетото решение, и с все сили се мъчех да държа очите си отворени.

Пол кротичко спеше. Този път на равни интервали от време, се обаждаха две кукумявки. Едната не беше далеч от прозореца ми, сигурно се беше скрила в голямото бадемово дърво. Гласът на другата, не толкова нисък, но според мен по-приятен, се издигаше от падината. Помислих си: те сигурно са мъж и жена и жената отговаря на мъжа си.

Тънък лунен лъч минаваше през една дупка в капациите на прозореца и чашата на нощната ми масичка блестеше. Дупката беше кръгла, а лъчът — плосък. Реших, че ще помоля татко да ми обясни това явление.

На тавана сънливците^[1] изведнъж започнаха лудешки танц, който завърши с бой, скокове и остри писъци. После настъпи тишина и през тънката стена аз чух хъркането на чичо Жул — спокойно, равномерно хъркане на честен човек или закоравял престъпник. „Според мен — беше казал той, — Марсел заслужи да участва заедно с нас в откриването.“ Да, Бързоногият елен беше прав: Бледоликите имат двоен език!

И той има смелостта да ме излъже „за мое добро“! Значи да ме хвърли в отчаяние било за мое добро, така ли? А аз толкова нежно го притисках до сърцето си! Тържествено се заклев цял живот да му се сърдя.

След това се замислих върху мълчаливото предателство на баща ми. Обещах си да не споменавам нищо за този плачевен случай, и ускорих крачка по една пътечка, оградена от храсти без бодли, а те галеха босите ми крака. Носех дълга пушка като въдица, която проблясваше на слънцето. Кучето ми — порода шпаньол, с бяла козина на огненочервени петна, вървеше пред мен с нос, забит в земята, и от време на време плачевно излайваше. Но този лай приличаше на нежния вик на кукумявката. Някакво друго куче му отвърщаше отдалече. Изведнъж една огромна птица се изви във въздуха. Имаше лебедов клон, но това беше скална яребица! С бързия мах на мощните си криле тя полетя право към мен. Царският изстрел! Направих крачка назад, прицелих се, натиснах изведнъж спусъка и дум! в облак от пера яребицата падна в краката ми. Не успях да я вдигна, защото друго пернато вече летеше към мен. Десет пъти, двайсет пъти царският изстрел все ми се удаваше — за голямо учудване на чичо Жул, който

току-що беше излязъл от гъсталака с отвратително лице на лъжец. Все пак аз му предложих сметана и му дадох всичките си скални яребици, казвайки му: „Имаме право да лъжем възрастните, когато е за тяхно Добро“. След това се изтегнах под едно дърво и насмалко щях да заспя, ако моето куче не беше ми заговорило на ухото. То зашепна:

— Чуваш ли ги? Тръгват без теб!

Веднага се събудих. Пол стоеше до леглото ми и лекичко подръпваше косите ми.

— Чух ги, когато минаваха пред вратата. Спряха се и се послушаха. Видях светлината през ключалката. После слязоха на пръсти.

Чешмата в кухнята шумеше. Аз целунах Пол и мълчаливо се облякох. Луната беше залезла. Беше тъмно като в рог. Пипнешком намерих дрехите си.

— Какво правиш? — попита ме Пол.

— Тръгвам с тях.

— Но те не те искат.

— Ще ги следвам отдалече като индианец цялата сутрин. Те казаха, че ще седнат да обядват до някакъв кладенец. И тогава ще се покажа и ако поискат да ме върнат, ще им кажа, че ще се загубя, и те няма да посмеят да го направят.

— Сигурно ще изядеш една хубава плесница.

— Какво да се прави? И друг път съм си патил, понякога просто за нищо.

— Ако се скриеш в храстите, чичо Жул може да те вземе за глиган и да те убие. На него така му се пада, само че ти нали ще умреш.

— Не се тревожи за мен.

И като си послужих с цитат от Фенимор Купър, добавих: „Куршумът, който ще ме повали, не е още отлят.“

— Ами мама? Какво да ѝ кажа?

— Тя долу при тях ли е?

— Не знам. Не съм я чул да слиза.

— Ще ѝ оставя бележка на кухненската маса.

С най-голяма предпазливост, без да докосвам капациите, аз отворих прозореца, покатерих се на перваза и долепих око до лунната дупчица.

Зазоряваше се. Над платата, все още потънали в мрак, върхът на Тауме беше син и розов. Във всеки случай ясно виждах пътя в планината: няма да ми избягат.

Изчаках. От чешмата вече не се лееше вода.

— Ами ако срещнеш мечка? — прошепна Пол.

— Никога не са виждали мечки в този край.

— Може би те се крият. Внимавай. Вземи острия нож от чекмеджето в кухнята.

— Добре че се сети. Ще го взема непременно.

В тишината и двамата чухме стъпки от подковани обувки. После вратата се отвори и затвори.

Веднага изтичах до прозореца и съвсем лекичко разтворих капациите. Стъпките обиколиха къщата. Двамата предатели се показаха и започнаха да се изкачват към боровата гора. Татко си беше нахлупил каскета и беше обул кожените си гамаши. Чичо Жул — с таке и ботуши с връзки. Въпреки неспокойната си съвест бяха хубави и вървяха с ускорена крачка, сякаш бягаха.

Целунах Пол, който веднага си легна, и слязох долу.

Набързо запалих свещта и откъснах лист от тетрадката си:

„Мила майчице, те се съгласиха да ме вземат. Не се
Беспокой. Остави ми малко сметана.

Целувам те две хиляди пъти.“

Сложих листчето на видно място върху кухненската маса. После пъгнах в торбичката си парче хляб, две парчета шоколад и един портокал. И стиснал здраво дръжката на острия нож, аз се спуснах след стрелците.

---

[1] Бозайник от разряда гризачи. — Б.пр. ↑

Вече не ги виждах и нищо не чувах. Но за един команч беше просто игра да ги намери.

Изкачих се по склона, като тичах колкото може по-безшумно и стигнах до боровата гора. Спрях се, послушах се. Стори ми се, че по-нависоко долових шум от стъпки по камъните. Отново тръгнах направо през гъсталака. Извървях първата борова гора, след която се простираше платото: някога там е имало лозя, а сега на тяхно място растяха смрадлика, розмарин и хвойна. Но тази растителност не беше избуяла и аз отдалече видях каскета и такето. И двамата още носеха пушките на рамо и все тъй бодро крачеха. До един голям бор те се спряха — такето слезе по склона вляво, а каскетът продължи все направо. Но той ту се изкачваше, ту потъваше като каскет, който пристъпя крачка по крачка и на пръсти. Разбрах, че ловът беше започнал. Сърцето ми заби още по-лудо. Зачаках със затаен дъх.

Изведнъж се разнесе оглушителен трясък и ехото на този гръм още дълго се разнася по върховете на възвишенията.

Изтичах до най-близкия бор и ужасен се покатерих на него. Възседнах един голям клон, страхувайки се, че ей сега ще изскочи раненият глиган, същият, който беше пръснал на цели десет метра вътрешностите на едноръкия браконьер. Понеже нищо не се показва, аз се уплаших да не би в този момент глиганът да изтърбушва баща ми и взех да моля бога — ако съществува — по-скоро да насочи животното към чичо ми, нали той вярваше в рая и значи щеше да му е по-леко да умре. Но такето се показва откъм лявата ми страна, над един хвойнов храст: с изпъната ръка, то размахваше във въздуха някаква черна птичка колкото дребен гълъб, и викаше: „Чудесен дрозд“. Каскетът изскочи от жълтугите и забърза към него. Те нещо се уговориха, после се разделиха.

Аз слязох от дървото и поисках съвет от самия себе си. Трябваше ли да се спусна след тях в дъното на долчинката? Високите храсти щяха да ми пречат да следя лова, а от друга страна — както татко беше казал, — рискувах да получа по погрешка някой куршум. А ако продължавах да вървя по гребена точно по края на бърдото и се криех зад кукуците, щях да виждам всичко, без те да ме видят. Освен това, в случай че ранят някое диво прасе, то нямаше да може нищо да ми направи и дори можех да довърша чудовището, като откъртя от скалата някой каменен блок и го запратя по него.

И така, аз започнах бързо да се промъквам през хвойновите храсти и пърнарите, чиито бодливи листа ме драскаха по краката. Направих доста голямо отклонение по платото, после навлязох в гъсталака и излязох на ръба на склона.

Те бяха долу, в дъното на широка долинка, оградена от сини скали. В средата — пресушеното корито на поток, образуван от дъждовната вода. Имаше малко дървета, но гъсталак от жълтуги, които им стигаха до пояс. Леко приведен, татко крачеше откъм моята страна. Държеше пушката си готова за стрелба, стиснал с лакът приклада, с дясна ръка — на спусъка и с лява ръка — под предпазителя. Стъпваше внимателно, приведен напред и прекрачваше храстите. Беше хубав като го гледаше човек (хубав и страшен), и аз се почувствувах горд с него. Чичо вървеше по отсрещния склон, успоредно с татко. От време на време той спираше, вдигаше някакъв камък, хвърляше го в дъното на долината и изчакваше няколко секунди. Виждах ги и двамата по-добре, отколкото ако вървах редом с тях.

Когато чичо хвърли третия камък, от гъсталака изхвъркна една едра птица и като стрела полетя в обратна посока. С възхитителна бързина той вдигна пушката, прицели се и стреля: птицата падна като камък, а след нея в потока слънчева светлина бавно се завъртяха няколко перца.

Баща ми на бегом, прескачайки бодливите храсти, отиде да прибере дивеча и го показа отдалече на чичо ми, който се провикна:

— Това е бекас! Сложете го в торбата си и продължете нататък, на двайсет метра от стръмнината.

Тази сръчност, това хладнокръвие, това самообладание разпалиха моето въодушевление и аз почувствувах как обидата ми към чичо се стопи: Бъфало Бил има право и да послъже!

Те продължиха пътя си: но понеже бяха задминали наблюдателния ми пост, аз предпазливо се оттеглих и описах нов полукръг върху огромното каменисто плато, за да мога на свой ред да ги задмина. Слънцето блестеше, извисило се на два метра над хоризонта, и аз тичах сред аромата на утринната лавандула, която неволно тъпчех.

Когато ми се стори, че съм по-напред от тях, аз завих към бърдото, но изведнъж видях пред мен да тича някаква златна кокошчица с червени точки в началото на опашката. Аз замръзнах от

вълнение: Яребица! Това е яребица! Тя бягаше бързо като мишка и се мушна в огромен хвойнов храст. Слеспешката, аз се хвърлих сред тези клони без бодли. Но червените пера вече тичаха от другата страна, защото кокошчицата не беше сама: видях други две, после още четири, после десетина. Тогава свих надясно, за да ги накарам да тичат към бърдото, и тази маневра ми се удаде; но те не се вдигнаха във въздуха — навярно сметнаха, че щом съм без оръжие, значи не си заслужава! Тогава събрах камъчета и ги хвърлих пред себе си: някакъв страхотен шум, сякаш изпразваха вагонетка, пълна с чакъл, ме парализира. Секунда чаках появата на някакво чудовище, после разбрах, че ятото се е вдигнало, и видях как полетя първо към бърдото и потъна в низината. Когато стигнах до ръба на склона, във въздуха отекнаха два почти едновременни изстрела. Видях баща си, който току-що беше стрелял, да проследява с поглед плавния полет на красивите яребици. Но те пореха утринния въздух, без да потрепнат. Тъкмо тогава иззад един огромен хвойнов храст се показва такето, над което стърчеше пушката, и най-спокойно стреля. Първата яребица се наклони наляво и падна, сякаш се откъсна от небето. Другите завиха надясно, цевта на пушката описа полукръг и отекна втори изстрел; другата яребица сякаш експлодира и падна отвесно надолу. Тихичко аз извиках от радост. И двамата ловци, след като потърсиха тук-таме, намериха своите жертви на петнадесет метра една от друга и ги вдигнаха от земята, като ги размахваха в ръцете си. Баща ми викаше: „Браво!“, но докато слагаше яребицата в торбата, видях как подскочи на място и трескаво заизмъква празните гилзи от пушката си: един много хубав заек премина между краката му, и без да изчака баща ми да свърши с приготовленията, се шумугна в храстите с щръкнали уши и вирната опашка. Чичо Жул вдигна ръце към небето:

— Нещастнико! Трябваше веднага да зарредиш! Щом стрреляш, зарреждаш!!!

Баща ми съкрушено разпери ръце като мъченик и натъжен „зарреди“ пушката.

През всичкото това време аз стоях изправен на ръба на бърдото, но ловците, сякаш хипнотизирани от яребиците, не ме забелязаха. Изведнъж разбрах колко съм непредпазлив и като отстъпих няколко крачки назад, отново се скрих.

Бях потиснат от нашия неуспех, който в моите очи беше истинска катастрофа. Два пъти татко беше пропуснал „царския изстрел“ и този заек просто се подигра с него — първо го накара да подскача, а после му показа задника си. Да се смееш ли, да плачеш ли.

Веднага се опитах да го оправдая: татко беше точно под бърдото и нямаше време да види яребиците, а чичо Жул можа да стреля също както когато се упражнявах. От друга страна, татко още не беше свикнал с пушката си, чичо Жул нали каза, че това е най-важното. И най-сетне, това беше първото му излизане, първите вълнения около лова и затова не беше се сетил да „зарреди“. Но в края на краищата бях принуден да призная, че тази случка потвърждаваше всичките ми страхове. Реших никога пред никого да не споменавам за това, което видях, и най-вече пред самия него.

Какво щеше да стане сега? Щеше ли татко да гръмне така, че да бъде достоен за уважение! Моят татко, който беше учител, член на изпитна комисия, който така умело мятеше топката и често пред цял кръг от познавачи играеше на дама срещу прочутия Рафаел! Щеше ли тъкмо той да се върне с празни ръце, а чичо Жул да бъде окичен от глава до пети с яребици и зайци като витрина на магазин. Не, не и не! Тая няма да я бъде! Ще ги следвам през целия ден, ще пратя към татко толкова птици и зайци, че той непременно ще убие поне едно животно.

Мислех си за всички тези неща, дъвчейки нервно клонче розмарин, подпрян на един бор, където малки черни планински щурчета сред аромата на топлата смола пиляха сухите клони.

Отново поех пътя си замислен, навел глава, с ръце в джобовете. Далечен пушечен изстрел, приглушен от разстоянието, ме изкара от това състояние. Изтичах към ръба на бърдото. Ловците бяха вече далече: бяха стигнали края на долината, а оттам започваше голямо скалисто плато. Затичах се, за да ги настигна, но само видях как завиха надясно и как изчезнаха в някаква борова горичка, зад подножието на планината Тауме, която в този момент се издигаше пред мен.

Аз реших да се спусна в дъното на долината и да вървя по следите им. Но бърдото беше високо сто метра и не виждах никаква пътечка. Тогава помислих да се върна малко назад, за да намеря пътя, по който те бяха тръгнали, когато аз се отделих от тях: но ние бяхме вървели повече от час. Пресметнах, че ако тичам, ще ми трябват най-малко двадесет минути, за да се върна на същото място, от което бях

тръгнал. След това ще трябва да извървя целия дол, а там ще ми бъде трудно да тичам, защото има бодливи хвойнови храсти, по-високи от мен. Значи още половин час. А през това време те къде ли ще отидат? Седнах на един камък, за да поразмисля над създалото се положение.

Трябваше ли ей така, съвсем глупаво, да си се прибера вкъщи? Безспорно щях да изгубя уважението на Пол. И колко унизителни щяха да бъдат за мен нежните утешения на майка ми! Все пак щеше да ми остане славата, че съм направил един смел опит и че обратният път е бил изпълнен с опасности — разбира се, щях да поукрася разказа си. Но имах ли право да изоставя татко Жозеф — с неговата смешна пушка, с късогледите му очи зад дебелия стъкла, да се бори сам срещу царя на ловците? Не, това предателство щеше да е по-лошо от неговото. Значи оставаше ми само да ги настигна. Въпросът беше как. Нямах ли да се изгубя в тази пустош. Но аз със смях отпъдих този детски страх. Трябваше само да бъда хладнокръвен и решителен като истински команч.

Щом те заобиколиха подножието на планината, вървейки отляво надясно, значи, ако аз вървя все направо, непременно ще ги срещна. Огледах внушителната маса на Тауме. Разстоянието, което трябваше да измина, наистина щеше да е доста голямо. Реших да щадя силите си, опитвайки се да стъпвам леко като индианците, с лакти, допрени до тялото, и с кръстосани на гърдите ръце, с рамене, изпънати назад, и с наведена глава. Да тичам на пръсти, като спирам всеки сто метра, за да послушам шумовете на гората и да направя три спокойни и дълбоки вдишвания.

С истинска индианска решителност аз тръгнах напред.

Пред мен се издигаше едва забележим склон. Земята не беше нищо друго, освен една огромна плоча от синкав варовик, набраздена от пукнатини, целите оградени от мащерка, седефчета и лавандула. От време на време, от голия камък изскачаше някакъв хвойнов храст, източен нагоре, или бор, не по-висок от мен самия, но с дебел и възлест ствол, който никак не съответствуваше на тази височина. Виждаше се, че това вечно гладно дърво от години водеше ожесточена борба с камъка и че за една-единствена капка жизнен сок трябваше дни наред търпеливо да полага усилия.

Вляво от мен — върхът на Тауме, понеже непрекъснато се потапяше в небето, беше станал бледосин, като посинен със синка и аз вървах към лявото му рамо, а топлият въздух се изпаряваше и трептеше. На всеки сто метра според индианския ритуал аз се спирах и на три пъти правех дълбоки вдишвания.

След двацет минути стигнах до подножието на върха и пейзажът се измени. Обрасло със зеленина дърво пресичаше скалистото плато: между срутените каменни блокове — големи борове и високи храсти. Аз лесно стигнах до дъното на това дърво, но ми беше невъзможно да премина на противоположния скат — отдалече не бях успял добре да преценя колко е високо, и продължих да вървя в подножието на отвесните скали, уверен, че ще намеря някаква пролука.

Лекият бяг на индианския вожд взе да се забавя — виещите се стебла на повета и преплетените клони на кукуча, образуваха истинска завеса, а дребните листа на пърнара, всяко едно с по четири симетрични шипа, влизаха в платнените ми обувки, които леко зееха отстрани, когато стъпвах на пръсти. От време на време аз се спирах, свалях обувките си и удрях с тях по скалата, за да изтръскам бодилчетата.

Всеки миг пред мен изхвъркваше някоя птица или прелиташе над главата ми. Не виждах по-далече от десет метра пред себе си. Дърветата, гъсталакът и двете стени на дерето скриваха от погледа ми останалия свят. Започнах леко да се тревожа, затова измъкнах от торбата си опасния остър нож и силно стиснах дръжката му.

Въздухът не потрепваше, а силните планински аромати като невидим дим се стелеха по дъното на дерето. Мащерката, лавандулата и розмаринът примесваха своя мирис на зелено с мириса на златистата

смола, чийто проточени, застинали сълзи блестяха в полусянката върху черната кора на дърветата. Вървах, без да вдигам ни най-малък шум, сред пълна тишина, когато изведнъж на няколко крачки от мен гръмнаха ужасни звуци. Това беше истинска какофония — сърцераздирателни ридания и отчаяни вопли се смесваха със звуците на тропети, които някой сякаш надуваше с все сила. Тези странни звуци бяха осезаеми като кошмар и ехото на дърето ги усилваше и умножаваше.

Замръзнах на място цял разтреперан, вледенен от страх. Врявата изведнъж секна, настъпи мъртва тишина и тя ми се стори още по-ужасна.

В този миг зад мен по скалистия рид един заек в устремния си бяг блъсна някакъв камък и той падна върху камара от сини камъчета, натрупани ветрилообразно върху отвесната стръмнина, подобна на балкон. Камарата се раздвижи сред адски трясък и гръм и като се свлече, посипа се по краката ми. Тогава нещастният вожд на команчите подскочи като подплашено животно и в миг се покатери на едно дърво, обгърнал стеблото му с ръце. Притисках това стебло до сърцето си, сякаш беше мама. Дишах дълбоко. Ослушвах се. Искаше ми се да чуя някой щурец... но по тези места щурци не се срещаха.

Клонакът край мене беше непроницаем. Долу върху сухите вейки виждах как блести острието на ножа ми.

Приготвих се да сляза безшумно, когато заплашителната какофония избухна отново, още по-ужасна отпреди. Обзет от панически страх, аз се изкачих почти до върха на бора, без да мога да овладеем слабите си стенания. И изведнъж видях на най-високите клони на един изсъхнал дъб десетина ослепителни птици: крилата им бяха яркосини, пресечени от две бели черти, шийката и трътката — светлобежови, опашката — в черно и синьо, а човката — канареножълта. Без никаква причина и сякаш за свое собствено удоволствие, отметнали назад глава, те крещяха, викаха, стенеха, мяукаха, с демонична сила. Гневът измести страха ми. Плъзнах се до долу, грабнах ножа си и един чудесен плосък камък и изтичах до дървото на тези ненормални птици. Но от шума на стъпките ми целият рояк се вдигна във въздуха и пренесе смешната си врява на друг бор, високо на бърдото.

Аз седнах върху парещите камъчета под предлог, че пак трябва да изтръскам обувките си, а всъщност за да се съвзема от преживелиците, и изядох парче шоколад. Вслушах се да доловя някакви шумове, но на хълма се беше възцарила мъртва тишина. Как! Нима е възможно? Нито един ловец в деня на откриването на ловния сезон? Едва по-късно разбрах, че местните жители никога не излизали този ден на лов, сякаш да поискат „разрешително“ да ловуват на собствените си земи би било унижително за тях, а пък усърдието на полицаите от Обан, което особено се усилвало през този ден, ги плашело.

Погледнах зад себе си, за да видя колко път съм изминал и видях високо в небето една непозната за мен планина, чийто скалист връх се издигаше най-малко на петстотин метра височина. Това беше планината Тауме, но тъй като никога не бях я виждал откъм тази страна, не я познах. Така, първият астроном, който види обратната страна на луната, ще регистрира ново небесно тяло.

Отначало се обърках, после се разтревожих. Пак погледнах към нея, огледах се наоколо: не видях никакъв белег, по който да се ориентирам. Тогава реших да се върна вкъщи, или по-точно около къщи; защото за да се спася от позор, реших да не се показвам. Щях да чакам на края на боровата гора завръщането на ловците и да се прибера заедно с тях.

И тъй, аз се върнах назад. Това ми се струваше много лесно, не знаех, че нещата край нас могат да бъдат коварни: пътищата, които оставяме зад себе си, се възползват от това, за да се преобразят; пътеката, която е завивала надясно, на връщане променя решението си и завива наляво. По-рано тя се е спускала по лек наклон — ето че сега се катери нагоре, а дърветата си разменят местата. Но тъй като аз бях в дъното на едно дере, не биваше да се поддавам на съмнения. Трябваше само да направя полукръг, да изкача възвишението, без да обръщам внимание на тези дяволски номера.

И стиснал ножа в ръка, аз тръгнах обратно. Като истински вожд на команчите започнах да търся следите си: отпечатък от стъпки, изместен камък, пречупен клон. Но нищо подобно не видях и си помислих колко умен е бил Палечко, този гениален изобретател на предварително очертания път. Но беше късно да последвам примера му.

Изведнъж се спрях пред нещо като път: падината се разделяше на три дерета и всяко едно, разчепатено, се катереше нагоре, до откритата страна на тайнственото възвишение. Не бях видял при слизането другите две... Как беше станало това? Размислих, оглеждайки последователно всяко от трите разклонения. Изведнъж разбрах: храстите бяха по-високи от мен; при слизането, гледайки право пред себе си, съм виждал само дерето, по което вървах, а то, както вече споменах, доста криволичеше. Но къде се беше дянал моят път? Трябваше да поразмисля и да разбера, че бях слязъл в първото дърво от лявата ми страна, щом като върху платото не бях пресякъл нито едно от другите дерета. Нещастният вожд на команчите обаче беше загубил и ума и думата — тръшна се на земята и зарева с глас.

Но бързо разбрах колко срамно и безсмислено е отчаянието. Трябваше да направя нещо, трябваше да действам бързо, като мъж. И най-напред — да възстановя силите си, защото, въпреки че глезените ми бяха невероятно яки, аз почувствувах умора и това много ме разтревожи.

В началото на едно от деретата се издигаше един вечно зелен дъб със седем или осем ствола, разположени в кръг, и техните тъмнозелени клони се издигаха над остров от храсти, където бодливите жълтуги се преплитаха с пърнара. Този зелен и бодлив гъсталак ми изглеждаше непроходим, но аз прекръстих моя нож в „мачете“ и започнах да си проправям път.

След четвърт час непрекъснати усилия и хиляди парливи боцкания, най-после стъпих в защитния кръг трева сред стволите на дърветата и се наместих удобно, с чувство на облекчение, че съм във от опасност: никой не можеше да ме види и, от друга страна, си казах, че мога лесно да се покатеря на дървото — неоценимо предимство, в случай че срещна ранен глиган. Излегнах се по гръб на меката трева с ръце под тила. В центъра на вечно зеления дъб се виждаше голям къс небе, а точно в средата, някаква хищна птица, почти неподвижна, наблюдаваше околния пейзаж. Помислих си, че този лешояд или кондор в момента вижда дори баща ми и чичо ми как си пекат пържолите върху жаравата от розмаринови клони, защото слънцето беше на зенита.

След като си починах няколко минути, аз отворих торбичката си и с голям апетит изядох хляба и шоколада. Но не бях взел нищо за

пиене и гърлото ми беше пресъхнало. Прииска ми се да излапам портокала, но истинският команч знае да предвижда и лошите удари на съдбата и аз го пъхнах обратно в торбичката, защото можех да се възползувам и от друго средство, за да утоля жаждата си: благодарение на Гюстав Емар знаех, че е достатъчно да смучеш някое камъче като бонбон, за да усетиш приятно разхлаждане в устата. Предвидливата природа щедро беше надарила с камъни тази безводна местност. Избрах едно съвсем гладко камъче, голямо колкото бобено зърно, и го сложих под езика си, според описанието.

Дерето отдясно се изкачваше към небето; видях, че на петстотин метра пред мен то се спираше пред камара срутени камъни и това сигурно щеше да ми даде възможност да стигна до платото. Най-последно щях да обгърна с поглед местността, можеше да видя селото, можеше — нашата къща. Увереността ми веднага се възвърна и с лека стъпка аз отново тръгнах.

Това дeре, както другото, беше обрасло с храсти, но преобладаваха хвойната и розмаринът. Тези растения изглеждаха много по-стари от онези, които вече бях видял. Можех да се полюбувам на една хвойна, толкова широка и висока, че приличаше на готическа църквица, и на розмарина — по-висок от мен самия. Нямах много живот в тази пустош: един щурец доста вяло пееше, а три-четири лазурносини мушици неуморно ме следваха, бръмчейки, както мърморят възрастните.

Някаква сянка се мярна над сечището. Вдигнах глава и видях лешояда. Беше се спуснал от най-високата точка на небосвода и величествено кръжеше във въздуха. Размахът на крилата му ми се стори двойно по-широк от размаха на ръцете ми. Той се отдалечи вляво от мен. Помислих, че е дошъл просто от любопитство, за да хвърли поглед върху този натрапник, който дръзваше да проникне в неговите владения. Но тогава забелязах, че той описа голям полукръг зад гърба ми и се показа откъм дясната ми страна. С ужас разбрах, че той все повече стеснява кръга и се насочва право към мен!

В този миг се сетих за изгладнелия лешояд, който веднъж в прерията преследвал ранения и умиращ от жажда следотърсач. „Тези хищни създания понякога по цели дни преследват изнемощелия пътник и знаят да изчакват търпеливо кога той ще се свлече на земята, за да изтръгнат от още трептящата плът кървави късове месо.“

Тогава стиснах ножа си, който непредвидливо бях пхнал в торбата, и демонстративно го изострих на един камък. Стори ми се, че смъртоносният кръг престана да се стеснява. После, за да покажа на хищната птица, че не съм на края на силите си, изиграх един дивашки танц, завършил с бурен саркастичен смях, а далечното ехо така добре го възпроизведе и усили, че аз самият се уплаших. Но тази птица, готова да изтръгне от мен кървави късове месо, изглежда, ни най-малко не се смути и продължи злоещото си спускане. Потърсих с очи — същите тези очи, които тя се канеше да изкълве с извития си клюн — някакво убежище и, о радост, на двацет метра вдясно от мен, в скалистата стена видях процеп. Аз размахвах ножа си с острието нагоре и отправяйки със сподавен глас заплахи, се запътих към това убежище — моя последен шанс. Вървах право напред, през хвойнови храсти и розмарин, с издраскани прасци от листата на пърнара, като стъпвах по камъните, а те се търкаляха под краката ми. До укритието оставах не

повече от десет крачки. Уви, късно! Убиецът замря на двайсет-трийсет метра над главата ми — виждах как потрепват огромните му криле, как изпъва шия право към мен... Изведнъж той полетя като камък надолу. Обезумял от страх, прикрил очите си с ръце, аз с отчаян вик се проснах по лице под един огромен хвойнов храст. В същия миг чух страхотен шум — сякаш разтоварваха гальота; уплашено ято яребици излетя на десет метра от мен и видях хищната птица с широк и мощен мах на крилете да се издига отново към небето, отнасяйки в ноктите си една яребица — тя потрепваше и оставяше след себе си дълга диря от перца, които тъжно кръжаха във въздуха.

С голямо усилие сдържах нервните хлипове, които напиреха в гърлото ми. Честно сърце би ги осъдил и въпреки че опасността беше вече отминала, аз отидох да се подслоня на безопасното място, за да си възвърна самообладанието.

Това беше процеп във формата на палатка, широк около две стъпки и съвсем малко по-висок от мен. Ритнах няколко пъти с крак сухата трева по земята и сетне, седнал до скалистата стена, обмислих положението.

Първо, разбрах, че лешоядът никога не е имал намерение да ме напада, а че е дебнел яребиците. Тези нещастни пернати бяха тичали дълго пред мен, без да смеят да излетят, те знаеха, че крилатият убиец изчаква този момент. Тази версия ми вдъхна увереност и видях по-нататъшния развой на нещата в хубава светлина — лешоядът нямаше да се върне.

Второ, вътрешно се поздравих, че за да утоля жаждата си, бях избрал съвсем гладко и кръгло камъче, защото установих, че в уплахата си го бях глътнал.

Кожата на лявата ми буза ме „подръпваше“. Попипах бузата си, за да я разтъркам, но дланта ми залепна: бях се изпоцапал със смола, когато сините птици ме бяха уплашили и аз се бях притиснал до бора. От опит знаех, че ако нямаш подръка зехтин или масло, не ти остава нищо друго, освен да търпиш тези подръпвания и усещането, че бузата ти е като от картон. Но щом си избрал да бъдеш от команчите, такива дребни неприятности не бива да се споменават.

Най-много ме тревожеше състоянието на прасците ми. Те бяха набраздени от дълги кървави ивици, които се кръстосваха като пръчките на решетка, и по тях се бяха забили множество бодилчета.

Търпеливо, с ноктите си ги извадих един по един. Раните ми горяха, затова отидох да накъсам разни треви — всеки знае, че планинските растения са лековити и от тях раните бързо заздравяват. Сигурно съм сбъркал билката, защото, след като добре разтърках местата с мащерка и розмарин, усетих такива силни парения, че започнах да подскачам, викайки от болка. За да се подкрепя, веднага изядох половината от портокала и ми стана много по-добре.

Тогава направих опит да се изкача на платото, но катеренето по последния сипей се оказа по-трудно, отколкото предполагах. Открих, че сипеите от само себе си се сипят: когато на четири крака почти достигнах върха, аз отново се свличах надолу върху килимче от търкалящи се камъни. Насмалко да се отчая, че няма да успея, когато открих проходим отвесен комин — малко тесен за голям човек, но за мен — тъкмо по мярка.

Най-сетне се изкачих на платото. Беше огромно и почти не се виждаха дървета. Все същото: пърнар, розмарин, хвойнови храсти, мащерка, седефчета, лавандула. Все същите ниски борчета с възлести стволоче, наклонени по посока на вятъра, и огромни плочи от синкави камъни. Огледах хоризонта: заобикаляха ме хълмове, а тях ги ограждаше друга, непозната планинска верига.

Реших, че първо трябва да се ориентирам. Баща ми стотици пъти ми беше повтарял: „Ако гледаш право пред себе си, към изгрева, значи слънцето ще залезе зад гърба ти. Вляво от теб е Север, в дясно — Юг. Просто като фасул.“

Да, много просто, но накъде е изгревът? Погледнах слънцето. То беше отминало средата на небето и понеже знаех, че вече е следобед, останах доволен, че успях да открия накъде ще е залезът. Обърнах му гръб и казах на висок глас: „Вдясно е юг, вляво — север“. След това установих, че поради липса на някакъв ориентир, тези великолепни познания не можеха да ми послужат. В коя посока беше моят дом? Заради тези проклети дерета толкова пъти заобикалях. Бях напълно обезсърчен, така дълбоко и безнадеждно, че реших да поиграя на някаква друга игра.

Започнах да хвърлям камъчета, както овчарите, удряйки с китка хълбока си. Върху платото имаше богат избор от камъни — плоски, идеално гладки и всякакви по големина. Те отскачаха във въздуха, завъртвайки се с необикновена лекота. Колкото повече усъвършенствувах техниката си, толкова те отскачаха по-надалеч. Десетият камък попадна в един хвойнов храст, откъдето изскочи великолепен зелен гущер, дълъг колкото ръката ми. Той проблесна като удължен изумруд и изчезна в храстите. Изчаках, стиснал камък във всяка ръка. Хвърлих единия, за да уплаша гущера. В същия миг видях, че от гъстата зеленина изскочи някакво изключително зверче, голямо колкото полска мишка, което направи най-малко петметров скок и се приземи върху един скален диск, но не остана там и четвърт секунда. За мен обаче това беше достатъчно, за да видя, че то приличаше на съвсем малко кенгуру — задните му лапи бяха прекомерно големи, черни и гладки, като кокоши крак, а тялото му беше покрито със светлобежова козина и имаше малки щръкнали ушички. Познах, че това е невестулка, защото чичо Жул ми я беше описал. Тя скочи отново, лека като птичка, и с три скока стигна малката гора от пърнар. Опитах се да я догоня, но напразно, тя вече никъде не се виждаше. Но докато я търсех, открих нещо като островърха палатка, направена от плоски камъни, много изкусно разположени. Те образуваха концентрични кръгове, широки колкото човешки пръст, и тези кръгове все повече се стесняваха, а на върха се събираха. Последният ред завършваше с отвор, голям колкото чиния, покрит с хубав, плосък

камък. Това убежище ми напомни печалното положение, в което бях изпаднал: слънцето залязваше и тази овчарска колиба може би щеше да ми спаси живота.

Не влязох веднага вътре — всеки знае, че в прерията, в изоставена колиба може да се крие сиукс или апах, готов да замахне в тъмнината с томаховката си и да разцепи главата на доверчивия пътник. Освен това, можех да налетя на някоя змия или отровен паяк. Пъхнах борово клонче в дупката, която служеше за вход, и го раздвижих на всички страни, произнасяйки разни заклинания. Но ми отвърна само мълчанието. Видях един процеп и като през шпионка огледах вътрешността. Вътре нямаше нищо друго, освен купчина сухи треви — там беше спал някакъв ловец.

Пъхнах се в колибата и тя ми се стори прохладно и доста сигурно убежище. Тук поне ще мога да изкарам нощта, далеч от нощните хищници, като пумата или леопарда, но с тревога установих, че дупката, през която влязох, нямаше с какво да се запуши отвътре. Веднага ми дойде наум да събера доста камъни и да затрупам „входа“, когато дойде ред да се укривя в крепостта си. Отказах се от ролята на трапер и от хитростите на команчите и веднага ме обзе мъжественото търпение на Робинзон.

Първото неудобство: нямаше нито един плосък камък наоколо. Къде тогава ловецът беше намерил онези камъни, с които беше изградил колибата? Хрумна ми гениалната мисъл, че ги е взел от онова място, където вече не са останали. Трябваше тогава да потърся малко по-надалеч и успях да намеря.

Докато пренасях тези материали, — те просто ми откъснаха ръцете — аз си помислих: „В момента все още никой не се тревожи. Ловците мислят, че съм вкъщи, а мама мисли, че съм с тях. Но когато се върнат, тогава ще се случи лошото. Мама сигурно ще припадне! И сигурно ще плаче!“

При тази мисъл и аз се разплаках, притискайки до корема си един камък, идеално плосък, но тежък колкото мен.

Бих искал и аз като Робинзон „да отправя към небето горещата си молба, за да може Провидението да ми помогне“. Но не знаех никакви молитви. И това провидение, което не съществуваше, а знаеше всичко, нямаше никакво основание да проявява интерес към мен. Но бях чувал да казват: „Помогни си сам и господ ще ти

помогне“. Реших, че смелостта ми струва колкото една молитва и продължих, плачейки, да пренасям камъни. „Сигурно е, че ще почнат да ме търсят. Ще вдигнат на крак селяните и когато нощта се спусне, ще видя как към мен се изкачва дълга върволица с «факли от смолисто дърво». Дано успея да запаля огън на «най-високата скала на планината».“

За беда нямах кибрит. Що се отнася до индианския начин на палене — просто търкаш две парчета дърво и сухият мъх съвсем лесно пламва, — бях вече опитвал няколко пъти да го приложа на практика. Дори с помощта на Пол, който духаше до пръсване, аз нито веднъж не видях да пламне дори и искрица. Бях решил, че поради липса на определен вид американско дърво или на специален мъх, неуспехът ми винаги щеше да се повтаря. Значи нощта щеше да бъде тъмна и ужасна, може би последната в живота ми. Ето докъде ме бяха довели вероломството на чичо Жул и моето непослушание.

Тогава си спомних думите, които татко често повтаряше и няколко пъти ме беше карал да преписвам в тетрадката по краснопис — наклонено, закръглено: „Не е необходимо да се надяваш, за да предприемеш нещо, нито да успееш, за да постоянствуващ“. Той дълго време ми обяснява смисъла на изречението и ми беше казал, че това е най-хубавият френски афоризъм. Повторих го няколко пъти и сякаш изрекох някакви магически думи — изведнъж почувствувах, че съм вече голям. Засрамах се от сълзите си, от отчаянието си. Бях се изгубил в планината — голяма работа! Откакто бях излязъл от къщи, почти през цялото време се бях изкачвал по доста стръмни скатове. Значи трябваше да се спусна надолу и сигурно щях да намеря някое село или най-малкото някой по-хубав път.

Изядох замислено и другата половина от портокала и после, с пламнали прасци и набити ходила, аз бързо се спуснах по лекия наклон на платото.

Повтарях си магическата фраза и прескачах хвойновите храсти. Отдясно, зад пелена от облаци, слънцето започваше да червенеет, също както на бонбонените кутии, които лелите подаряват за Коледа.

Тичах така повече от четвърт час, отначало лек като африканска мишка, после като коза, после като теле и се поспрях да си поема дъх. Като се обърнах разбрах, че бях изминал най-малко един километър и че трите дерета вече не се виждаха, потънали в огромното плато.

За сметка на това откъм страната на залеза ми се стори, че различавам срещуположния край на някаква падина. Бавно, за да пестя силите си, тръгнах към нея, преди отново да се впусна напред.

Да, това наистина беше падина. Колкото повече я приближавах, толкова тя ставаше по-дълбока. Може би беше същата, през която бях минал сутринта? Вървах напред, като разгръщах храстите и жълтугите, високи колкото мен.

Оставах ми още петдесет крачки до бърдото, когато отекна силен гръм и две секунди по-късно — още един. Звукът идваше отдолу. Луд от радост, аз се хвърлих напред, но в същото време ято огромни птици излетя откъм възвишението и се спусна право към мен. Ала водачът им изведнъж промени посоката, прибра крилете си и като прелетя над един висок клек, тежко тупна на земята. Наведох се да го вдигна, но просто бях зашеметен от силен удар и паднах на колене: друга птица току-що се беше стоварила върху главата ми и за момент ми причерня пред очите. Главата ми бучеше и аз най-енергично започнах да я разтърквам, когато видях, че ръката ми е цялата в кръв. Помислих, че съм ранен, и малко остана да се разплача, но забелязах, че птиците са целите окървавени. Веднага се успокоих. Хванах ги и двете за крачетата, а те все още потръпваха в предсмъртна агония. Познах, че са яребици, но теглото им ме изненада — бяха големи колкото петли и дори да вдигнех високо ръце, червените им човки пак докосваха земята.

Сърцето ми подскочи — скални яребици! Царски яребици! Понесох ги към ръба на бърдото — може това да е някой „двоен изстрел“ на чичо Жул.

Но дори и да не беше стрелял той, ловецът, който в момента търсеше птиците, сигурно щеше да ми се зарадва и да ме върне у дома. Бях спасен.

Тъкмо когато се опитвах да си проправя път през гъсталака, чух един звучен глас, който търкаляше р-то, а ехото го подхващаше. Беше гласът на чичо Жул, гласът на спасението, гласът на Съдбата!

Видях чичо си през клоните. Падината — доста широка и със слаба растителност, не беше много дълбока. Чичо Жул идваше откъм отсрещния скат и викаше, явно в лошо настроение.

— Не, Жозеф, не! Не биваше да стреляте! Те летяха към мен! А вашите изстрели ги пррогониха.

Тогава чух гласа на баща ми, но не можех да го видя, защото сигурно беше под бърдото.

— Бяха съвсем близо и мисля, че ударих една.

— Хайде де! — раздразнено го прекъсна чичо. — Може би щяхте да уцелите някоя, ако ги бяхте оставили да преминат! Въобразявате си, че приложихте „царският изстрел“, и то от дубле! Тази сутрин вече стреляхте несполучливо срещу яребици, които искаха да се самоубият, а сега повтаряте същия опит с кеклици. А те летяха право към мен!

— Признавам, че малко избързах — обади се татко с виновен глас. — И все пак.

— Все пак — рязко отговори чичо — вие чисто и просто изпуснахте скалните яребици, големи колкото хвърчила, с пушка, която може да надупчи цял чаршаф. Най-лошото е, че този случай няма вече никога да се повтори. А ако ме бяхте оставили аз да стрелям, сега щяха да бъдат в торбата ни.

— Признавам, че сбърках... — отвърна баща ми. — Но аз видях да лети перушина.

— Аз също — изсмя се чичо Жул. — Видях да летят красиви пера, които отнасяха яребиците с шейсет километра в час до билото, където сега сигурно ни се подиграват.

Бях се вече приближил и виждах горкия Жозеф. Каскетът му — килнат настрани, а той нервно дъвчеше стръкче розмарин и печално поклащаше глава.

Тогава аз се показах на една висока островърха скала, надвиснала над долината, и с тяло, изпънато като лък, извиках с все сила:

— Той ги уби! И двете! Той ги уби!

И високо към небето, срещу залязващото слънце аз вдигнах малките си окървавени юмруци, откъдето висяха четири златисти крила — славата на моя баща.

Щом носиш хубава новина, дори и да си престъпник, винаги си добре дошъл.

Баща ми ме гледаше отдолу нагоре с лъчезарна усмивка, като само повтаряше: „И двете, Жул, и двете“.

После изведнъж, давайки си сметка за положението, извика:

— Какво правиш там?

Но гласът му издаваше само радостна изненада.

Хвърлих птиците една след друга в краката на победителя и се плъзнах по един комин. Щом стъпих на земята, леко отскочих встрани, защото градушка от камъни ме догонваше.

През това време баща ми се възхищаваше от птиците си и с разтреперани ръце търсеше мястото на смъртоносната рана.

Чичо Жул строго ме попита:

— Какво правиш по това време толкова далече от къщи? Вече е шест часът вечерта. Можеше да се загубиш.

— Точно така. Загубих се. — Казах аз. — Всичко ще ви разкажа, но първо ми дайте да пия, умирам от жажда, от сутринта.

— Какво? — извика татко. — Не си ли обядвал вкъщи?

— Не. Вървах след вас, но на разстояние. Ще ти обясня. Дай ми само да пия. Езикът ми се е подул. Не мога да говоря.

— Само бяло вино е останало — каза чичо. И напълни една малка чашка.

— Само една глътка — рече татко. — Ще пиеш вкъщи.

Подчиних се, после разказах приключението си. С гордост им обясних, че аз накарах първите яребици да полетят към тях.

— Разбрах, че горе има човек, — заяви чичо. — Но си мислех, че е някой ловец. Значи твоето непослушание с нещо ни послужи. Не те оправдавам, но трябва да го призная.

— Ами скалните яребици! — извика татко, като духаше в перушината им, за да се порадва. — Без него никога нямаше да ги намерим. Дори нямаше да ги търсим. И щях да се върна вкъщи безславно, с празни ръце.

— Щях да ви дам косовете — щедро отговори чичо.

— Това щеше да е само лъжа.

— Е, лъжа на ловец. Не си струва да си признаваш, дори и на изповед.

Бяхме седнали и тримата върху големи камъни.

— Какво е това по лицето ти? — изведнъж попита татко, сякаш го изтръгнаха от сън.

— Нищо. Смола.

И тогава разказах как тихичко се бях измъкнал, как оставих бележка на мама, как бях решил да се присъединя към тях при Черничевия кладенец и ужасната случка с лешояда. Чичо ми намали размерите на хищната птица до големината на ястреб и заяви, че на десетгодишна възраст бил убил два с камъни.

Възмутен, аз не споменах за страховете си, за самотата, нито за отчаянието и реших да запазя този поетичен разказ за чувствителната си майчица и за Пол, готов винаги внимателно да слуша.

Впрочем татко едвам ме слушаше. Той все гледаше големите яребици, изтриваше кръвта от човките им, разглеждаше дългите червени пера.

Чичо ми се надигна:

— Скъпи ми Жозеф, мисля, че е време да се прибираме. Като за първи ден ни е достатъчно.

Аз също не си усещах краката и едвам се изправих.

Баща ми нежно ме погледна и ме погали по главата, после изпразни пушката си и ми я подаде:

— Вземи — каза той.

Поех със страхопочитание триумфалното оръжие. След това той отвори чантата си, където вече имаше няколко ловни трофеи и две празни бутилки.

— Няма място къде да ги сложа — заяви той. — А ще бъде жалко да ги смачкам.

С две въженца той ги върза за шията и ги закачи за патрондаша си, едната отляво, другата отдясно. Най-накрая ми обърна гръб, наведе се, подпря длани на коленете си, и каза:

— Хайде, хоп, качвай се.

Преметнал през рамо голямата пушка, аз се наместих на раменете му. Чичо Жул мина пред нас, наострил слух и зрение, готов при случай да извърши още един подвиг.

— Може някой див заек — беше ни казал той.

Треперех да не би наистина да успее, защото този заек би засенчил блясъка на яребиците. Но не видяхме дори заешко ушенце и в момента, в който най-малко очаквах, като излязохме от една борова

гора, аз съзрях в ниското покрива на къщата ни. Край пътя — маслиновите дървета на моите щурци. Аз се смеех от удоволствие, стиснал с две ръце къдриците на баща си. Когато минавахме под маслиновото дърво, пред нас изскочи едно малко индианче от племето сиукси. Главата му беше украсена с пера и на гърба си носеше колчан със стрели. Със сърдит вид то два пъти стреля по нас с пистолет и побягна към къщи, като викаше:

— Мамо, убили са патици.

При тези думи майка ми и леля ми, които бродираха под смокинята, скочиха и тръгнаха към нас, следвани от „слугинята“, и тъй ние тържествено влязохме в градината.

Трите жени нададоха радостни и възторжени възгласи.

Докато аз слизах от гърба на баща си, Пол много сръчно откачи едната яребица и я понесе към трите жени.

Тогава слугинята със сплетени ръце и обърнати към небето очи и насмалко да припадне, извика:

— Света Богородичке! Царски яребици!

През това време чичо Жул шумно хвърляше върху масата две шепи косове и дроздове, пет-шест малки яребици и два заека. На свой ред баща ми изпразни ловджийската чанта, в която имаше две малки яребици и един бекас, и каза:

— Погледнете, Роз, Жул улови всичко това.

— А ти? — попита мама разочарована. — Всичко ли изпусна?

— Аз убих само двете скални яребици — скромно отговори татко.

И аз видях, че в душата си те много се радваха.

Изтичах до „хладилника“ — един сандък за сапун, в който беше сложено парче лед, за да пийна студена вода. До запотената кана намерих две купички, пълни с разбита сметана, и изтичах да целуна мама, а тя още веднъж ми повтори, че трябва да се измия. След четири сапунисвания наложи се да ме намажат със зехтин (въпреки това на дясната ми буза цели осем дни се виждаше голямо кафеникаво петно, доста неприятно и лепкаво, но напълно подходящо по цвят на сиуксите). После, като видя плачевното състояние на прасците ми, мама ме сложи на един шезлонг, нагря игла на клечка кибрит и започна да измъква бодилчетата, които жестоко ме гъделичкаха. Докато Пол най-внимателно следеше тази процедура, надавайки викове вместо

мен, аз не се съпротивявах, стоях неподвижен и горд, като войн, който се връща от битка.

А баща ми подробно разказваше за подвизите на чичо Жул, — как надушвал дивеча отдалече като куче, как стъпвал безшумно, колко бил сигурен в преценките си, с каква изключителна бързина стрелял и колко точен прицел имал. Чичо слушаше пред възхитената си жена и захласнатата ми майчица. След пет-шест куплета той беше отнесен от кекличните видения и на свой ред започна да възпява славата на Жозеф: как нервничел отначало, колко бил несръчен, как правел усилие да се овладее, как стоически се съпротивлявал на умората и най-сетне неговото чудно вдъхновение — венец на хубавия ден! Той завърши:

— Мога да кажа, че никога не съм виждал един начинаещ ловец да стреля от дубле по скални яребици и да ги улучи.

От тези думи черните очи на майка ми заблестяха.

И аз исках да се похваля, понеже ловците не се сещаха за мен, но изведнъж очите ми се затвориха и усетих как мама разтвори ръката ми, която стискаше дръжката на шезлонга, и ме понесе на ръце към къщи. Опитах се да се възпротивя заради сметаната, но едва-едва измърморих нещо и пред мен внезапно изскочи една африканска мишка, голяма колкото див заек, цялата бяла, и с четири скока ме понесе към сенчестите урви на съня.

На другия ден сутринта в единия край на кухненската маса майка ми изготвяше „списъка“ на поръчките или с други думи — какви покупки баща ми трябваше да направи от селото.

— Жабчо — каза ми той, — вземи си торбичката, — ще дойдеш с мен. Списъкът е дълъг и ще съм доста натоварен. Не че ще ми тежи, ами няма как да нося всичко. Смятам да си взема пушката — забелязах един ястреб, който често се върти над курника на госпожа Тофи. Ако го видим тази сутрин, ще си поприказваме малко с него.

Когато списъкът беше готов, татко го прочете на висок глас. В това време мама извади от килера яребиците и ги сложи на масата.

— Какво искаш да правиш? — попита той с разтревожен глас.

— Ще ги оскубя, ще ги изкормя и тази вечер ще ги опържим.

— Клетата ми жена! Това не са кокошки, това е *дивеч*! И то какъв дивеч! Ще ги изядем чак утре, защото днес би било просто престъпление. Впрочем — каза той, — хрумна ми една идея. Много ми се ще да ги покажа за проверка на Мон де Парпайун. Човек никога не бива да изпуска случая да научи нещо, а този стар браконьер сигурно разбира от тия работи много повече от някои естественици.

Татко закачи двете птици на колана си, после взе пушката си и я метна през рамо.

Тръгнахме много весели. Аз носех трите празни ловджийски чанти, а той вървеше пред мен, като оглеждаше стъпаловидно разположената маслинова гора от двете страни на пътя.

Видяхме ято врабчета, но ловецът на скални яребици с презрение ги отмина.

Бях напълно щастлив, че съм с него, и много се гордеех с успеха му, но се силех да не показвам тази гордост — боях се от порицание.

Един ден господин Арно, който беше страстен рибар, хванал с въдицата огромна чига и донесе в училище снимка от тая рядка слука. По онова време снимките бяха забележителен документ, който увековечаваше спомена за ранното детство, войниклъка, сватбата или някое пътуване в чужбина.

И тъй, върху нещо като пощенска картичка, ние видяхме господин Арно — усмихнат, с изпъчени гърди, с огромен прът в дясната си ръка, а в лявата, вдигната към небето, да държи за опашката бодливата риба.

На масата баща ми описа тази победна картина и си каза мнението:

— Нямам нищо против да е доволен, дето е уловил такова голямо парче, но да се снимаш с *риба*! До такава степен да ти липсва достойнство! Суетата наистина е най-смешният от всички пороци.

Не го каза грубо, а със снизходителна усмивка, която направи на пух и прах възхищението ми от господин Арно. Затова смятах, че отивахме при Мон де Парпайун с чисто научна цел.

Пристигнахме пред ниския чифлик, където живееше знаменитият Мон. Пред него се разстилаше диво поле, с две дузини маслинови дървета, които, опиянени от свободата, бяха заприличали на огромни храсталаци, защото Мон никога не ги кастреше. Пред вратата, под черницата, той беше възседнал пейката и топеше тънки пръчици в кофа с клей. Гъстите му щръкнали коси, целите посивели, се сливаха с брадата — бяла от едната страна, но от другата ожълтена от фаса в ъгъла на устата му. Очите му бяха черни и пронизващи, косматите му ръце — осеяни с жълти петна.

Той видя яребиците — надигна се и се приближи към нас с отворена уста.

— О, света Богородице! — извика той. — Кой ви ги продаде?

Баща ми лекичко се усмихна:

— Това ми струваше само два изстрела.

— От дубле? — недоверчиво попита Мон. — Два кеклика от дубле?

— Разбира се — отговори татко и с върха на показалеца той поглади черния си мустак.

— И къде ги хванахте?

— В долината на Лансло, точно под бърдото откъм Пас Тан.

Мон претегляше ту едната, ту другата птица в ръцете си.

— Най-странното е, че сте ги открили.

— Защо?

— Защото тези животни, дори и мъртви, летят още пет-шестстотин метра.

— Малкият беше на бърдото и ги е видял, като падат.

— Браво — похвали ме Мон. — Тия дни ще те взема с мен на лов.

И той изказа следната сентенция: „Когато нямаш куче, трябва да имаш деца.“

Тогава баща ми му зададе хиляди въпроси за яребиците, произхода им, навиците им, трудно ли е да се доближиш до тях, колко бързо летят.

От тези въпроси и от отговорите на стария Мон стана ясно, че изстрелът от дубле по тия яребици е истински подвиг, ако не невъзможен, то поне твърде рядък и достоен за голям ловец.

Щом тази истина се потвърди, ние се разделихме с Мон, който беше започнал да ни разказва за своите успехи със суетност, която ми напомни за господин Арно.

Спуснахме се към селото. В бакалницата вече имаше пет-шест клиентки. Баща ми подаде списъка на бакалина, но той, стиснал списъка в ръка, се загледа в птиците и извика: „Глухари“.

Баща ми го изведе от заблуждението и му каза няколко думи за живота и навиците на скалните яребици. Бакалинът предложи да ги претегли на кантара и баща ми се съгласи. И това стана пред очите на събраните клюкарки.

По-едрата птица стигаше до кило и петстотин и тридесет грама, а другата — кило и двеста и шестдесет грама, защото бакалинът държеше да ги претегли съвсем точно. Една спретната старица (оказа се слугинята на кюрето) ни посъветва да ги напълним с девесил, преди да ги сложим на шиш, и в самото начало да не ги доближаваме до пламъка. Шишът трябваше да се доближава постепенно, най-много на три пъти. Като награда за тези ценни съвети тя поиска разрешение да вземе едно перо от опашката и по този начин лиши един вожд на пеоните от това украшение. А всички купувачи, които идваха, гледаха с уважение ловеца, способен да убие такива редки птици.

Оставихме списъка на бакалина, който обеща всичко да приготви, а татко ми каза:

— Ще трябва да поразпитаме господин Венсан.

Господин Венсан беше архивар в общината и приятел на чичо Жул. Той прекарваше почивката си в родното си село.

На улицата ние срещнахме пощаджията, който също ловуваше по земите на Алош. Той пръв ни спря и аз се учудих, че взе да масажира с палеца и показалеца си вратовете на яребиците.

— Между нас казано, — зашепна той, — вие сте ги хванали с примка.

— Нищо подобно! — извика татко. — Аз ги убих от дубле и имах късмет да ги уцеля с „царския изстрел“.

Но пощаджията „завиждаше на улова“ и все опипваше вратовете на птиците, с надежда да открие нещо нередно. Тогава баща ми духна в перата и му показа смъртоносните наранявания, а пощаджията недоверчиво ги огледа. Трябваше след това да му се разкаже за калибъра на пушката, номера на сачмите, разстоянието, часа и мястото на стрелбата. Най-после той се пребори със завистта си и призна успеха на баща ми.

— Господине — каза той, — свалям ви шапка. Тези животни ги дебна вече две години, стрелял съм по тях пет пъти и имам всичко на всичко четири пера. Разрешете ми да ви стисна ръката.

През това време селските дечурлига се бяха събрали и шумно се възхищаваха. Като стигнахме до площадчето, ние се натъкнахме на кюрето, зачело молитвеника си до чешмата, в очакване по шума на струята да разбере, че стомната му се е напълнила.

Щом чу да се задава нашата групичка, той вдигна глава и понеже „тези хора се възползват от всичко“, широко се усмихна на баща ми и с приятен глас му каза:

— Господине, ако тези царски яребици не са купени, разрешете ми да ви поздравя.

За пръв път в живота си виждах баща ми застанал срещу лукавия неприятел и за мое голямо учудване той много учтиво му отговори:

— Хванах ги в падинката на Лансло.

— Рядко съм виждал толкова красиви птици — каза кюрето — и си мисля, че свети Юбер е бил с вас.

— Свети Юбер и дванайсеткалибрената ми пушка.

— А също и вашата ловкост — заяви кюрето. — Мъжката яребица е стара, но женската е двегодишна... Баща ми беше голям ловец и затова разбирам от тия неща. Тази яребица не е *Caccabis Rufa*, която е много по-малка. Това е *Caccabis saxatilis*, което ще рече скална яребица, или както още я наричат гръцка яребица, а в Прованс — кеклик.

— Откъде идва това название? — попита баща ми.

— Може да ви се сторя много начетен, но трябва да ви призная, че моите познания в тази област са отскоро — каза кюрето. — Някакъв селянин вчера ми говори за скалните яребици и от любопитство потърсих етимологията на тази дума. И добре сторих, ето че и вие се интересувате от този въпрос. В речника пише, че това е френска дума, дошла от една стара провансалска дума, която означава груба ключалка. Сигурно птицата е кръстена така заради малко стържещия крясък, който издава. Но моето скромно мнение е, че това обяснение не е съвсем задоволително. Ще попитам каноника, който утре ще бъде на обяд у дома, и ако ми каже нещо интересно, ще ви го предам с най-голямо удоволствие. Извинете ме, стомната ми се напълни, а и камбаната ме зове.

Той учтиво повдигна баретата си, баща ми повдигна каскета си, после кюрето взе стомната и си тръгна.

Все тъй следвани от дечурлигата, ние отидохме при господин Венсан. Отговориха ни, че е отишъл в града; въпреки това баща ми го потърси из селото и отиде дори в клуба, за да попита играчите на топки дали не са го виждали. Не, те не бяха го виждали, но затова пък видяха скалните яребици — не се сетихме да ги скрием. Играта мигом се прекъсна и те започнаха да се възхищават, да ги претеглят в ръце, да задават хиляди въпроси. Баща ми отговори изчерпателно и им разясни, че не ставало въпрос за *Saccabis Rufa*, а за *Saccabis saxatilis*. После той се съгласи, по желание на всички, да им демонстрира царския изстрел, като наблегна на факта, че за втория изстрел трябвало да се държи шоквата цев на пушката. Тези обяснения за техниката на стрелбата можеха да траят чак до вечерта, но за щастие над главите ни часовникът на черквата удари дванайсет часа.

Като отивахме да си вземем торбите от бакалина, още веднъж срещнахме кюрето. В ръцете си държеше фотоапарат, по форма, размери и изящество като паве.

Кюрето тръгна към нас с широка усмивка и каза:

— Ако не ви задържам, бих искал да имам един спомен от този чудесен успех.

— Една щастлива случайност може би не заслужава такава голяма чест — скромно отвърна баща ми.

— Напротив! За мен ще бъде истинско удоволствие да ви изпратя тази снимка — един приятен спомен от лятната ваканция.

Баща ми покорно се остави фотографът да го нагласи.

Той с целия си вид ми показваше колко му е неприятно това положение, но няма как, не бива човек да бъде неучтив. Та той опря в земята приклада на пушката, сложи лявата си ръка върху цевта, а с дясната ме прегърна през раменете. Кюрето ни огледа за миг с присвити очи, после се приближи и обърна кеклиците, за да се видят пъстрите им коремни. Най-после той отстъпи четири крачки назад, притисна апарата до колана си, наклони глава и извика:

— Не мърдайте!

Чух изщракване като в ключалка и кюрето изброи: „едно, две, три. Мерси!“

— Ние живеем в Белон — каза баща ми, — в Новата вила.

— Знам, знам — отвърна кюрето.

После добави с патетичен тон:

— Понеже нямам възможност често да ви виждам, — ще дам снимките на господин зет ви, най-безупречния от нашите енориаши. Довиждане, и още веднъж приемоте моите поздравления.

Той си тръгна учтив, усмихнат, приятелски настроен и толкова симпатичен, че ми се дощя да го последвам, и аз разбрах колко опасни са за обществото тези фалшиви външни прояви. Когато завивахме край площада, баща ми каза:

— Това е малко село. Щеше да е невъзпитано да му откажем. Може би той на това и разчиташе, за да ни обвини след това в сектантство. Но ние го надхитрихме.

Тръгнахме с бодра крачка по обратния път нагоре. Птиците все така се поклащаха на колана на баща ми и понеже бяха закачени за вратовете, аз му казах, че той бе убил кеклици, но в крайна сметка щяхме да ядем лебеди.

На другия ден ги опекохме на шиш — знаменито ядене, сякаш беше празник.

Все пак случи се нещо неприятно: чичо Жул, чийто апетит на селско чедо будеше възхищението на роднините, си счупи един изкуствен зъб от сачма номер седем, останала незабелязана в мекото месо на трътката. Но той успя да си възвърне хубавата усмивка, когато баща ми му каза, че селското кюре е един много начетен и симпатичен човек и било истинско удоволствие да го слушаш.

На другия ден, когато тръгнахме на лов, видях, че татко бе оставил каскета си и е сложил стара шапка от кафяв филц, „защото слънцето понякога биело в стъклата на очилата му и го заслепявало“. Но аз забелязах — без нищичко да кажа, че около шапката беше закрепена панделка, каквато не можеше да се сложи на каскета, и че в тази панделка бяха втъкнати две красиви червени пера — символ и спомен за двойния „царски изстрел“.

От този ден нататък, когато в селото станеше дума за баща ми, хората казваха:

— Нали познавате този човек от Белон?

— Кой, онзи с големите мустаци ли?

— Не! Другият! Ловецът! Онзи с кеклиците!

Следващия неделен ден, когато чичо се върна от литургия, той измъкна от джоба си един жълт плик:

— Ето — каза той, — това е от кюрето.

Цялото семейство се събра. В плика имаше три копия от нашата снимка — много сполучлива: кеклиците изглеждаха огромни и Жозеф сияеше в цялата си слава. Той не изразяваше нито изненада, нито гордост, а спокойната увереност на преситен ловец, за когото това е стотният дубъл по кеклици.

А пък аз, заради слънцето, бях направил лека гримаса и не намирах в нея нищо хубаво, но майка ми и леля ми и в това откриха нещо мило и надълго и нашироко изразяваха пълния си възторг.

Що се отнася до чичо Жул, той любезно каза:

— Ако нямате нищо против, скъпи ми Жозеф, ще запазя третата снимка за себе си, защото кюрето ми каза, че е за мен.

— Щом тази дреболия може да ви достави удоволствие... — отговори татко.

— О, разбира се! — въодушевено извика леля Роз. — Ще я сложа в рамка и ще я закачим в столовата.

С гордост си помислих, че всяка вечер върху нас ще пада светлина от луксозните лампи.

А скъпият Жозеф никак не се стесняваше. Опрял брадичка на рамото на жена си, той дълго се взираше в изображението на апогея на своята слава, оправдавайки това изострено внимание към снимката с техническите забележки, които правеше. Той ни разясни, че тази хартия е от сребърен нитрат и че на слънчева светлина тя почернява. После заяви, че осветлението на снимката е чудесно, фокусирането идеално и че кюрето наистина си разбира от работата. Най-сетне каза, галейки ме по главата:

— Понеже имаме две снимки, ще ми се да пратя едната на баща ми, да види колко много е пораснал Марсел.

Малкият Пол изръкопляска, а аз се разсмях. Да, татко беше извънредно горд от успеха си, той щеше да прати снимка на баща си и щеше да покаже другата на цялото училище, както беше сторил господин Арно.

Бях хванал моя мил свръхчовек на местопрестъплението, но почувствувах как още по-силно го обикнах.

И тогава запях фарандола^[1] и затанцувах под слънцето.

---

[1] Провансалски танц и мелодия за такъв танц. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.